

Wanneer blaffende honden bijten

P. Aarten, C. Boelema Robertus, L. Alink, M. Liem

Wanneer blaffende honden bijten

Wanneer blaffende honden bijten

Een vergelijking tussen fataal en niet-fataal
huiselijk geweld

P. Aarten

C. Boelema Robertus

L. Alink

M. Liem

In opdracht van: het programma Politie en Wetenschap van de Politieonderwijsraad.

Meer informatie over deze en andere uitgaven kunt u verkrijgen bij:

Sdu Klantenservice

Postbus 20025

2500 EA Den Haag

tel.: (070) 378 98 80

website: www.sdu.nl

Omslagontwerp: Joris Clappers | Elgersma Reclame en Media

Foto omslag: Shutterstock

ISBN: 9789012405690

NUR: 600

© 2020 Sdu Uitgevers, Den Haag; Politie & Wetenschap, Den Haag; Universiteit Leiden, Leiden

Alle rechten voorbehouden. Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich te wenden tot de Stichting PRO, Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp www.cedar.nl/pro Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, kan voor de aanwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever deswege geen aansprakelijkheid voor de gevolgen van eventueel voorkomende fouten en onvolledigheden. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Inhoudsopgave

Voorwoord / 9

Samenvatting / 11

1 Inleiding / 15

1.1 Achtergrond / 15

1.2 Het fenomeen fataal huiselijk geweld / 16

1.2.1 Terminologie / 16

1.2.2 Omvang fataal huiselijk geweld / 18

1.2.3 Kenmerken van fataal huiselijk geweld: een continuüm van geweld? / 20

1.3 Doelstelling en onderzoeksvraag / 21

1.4 Relevantie / 21

1.5 Leeswijzer / 21

**2 De kenmerken van fataal huiselijk geweld:
een conceptueel kader** / 23

2.1 Kenmerken van partnerdoding / 23

2.1.1 Delictskenmerken / 23

2.1.2 Individuele kenmerken / 24

2.1.3 Relatieve kenmerken / 27

2.1.4 Partnerdoding versus partnermishandeling / 28

2.2 Kenmerken van kinderdoding / 30

2.2.1 Delictskenmerken / 30

2.2.2 Individuele kenmerken / 31

2.2.3 Relatieve kenmerken / 33

2.2.4 Kinderdoding versus kindermishandeling / 34

2.3 Reflectie / 34

3 Methodologie / 37

3.1 De onderzoeksgroep fataal huiselijk geweld / 38

3.1.1 De Dutch Homicide Monitor (DHM) / 38

3.1.2 Selectie partner- en kinderdodingen / 39

3.1.3 Slachtoffers en daders van partnerdoding / 41

3.1.4 Slachtoffers en daders van kinderdoding / 43

3.2 De onderzoeksgroep niet-fataal huiselijk geweld: partner- en kindermishandelingen / 46

3.2.1	Basis Voorziening Handhaving (BVH) / 46
3.2.2	Selectie partner- en kindermishandelingen / 46
3.2.3	Slachtoffers en daders van partnermishandeling / 48
3.2.4	Slachtoffers en daders van kindermishandeling / 48
3.3	De onderzoeksgroep niet-fataal huiselijk geweld: poging tot partnerdoding en kinderdoding / 49
3.3.1	Strafdossiers / 49
3.3.2	Selectie poging tot partnerdoding en kinderdoding / 49
3.3.3	Slachtoffers en daders van poging tot partnerdoding / 50
3.3.4	Slachtoffers en daders van poging tot kinderdoding / 50
3.4	Het scoringsformulier / 52
3.5	Operationalisatie van de kenmerken / 52
3.5.1	Delictskenmerken / 52
3.5.2	Individuele kenmerken / 53
3.5.3	Relationele kenmerken / 54
3.6	Analyses / 54
3.6.1	Kwantitatieve analyses / 54
3.6.2	Casussen / 55
4	Resultaten: fataal versus niet-fataal partnergeweld / 57
4.1	Beschrijvende analyse: een vergelijking van kenmerken / 57
4.1.1	Kenmerken op delictsniveau / 57
4.1.2	Kenmerken van slachtoffers op individueel niveau / 60
4.1.3	Kenmerken van daders op individueel niveau / 63
4.1.4	Kenmerken op relationeel niveau / 67
4.2	Wat onderscheidt fataal partnergeweld van niet-fataal partnergeweld? / 70
4.2.1	Subtypen partnerdoding / 71
4.2.2	Partnerdoding versus partnermishandeling / 77
4.2.3	Partnerdoding versus poging tot partnerdoding / 78
5	Resultaten: fataal versus niet-fataal geweld tegen kinderen / 81
5.1	Beschrijvende analyse / 81
5.1.1	Kenmerken op delictsniveau / 81
5.1.2	Kenmerken van slachtoffers op individueel niveau / 85
5.1.3	Kenmerken van daders op individueel niveau / 86
5.1.4	Kenmerken op relationeel niveau / 89
5.2	Multipale Correspondentie Analyse (MCA) / 90
5.2.1	Subtypen kinderdoding / 90
5.2.2	Kinderdoding versus kindermishandeling / 92

6 Reflectie / 97

6.1 Belangrijkste bevindingen / 97

6.2 Implicaties / 100

6.3 Tekortkomingen / 101

6.4 Vervolgonderzoek / 102

6.5 Tot slot / 104

7 Referenties / 105

Bijlage 1 Scoringsformulier / 117

Bijlage 2 Tabellen / 149

Leden Redactieraad Programma Politie & Wetenschap / 163

Uitgaven in de reeks Politiewetenschap / 165

Voorwoord

Terwijl het gezin vaak wordt beschouwd als de hoeksteen van de samenleving, kan het ook tot een van de meest gewelddadige sociale instituties worden gerekend. In dit rapport onderzochten we de zwaarste vorm van geweld binnen het gezin, fataal huiselijk geweld. We keken specifiek naar partnerdoding en kinderdoding, de meest voorkomende typen van doding in gezinsverband. Daarbij onderzochten we welke kenmerken gerelateerd zijn aan partnerdoding en kinderdoding, en of deze kenmerken te onderscheiden zijn van partnermishandeling en kindermishandeling. Aan de hand van de *Dutch Homicide Monitor*, politiedata en strafdossiers is antwoord gezocht op de vraag: *Welke delicts-, individuele en relationele kenmerken onderscheiden fataal van niet-fataal huiselijk geweld?*

Dit onderzoek had niet tot stand kunnen komen zonder de medewerking van een aantal mensen. Graag danken wij de afdeling Informatieverstrekkings van de politie voor alle data die zij hebben geleverd voor dit project. Ook danken we alle medewerkers van de arrondissementsparketten die onze verzoeken voor het inzien van de strafdossiers direct hebben opgepakt en mogelijk hebben gemaakt. Specifiek danken we Wouter Zantinge, Albert van der Wal en Koen Wisse van de regio Oost-Nederland die dagenlang beschikbaar waren zodat wij ons dossieronderzoek konden uitvoeren. Ook willen we onze collega's Sacha van den Nieuwendijk, Ingrid de Hoo en Katharina Krüsselmann bedanken die ons hebben geholpen met de dataverzameling. Tot slot willen we graag de leden van de leescommissie bedanken voor de discussie en kritische blik. Specifiek bedanken we Frans Koenraadt (Universiteit Utrecht), Annemarie ten Boom (WODC), Berdien Zuurveen (politie), Cleo Brandt (politie), Janine Janssen (Avans Hogeschool) en Astrid Rotering (Jeugdbescherming) voor hun commentaren en suggesties voor verbeteringen. Als laatste willen we Kees Loef en Adriaan Rottenberg van Politie en Wetenschap danken voor de fijne begeleiding gedurende het onderzoeksproces.

Pauline Aarten
Christine Boelema Robertus
Lenneke Alink
Marieke Liem

Samenvatting

Achtergrond en doel project

Terwijl het gezin vaak wordt beschouwd als de hoeksteen van de samenleving, kan het ook tot een van de meest gewelddadige sociale instituties worden gerekend. In de afgelopen 5 jaar blijkt ongeveer 5,5 procent van de volwassenen in Nederland het slachtoffer te zijn geweest van geweld in huiselijke kring. Naar schatting is 1,1 procent van de vrouwen en 0,2 procent van de mannen structureel (dat wil zeggen minstens één keer per maand) slachtoffer van partnergeweld. Daarnaast blijkt dat jaarlijks ongeveer 3 procent van de kinderen onder de 17 jaar slachtoffer zijn van kindermishandeling. De kans dat geweld op structurele basis voorkomt, is groter bij huiselijk geweld dan bij andere vormen van geweld, omdat het slachtoffer en de dader onderdeel zijn van elkaars leefomgeving. Ook vergroot huiselijk geweld de kans op fataal huiselijk geweld. Fataal huiselijk geweld is geen onbekend fenomeen in Nederland: jaarlijks vindt 30 procent van alle moorden plaats in gezinsverband. Dit komt neer op ongeveer 60 personen die komen te overlijden als gevolg van geweld in huiselijke kring. De meeste dodingen in gezinsverband betreffen partnerdoding, gevolgd door kinderdoding. In Nederland is echter nog weinig verdiepend empirisch onderzoek gedaan naar daders en slachtoffers van fataal huiselijk geweld en de kenmerken die gepaard gaan met partnerdoding en kinderdoding. Daarnaast is tot op heden niet bekend, in hoeverre fataal huiselijk geweld verschilt van niet-fataal huiselijk geweld. Dit heeft als gevolg dat het tot op heden moeilijk is om (politie)strategieën te formuleren met als doel fataal huiselijk geweld te voorkomen.

Dit project heeft middels empirisch onderzoek onderzocht in hoeverre delicts-, individuele of relationele kenmerken van fataal huiselijk geweld gerelateerd zijn aan niet-fataal huiselijk geweld. Hierbij richtten we ons specifiek op partnerdoding en kinderdoding en in hoeverre deze verschillen van respectievelijk partnermishandeling en kindermishandeling.

Methode

Selectie fatale huiselijk geweld zaken

Om fataal huiselijk geweld te vergelijken met niet-fataal huiselijk geweld hebben we ten eerste alle partnerdodingen (n=185) in de periode 2010-2015 en kinderdodingen binnen huiselijke kring (n=116) in de periode 2006-2015 in Nederland in kaart gebracht (hierna: 'daders/zaken van partnerdoding/kinderdoding'). Bij kinderdodingen

hebben we een langere onderzoeksperiode gehanteerd, om voldoende zaken te hebben voor de analyse. Bij het in kaart brengen van deze zaken hebben we de *Dutch Homicide Monitor* gebruikt, een databank waarin gedetailleerde zaaks-, dader- en slachtofferkenmerken van alle moorden in Nederland zijn opgenomen.

Selectie niet-fataal huiselijk geweld zaken

De fatale zaken partnerdoding en kinderdoding hebben we vergeleken met niet-fatale zaken van partnermishandeling respectievelijk kindermishandeling. Hiertoe hebben we gebruik gemaakt van de processen-verbaal van de politie (zoals geregistreerd in de Basisvoorziening Handhaving (BVH)) en data van het Openbaar Ministerie (middels strafdossiers).

Fataal versus niet-fataal partnergeweld

Voordat we hebben gekeken in hoeverre fataal partnergeweld te onderscheiden is van niet-fataal partnergeweld, is eerst onderzocht in hoeverre fataal partnergeweld een homogene groep is. Uit de analyse is gebleken dat onder partnerdodingen ruwweg drie subtypen kunnen worden onderscheiden, elk met hun eigen delicts-, individuele en relationele kenmerken. In de grootste groep – genaamd de *virgin killers* – zijn de dader en het slachtoffer getrouwd, en heeft er, zover bekend, niet eerder huiselijk geweld plaatsgevonden. De dader doodt zijn partner vanwege angst voor verlating of in een psychotische toestand. De doding vindt voornamelijk achter gesloten deuren plaats en er wordt veelal een wapen gebruikt om het slachtoffer te doden. Deop een na grootste groep – genaamd de *blaffende en bijtende* groep – omvat partnerdodingen waarbij de dader en het slachtoffer van elkaar gescheiden zijn. In hun relatie kwam eerder huiselijk geweld voor. Een veelvoorkomend motief in deze subcategorie vormt krenking. Het delict vindt in een publieke ruimte plaats. De laatste en kleinste groep – genaamd de *disharmonische* groep – bestaat uit daders die samenwonen met het slachtoffer ten tijde van het delict, en waarbij het slachtoffer vanwege een ruzie of een ander motief (bijv. door financiële problemen of doordat de dader met zijn minnares een leven wil opbouwen) door fysiek geweld om het leven wordt gebracht.

Ten tweede is onderzocht op welke delicts-, individuele en relationele kenmerken fataal partnergeweld kan worden onderscheiden van niet-fataal partnergeweld. Hieruit blijkt dat partnerdodingen voornamelijk worden gepleegd vanwege angst voor verlating of scheiding, of in psychotische toestand. De dader is getrouwd met het slachtoffer en er heeft niet eerder huiselijk geweld jegens het slachtoffer plaatsgevonden. De dader gebruikt een wapen tijdens het delict. Deze groep refereert naar de *virgin killers* zoals hierboven beschreven. Bij partnermishandelingen gebruikt de dader vooral fysiek geweld en de mishandeling vindt voornamelijk plaats in de context van een uit de hand gelopen ruzie. Daarnaast kent de relatie tussen de dader en het slachtoffer een geschiedenis van huiselijk geweld. Met andere woorden, fataal partnergeweld kan worden onderscheiden van niet-fataal partnergeweld aan de hand van motief, modus operandi en of eerder huiselijk geweld heeft plaatsgevonden.

Fataal versus niet-fataal geweld tegen kinderen

In de analyse naar kinderdoding hebben we tevens gekeken in hoeverre deze groep een homogene groep vormt. Ook hier komt naar voren dat kinderdoding een heterogene groep betreft waar drie subtypen te onderscheiden zijn. Het eerste en grootste te onderscheiden subtype – de zogenaamde *verborgen en verwarde* groep – bestaat uit de neonaticides en kinderdodingen die voornamelijk worden gepleegd door een dader in een psychotische toestand. De daders zijn meestal vrouwen die hun biologische dochters doden. Het op een na grootste subtype – de *overheersende* groep – bestaat uit mannelijke daders die voornamelijk hun biologische zonen doden uit wraak of bij *extended suicide*. Hierbij gebruiken ze een wapen. Het laatste en kleinste subtype – de *battered child*-groep – betreft stiefouders die hun stiefkinderen zodanig mishandelen dat zij komen te overlijden.

Daarnaast hebben we nader gekeken in hoeverre kinderdoding onderscheiden kan worden van kindermishandeling. Kindermishandeling wordt voornamelijk gepleegd door een man en/of een stiefouder waar de mishandeling het resultaat is van een uit de hand gelopen ruzie. De slachtoffers van kindermishandeling zijn gemiddeld 11-15 jaar. Kinderdoding wordt voornamelijk door de *verborgen en verwarde* groep gedaan: de dader is vaak de biologische moeder, de doding wordt in psychotische toestand gepleegd en het slachtoffer heeft een gemiddelde leeftijd tussen 0 en 5 jaar. Maar ook de op een na grootste groep – de *overheersende* groep – onderscheidt zich van de groep kindermishandelingen. Deze dodingen worden door de biologische vader gepleegd uit wraak of wanneer de hij na de kinderdoding *suicide* pleegt. In deze gevallen wordt voornamelijk een wapen gebruikt om het kind te doden en het slachtoffer heeft een leeftijd tussen de 5-10 jaar. Met andere woorden, kindermishandeling onderscheidt zich van kinderdoding door de relatie tussen dader-slachtoffer, het motief en de leeftijd van het slachtoffer.

Conclusie

Bij de beantwoording van de vraag: Wat onderscheidt fataal huiselijk geweld van niet-fataal huiselijk geweld? troffen we een scala aan verschillen op zowel delicts-, individueel en relationeel niveau aan. Echter, dit onderzoek – net als eerdere empirische studies op dit gebied – laten geen uniform ‘profiel’ zien van de dader, noch van het slachtoffer van beide vormen van geweld. Zo zijn er drie subtypen partnerdodingen te onderscheiden, te weten de *virgin killers*, de *blaffende en bijtende* groep en de *disharmonische* groep. Ook binnen kinderdodingen zijn de volgende subtypen te onderscheiden: de *verborgen en verwarde* groep, de *overheersende* groep en de *battered child*-groep.

Desalniettemin kunnen we, ondanks een zekere mate van heterogeniteit, in de data een aantal aparte fatale en niet-fatale categorieën onderscheiden. De verschillen tussen de groepen fataal en niet-fataal geweld betroffen met name het gebruik van een wapen, middelengebruik ten tijde van het delict, het motief, de relatiestatus tussen dader en

slachtoffer en de aanwezigheid of afwezigheid van eerder huiselijk geweld jegens het slachtoffer. Ons onderzoek laat zien dat het een brede combinatie van kenmerken fa-taal van niet-fataal geweld onderscheidt.

Hoewel niet iedere hond heeft geblaft voordat hij heeft gebeten, zoals bij de *virgin kil-lers*, waardoor vroegtijdig interventie moeilijker wordt gemaakt, bieden deze resulta-ten toch aanknopingspunten voor de politie en haar ketenpartners. Bij partnerdoding brengt de (angst voor) scheiding een verhoogd risico op slachtofferschap. Deze bevin-ding benadrukt de noodzaak voor de politie en haar partners om alert te zijn op aan-houdende dreiging van ex-partners (denk aan bedreiging en stalking), en pogingen om opnieuw een relatie met hun ex-partner aan te gaan. Bij de preventie van kinderdod-ing wijzen onze onderzoeksresultaten uit, dat specifieke aandacht uit dient te gaan naar een verslechtering in de psychische conditie van de ouder. Daarnaast vormen (toenemende) spanningen tussen (stief)ouders en (stief)kinderen een belangrijke rode vlag om tijdig hulp te bieden. Ons kwalitatieve vervolgonderzoek naar de levensloop van daders in elk van de geïdentificeerde subtypen zal meer concrete aanknopingspun-ten bieden in wanneer de politie en haar partners het beste kunnen interveniëren.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Terwijl het gezin vaak wordt beschouwd als de hoeksteen van de samenleving, kan het ook tot een van de meest gewelddadige sociale instituties worden gerekend (Gelles & Straus, 1988). Zo bleek uit een surveyonderzoek onder een aselechte steekproef van de Nederlandse bevolking dat 5,5 procent van de volwassenen in de periode 2013-2017 slachtoffer is geweest van huiselijk geweld (Van Eijkern e.a., 2018). In absolute aantallen gaat het om 747.000 mensen in de leeftijd 18 jaar en ouder die fysiek en/of seksueel geweld hebben meegemaakt in huiselijke kring. Naar schatting is 1,1 procent van de vrouwen en 0,2 procent van de mannen structureel (dat wil zeggen minstens één keer per maand) slachtoffer van partnergeweld. In een informantstudie naar kindermishandeling blijkt dat jaarlijks tussen de 2,6 en 3,7 procent van de kinderen en jongeren in de leeftijd 0 tot en met 17 jaar, dat zijn 90.000 tot 127.000 kinderen, slachtoffer is van tenminste één vorm van kindermishandeling. Ongeveer een derde van deze jongeren is slachtoffer van meerdere vormen van kindermishandeling (Alink e.a., 2018). De kans op recidive, dat wil zeggen opnieuw geweld in huiselijke kring, is groter bij huiselijk geweld dan bij andere vormen van geweld, omdat het slachtoffer en de dader onderdeel zijn van elkaars leefomgeving (Hendricks, Shipway & Turinetti, 2006; Shepard, Falk & Elliott, 2002; Van Horn, Scholing & Mulder, 2006). Bovendien blijkt het plaatsvinden van eerder huiselijk geweld een van de belangrijkste voorspellers van fataal huiselijk geweld (Campbell, Glass, Sharps, Laughon & Bloom, 2007; Haapasalo & Petäjä, 1999). Dergelijke fatale zaken zijn geen onbekend fenomeen in Nederland: jaarlijks vindt 30 procent van alle moorden plaats in gezinsverband. Dit komt neer op ongeveer 60 personen die komen te overlijden. De meeste dodingen binnen gezinsverband betreffen partnerdoding, gevolgd door kinderdoding (Liem & Leissner, 2016). In absolute aantallen gaat het om gemiddeld 30 partners en 12 kinderen die jaarlijks gedood worden in huiselijke kring. Het zijn deze twee typen dodingen die centraal staan in dit onderzoek.

Hoewel fataal huiselijk geweld relatief weinig voorkomt, laat het een diepe indruk achter bij de samenleving en de weerslag op de nabestaanden kan ernstig en langdurig zijn (zie bijvoorbeeld het onderzoek van Van Wijk, Van Leiden & Ferwerda, 2017). De vragen die vaak als eerste worden gesteld, zijn of en hoe een dergelijke fatale zaak voorkomen had kunnen worden. Velen kunnen zich de kleuter Rowena Rijkers (4) herinneren, die in 2001 na stelselmatige mishandeling door haar stiefvader om het leven is gebracht. Of de 16-jarige Humeyra die eind 2018 op school werd doodgeschoten door

haar ex-vriend nadat zij al meerdere malen aangifte had gedaan bij de politie van stalking en doodsb bedreigingen. Dergelijke zaken halen maandelijks het nieuws. In Nederland is echter nog weinig verdiepend empirisch onderzoek gedaan naar daders en slachtoffers van fataal huiselijk geweld en de kenmerken die gepaard gaan met partnerdoding en kinderdoding (uitzonderingen betreffen Koenraadt & Liem, 2010; Liem, De Jong & Van Maanen, 2018; Liem & Haarhuis, 2015). Dit heeft als gevolg dat het tot op heden moeilijk is om (politie)strategieën te formuleren met als doel fataal huiselijk geweld te voorkomen. Dit onderzoek zal middels empirisch onderzoek trachten de kenmerken te identificeren die gerelateerd zijn aan fataal huiselijk geweld en ze te contrasteren met niet-fataal geweld. Hierbij kijken we specifiek naar partnerdoding en kinderdoding.¹ De bevindingen in dit rapport kunnen helpen in het maken van de eerste stappen in de aanpak van fataal huiselijk geweld.

1.2 Het fenomeen fataal huiselijk geweld

1.2.1 Terminologie

Fataal huiselijk geweld, ook wel doding in gezinsverband genoemd, onderscheidt zich van andere typen moord en doodslag door de intense band tussen dader en slachtoffer, zoals een bloedband, een liefdesrelatie, een opvoedingsrelatie of een verzorgingstaak (Koenraadt & Liem, 2010). Fataal huiselijk geweld is een heterogeen fenomeen dat onderverdeeld kan worden in typen dodingen in gezinsverband. Naast partnerdoding en kinderdoding, die hieronder in meer detail worden besproken, vormen andere typen fataal huiselijk geweld *parricide* (het doden van de eigen ouder), *siblicide* (het doden van de eigen broer of zus) en *familicide* (het doden van meerdere leden uit eenzelfde gezin). Ook dodingen van ooms, tantes en andere familieleden vallen officieel onder fataal huiselijk geweld, maar kennen geen eigen terminologie. Parricide, siblicide, familicide en overige dodingen in gezinsverband zullen in dit rapport verder buiten beschouwing worden gelaten omdat deze buiten de reikwijdte van dit onderzoek vallen (voor een uitgebreid overzicht van de typen zie Koenraadt & Liem, 2010; Liem & Koenraadt, 2018).

Het meest voorkomende type fataal huiselijk geweld is *partnerdoding*, oftewel het doden van de eigen partner of ex-partner. In de internationale literatuur staat dit type ook bekend als *uxoricide* (het doden van de vrouwelijke partner) of *mariticide* (het doden van de mannelijke partner). De op een na meest voorkomende type doding in gezinsverband is *filicide*, een verzamelnaam voor het doden van het kind door eigen ouders. Wanneer we spreken over kinderdoding, kan er een onderscheid worden gemaakt tussen intra-familiale kinderdodingen, waarbij het kind door de ouder of verzorger wordt

1 Om de leesbaarheid van dit rapport te verhogen zal, wanneer gerefereerd wordt aan partnerdoding én kinderdoding, de term 'fataal huiselijk geweld' worden gebruikt. Alle overige typen doding in gezinsverband worden buiten beschouwing gelaten, omdat ze geen onderdeel vormen van het onderzoek. Wanneer de typen afzonderlijk besproken worden, zal dit in de tekst duidelijk naar voren komen door te refereren aan 'partnerdoding' of 'kinderdoding'.

gedood en extra-familiale kinderdodingen, waarbij het kind door een buitenstaander wordt gedood (Liem & Haarhuis, 2015). Binnen deze laatste categorie draait het voornamelijk om het seksuele motief dat tot de doding leidt (Liem & Koenraadt, 2018). Bij intra-familiale kinderdodingen spelen vaak andere motieven een rol, zoals het doden van een kind uit altruïstische motieven, als wraak op de (ex-)partner of een zware mishandeling als gevolg van een ruzie met de dood ten gevolge (Koenraadt, 2003; Liem & Koenraadt, 2007). Gezien de lage prevalentie van extra-familiale kinderdoding (Liem & Haarhuis, 2015) en de verschillen in motieven bij deze twee typen zullen we in dit onderzoek ons richten op intra-familiale kinderdoding. Binnen filicide kunnen nog de subtypen *neonaticide* en *infanticide* onderscheiden worden (Koenraadt & Liem, 2010). Het eerste betreft het doden van een kind binnen 24 uur na de geboorte. Met *infanticide* wordt het doden van het kind in het eerste jaar na de geboorte bedoeld. Een overzicht van de typen die centraal staan in dit onderzoek is in Box 1.1 te vinden.

Partnerdoding: het doden van een (ex-)partner
Uxoricide: het doden van de vrouwelijke partner
Mariticide: het doden van de mannelijke partner

Filicide: het doden van een kind door een ouder of verzorger (intra-familiaal)
Neonaticide: het doden van een kind binnen 24 uur na de geboorte
Infanticide: het doden van een kind in zijn/haar eerste levensjaar

Box 1.1 Terminologie fataal huiselijk geweld centraal in dit onderzoek

Het is noodzakelijk een onderscheid in typen fataal huiselijk geweld te maken omdat elk type onderhevig is aan verschillende onderliggende kenmerken en invloeden (Ioannou & Hammond, 2015; Koenraadt & Liem, 2010). Uit een Zweeds onderzoek blijkt dat verschillende kenmerken ten grondslag liggen aan partnerdoding, in vergelijking met andere vormen van moord en doodslag (Caman e.a., 2016). Zo hebben daders van partnerdoding minder vaak een strafblad en hebben ze een grotere kans om suïcide te plegen na het delict dan daders van andere typen van moord en doodslag. Hierdoor pleiten de onderzoekers ervoor om partnerdoding en daders van partnerdoding als een aparte categorie op te nemen in toekomstig moordonderzoek. Ook bij filicide zijn er aanwijzingen dat er andere kenmerken ten grondslag liggen in vergelijking met andere typen dodingen (Putkonen, Weizmann-Henelius, Lindberg, Eronen & Häkkinen, 2009).

Daarnaast is het belangrijk om fataal huiselijk geweld te onderscheiden van niet-fataal huiselijk geweld. Ondanks het feit dat fataal huiselijk geweld vaak wordt gezien als een verlengstuk van huiselijk geweld (Campbell e.a., 2007; Iratzoqui & McCutcheon, 2018), zijn er aanwijzingen dat er belangrijke verschillen bestaan tussen fataal en niet-fataal huiselijk geweld (zie bijvoorbeeld Dobash, Dobash, Cavanagh & Medina-Ariza, 2007, en voor meer informatie §2.3). Echter, eerdere empirische onderzoeken zijn voornamelijk gebaseerd op Amerikaanse data en er kunnen vraagtekens geplaatst worden bij de toepasbaarheid van deze kenmerken in de Nederlandse context. De toegang tot vuurwapens wordt, bijvoorbeeld, in de Verenigde Staten gezien als een van de belang-

rijkste voorspellers van fataal huiselijk geweld (Campbell e.a., 2003). In Nederland is de toegang tot vuurwapens lang niet zo vanzelfsprekend. Er is dus een noodzaak om fataal huiselijk geweld in theorie en empirie als een afzonderlijk fenomeen te onderzoeken in Nederland.

1.2.2 *Omvang fataal huiselijk geweld*

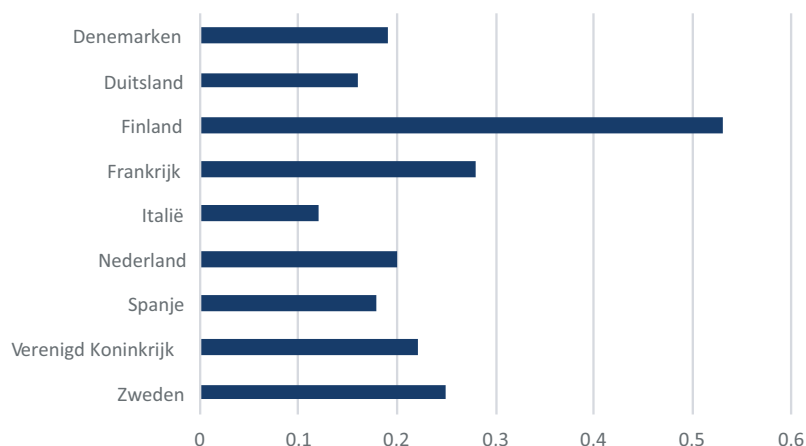
Omvang partnerdoding

Het meest voorkomende type doding in gezinsverband in Nederland is partnerdoding (Liem e.a., 2018). In een onderzoek naar partnerdoding in Nederland vonden in de periode 2009-2014 173 partnerdodingszaken plaats, waarbij 192 (ex-)partners om het leven kwamen. Dit komt neer op 32 doden per jaar, ofwel een slachtofferratio van 0,20 (ex-)partnerdoden per 100.000 inwoners (Liem e.a., 2018). Dit aandeel is vergelijkbaar met andere West-Europese landen, zoals ook te zien is in Tabel 1.1 en Figuur 1.1. In Denemarken ligt met het aantal van 0,19 slachtoffers van partnerdodingen per 100.000 inwoners net iets lager dan in Nederland. Italië, Duitsland en Spanje kennen ook een lager slachtofferratio (0,12 respectievelijk 0,16 en 0,18 per 100.000 inwoners). In het Verenigd Koninkrijk en Zweden ligt de slachtofferratio op 0,22 respectievelijk 0,25. In Frankrijk ligt de ratio iets hoger in vergelijking met Nederland met 0,28 slachtoffers van partnerdoding per 100.000 inwoners. Finland kent een relatief hoog aantal slachtoffers van partnerdodingen met een slachtofferratio van 0,53 per 100.000 inwoners.

Tabel 1.1 Slachtofferratio in partnerdoding per 100.000 inwoners per jaar in de onderzochte periode

Land	Periode	Ratio per 100.000*	Auteur(s)
Denemarken	2013-2014	0,19	Rye & Angel, 2019
Duitsland	2012	0,16	Corradi & Stöckl, 2014
Finland	2003-2009	0,53	Kivivuori & Lehti, 2012; UNODC, 2015
Frankrijk	2013	0,28	Corradi & Stöckl, 2014; UNODC, 2015
Italië	2000-2005	0,12	Corradi & Stöckl, 2014; UNODC, 2015
Nederland	2009-2014	0,20	Liem e.a., 2018
Spanje	2012	0,18	UNODC, 2015
Verenigd Koninkrijk	2000-2011	0,22	Corradi & Stöckl, 2014
Zweden	2003-2006	0,25	Liem e.a., 2013; Corradi & Stöckl, 2014

Figuur 1.1 Slachtofferratio in partnerdoding per 100.000 inwoners

Stöckl en collega's (2013) onderzochten de wereldwijde prevalentie van partnerdoding. Aan de hand van prevalentiecijfers in 66 landen kwamen zij tot de conclusie dat 13,5 procent van alle levensdelicten die in de wereld gepleegd worden partnerdoding betreft. Met andere woorden, een op de zeven moorden is geclassificeerd als een partnerdoding. Ongeveer een derde van de vrouwen die slachtoffer is van moord, is slachtoffer van partnerdoding. De UNODC (2018) kwam tot eenzelfde conclusie, in 34 procent van de gevallen waar een vrouw of meisje werd vermoord in 2017, was de dader een partner. Afrika liet de hoogste slachtofferratio zien: ongeveer 3,1 vrouwen per 100.000 vrouwelijke inwoners waren slachtoffer van partner- of familiedoding, terwijl in Europa het risico hierop het kleinst was (0,7 per 100.000 vrouwelijke inwoners). Tezamen benadrukken deze studies het grote risico op fataal partnergeweld en het hieruit voortvloeiende belang om verdiepend empirisch onderzoek te doen om de kans op partnerdoding te verkleinen.

Omvang kinderdoding

Na partners lopen kinderen het grootste risico slachtoffer te worden van fataal huiselijk geweld. In een onderzoek naar de aard en omvang van kinderdoding in Nederland in de periode 2009-2014 waren 86 kinderen slachtoffer van fataal huiselijk geweld. Dit komt neer op ongeveer 14 minderjarige slachtoffers op jaarbasis, wat neerkomt op een slachtofferratio van 0,18 per 100.000 minderjarige inwoners (Liem & Haarhuis, 2015). Ongeveer 4 procent van alle dodingen in Nederland betreft kinderdodingen. Er lijkt echter sprake te zijn van een relatief hoog *dark number*, omdat bij baby's niet altijd is vast te stellen of zij bij de geboorte of daarna door geweld om het leven zijn gebracht (Adinkrah, 2001; Liem & Haarhuis, 2015; Resnick, 1970).

Internationaal onderzoek naar de omvang van kinderdodingen heeft de afgelopen twee decennia een vlucht genomen. Echter, de meeste prevalentiestudies die gedaan zijn beperken zich voornamelijk tot de westerse landen. Aan de hand van overlijdensgege-

vens van de Wereldgezondheidsorganisatie (hierna WHO) zijn de trends in infanticide in de periode 1960 tot 2009 in 28 landen bekeken (Ellonen, Kääriäinen, Lethi & Aaltonen, 2015). In Canada, Japan en in de meeste Europese landen, met uitzondering van Nederland en België, is in de onderzochte periode een daling in het aantal infanticides te zien. In Nederland en België is een lichte stijging in het aantal infanticides waar te nemen (Ellonen e.a., 2015). Zo was in Nederland het aandeel infanticides in de periode 1960-1969 1,23 per 100.000 jonge inwoners en in 2000-2009 was dit gestegen naar 2,75 infanticides per 100.000 kinderen. In Australië is het aandeel over de jaren relatief gelijk gebleven en in Nieuw-Zeeland, de Verenigde Staten, Singapore en Hongkong is er een dramatische stijging in het aandeel infanticides te zien. De reden voor deze stijging konden de onderzoekers niet geven. Wel constanteren zij dat de geobserveerde stijging *niet* het resultaat is van een betere registratie. Ze concluderen dan ook dat trends echt zijn; dat wil zeggen, dat ouders vaker betrokken zijn geweest bij *filicide* in de afgelopen jaren. De stijging in het aandeel infanticides in Nederland geeft opnieuw het belang weer om empirisch onderzoek te doen naar fataal huiselijk geweld om op basis van deze resultaten strategieën te formuleren om kinderdodingen te voorkomen.

1.2.3 *Kenmerken van fataal huiselijk geweld: een continuüm van geweld?*

Geweld in huiselijke kring varieert van verbaal geweld tot fysiek geweld met dodelijke afloop. Hoewel het onderzoeksveld van huiselijk geweld (dat wil zeggen zonder fatale afloop) uitgebreid en veelzijdig is, met een sterke nadruk op partnermishandeling (zie ook Bacchus, Ranganathan, Watts & Devries, 2018; Trabold, McMahon, Alsobrooks, Whitney & Mittal, 2018), kent *fataal* huiselijk geweld ook een grote mate van wetenschappelijke interesse (Liem & Koenraadt, 2018). Ook hier gaat de aandacht vooral uit naar partnerdoding (Graham, Sahay, Rizo, Messing & Macy, 2019; Spencer & Stith, 2018) en iets mindere mate kinderdoding (Bourget, Grace & Whitehurst, 2007; West, 2007). In de gedane studies zijn er kenmerken geïdentificeerd die gerelateerd zijn aan partnerdoding en kinderdoding. Deze kenmerken zijn voornamelijk op delicts-, individueel en relationeel niveau te vinden. Te denken valt aan de aanwezigheid van een vuurwapen, blootstelling aan huiselijk geweld, een relatie gekenmerkt door jaloezie, middelenmisbruik, persoonlijkheidskenmerken en scheiding (Bourget e.a., 2007; Spencer & Stith, 2018, en voor meer informatie zie Hoofdstuk 2). Echter, de meeste studies zijn in de Verenigde Staten gedaan en het is de vraag in hoeverre deze bevindingen van toepassing zijn in de Nederlandse context. Daarnaast opereren deze kenmerken niet in isolatie en is fataal huiselijk geweld het resultaat van een combinatie van de kenmerken (Campbell e.a., 2003; McManus, Almon, Rhodes & Brian, 2015). Het is cruciaal om deze samenhang in de Nederlandse context te onderzoeken om preventieve en interventiestrategieën te kunnen ontwikkelen.

Daarnaast is geopperd dat fataal huiselijk geweld het eindpunt is van een continuüm van geweld, en om dit te voorkomen moeten de slachtoffers van huiselijk geweld uit hun gewelddadige situatie worden gehaald. Dit wordt ook wel de *exposure reduction theory* genoemd (Dugan, Nagin & Rosenfeld, 2003). Hoewel er in meerdere onderzoe-

ken is aangetoond dat eerder huiselijk geweld een belangrijke voorspeller is voor fataal huiselijk geweld (Campbell e.a., 2003; Spencer & Stith, 2018) is er ook anekdotisch bewijs voor de ‘virgin killer’, een dader die nog niet eerder gewelddadig gedrag heeft getoond voor de moord (Dobash e.a., 2007). Een studie waarbij fataal huiselijk geweld wordt vergeleken met niet-fataal huiselijk geweld is nog niet eerder in Nederland gedaan. Een dergelijke vergelijking kan helpen in het identificeren van groepen die een groter risico lopen op fataal huiselijk geweld.

1.3 Doelstelling en onderzoeksvraag

Dit onderzoek heeft als doel de kenmerken te identificeren die gerelateerd zijn aan de twee meest voorkomende vormen van fataal huiselijk geweld: partnerdoding en kinderdoding. Daarbij zal een vergelijking gemaakt worden van de kenmerken van huiselijk geweld, specifiek partnernishandeling en kindermishandeling, om te bepalen of, en zo ja welke kenmerken (sterker) gerelateerd zijn aan fataal huiselijk geweld. De vraagstelling voor dit onderzoek luidt daarom als volgt:

Welke delicts-, individuele en relationele kenmerken onderscheiden fataal van niet-fataal huiselijk geweld?

1.4 Relevantie

De bevindingen van dit onderzoek zijn erop gericht de politie en veiligheidsketens, waaronder Veilig Thuis Blijf-van-mijn-lijfhuizen, Jeugdzorg en Kinderbescherming, die betrokken zijn bij (fatale) huiselijk geweld zaken, in hun dagelijkse taken te ondersteunen. Fataal huiselijk geweld is een wereldwijd, chronisch, maatschappelijk probleem dat veelal achter gesloten deuren plaatsvindt (Straus, Gelles & Steinmetz, 2006). Echter, de impact is groot voor de betrokkenen, nabestaanden en samenleving. Om fataal huiselijk geweld te kunnen voorkomen tracht dit onderzoek inzicht te krijgen in de factoren die gerelateerd zijn aan partnerdoding en kinderdoding. Een dergelijk onderzoek onder de populatie van fatale huiselijk geweldzaken en een controlegroep van zaken zonder dodelijke afloop is nog niet eerder in Nederland uitgevoerd. Het belang van deze studie wordt onderstreept doordat via empirisch onderzoek de politie en andere instanties in de veiligheidsketens op hun beurt geholpen kunnen worden bij het inschatten van de situatie en samen met organisaties zoals Veilig Thuis interventies kunnen aanbieden ter voorkoming van een verdere escalatie van (mogelijk) fataal geweld, bij zowel partners als kinderen.

1.5 Leeswijzer

Dit rapport kent de volgende opbouw. *Hoofdstuk 2* zal een overzicht geven van de belangrijkste kenmerken gerelateerd aan fataal huiselijk geweld dat (inter)nationaal onderzoek heeft gevonden. Hierbij zal een onderscheid worden gemaakt tussen de ken-

merken gerelateerd aan partnerdoding en kenmerken gerelateerd aan kinderdoding. In *Hoofdstuk 3* zal de methodologie van dit rapport worden beschreven, de bronnen die zijn geraadpleegd en zal een overzicht worden gegeven van de operationalisaties van kenmerken die centraal staan in dit project. In *Hoofdstuk 4* worden de resultaten van de studie naar kenmerken van partnerdoding en partnermishandeling gepresenteerd en in *Hoofdstuk 5* worden de resultaten van de gevonden kenmerken bij kinderdoding en kindermishandeling beschreven. Het rapport eindigt met *Hoofdstuk 6* waarin een reflectie wordt gegeven op de gevonden resultaten, de implicaties voor de praktijk alsook een omschrijving van de tekortkomingen van dit project en de vervolgstappen die onze kennis omtrent fataal huiselijk geweld verder kunnen verstevigen.

2 De kenmerken van fataal huiselijk geweld: een conceptueel kader

Het hoofdstuk zal eerst een overzicht presenteren van de kenmerken gerelateerd aan partnerdoding op basis van eerder wetenschappelijk onderzoek (zie §2.1). Daarbij staan we ook stil bij de studies die de kenmerken tussen fataal en niet-fataal partnergeweld hebben onderzocht. Eenzelfde opzet kent het overzicht naar kenmerken gerelateerd aan kinderdoding (zie §2.2). In elk van deze studies komt naar voren dat fataal huiselijk geweld een complexe samenhang is tussen delicts-, individuele en relationele kenmerken. In dit hoofdstuk beschrijven we (de samenhang tussen) deze kenmerken voor partnerdoding en kinderdoding. Het hoofdstuk eindigt met een reflectie (§2.3) op de in de (inter)nationale literatuur gevonden kenmerken voor fataal huiselijk geweld en de vergelijking met niet-fataal huiselijk geweld. Dit zal het startpunt vormen voor ons empirisch onderzoek (zie Hoofdstuk 3 en verder).

2.1 Kenmerken van partnerdoding

2.1.1 *Delictskenmerken*

Toegang tot vuurwapens. De toegang tot vuurwapens is met name in de Amerikaanse literatuur geïdentificeerd als een van de belangrijkste kenmerken van moord en doodslag, en specifiek voor partnerdoding (Campbell e.a., 2003; Spencer & Stith, 2018). Uit een Amerikaans onderzoek naar risicofactoren van doding in gezinsverband blijkt dat de aanwezigheid van een vuurwapen in huis de kans op het doden van een gezinslid vergroot. Hoewel families zich inspannen om hun huis te beschermen tegen ongewenst bezoek door een vuurwapen in huis te nemen, lijkt de grootste bedreiging voor de gezinsleden van binnenuit te komen (Kellerman e.a., 1993).

In het bezit zijn van een vuurwapen komt meer voor in de Verenigde Staten dan in enig ander land: ongeveer 35 procent van de huishoudens heeft een vuurwapen (Anglemyer, Horvath & Rutherford, 2014). Het aandeel slachtoffers van moord en doodslag door een vuurwapen is ook hoger in vergelijking met andere landen met een hoge socio-economische status. Wanneer staten in de Verenigde Staten een strengere vuurwapen restrictie hanteren, blijkt het aandeel moorden door een vuurwapen over tijd af te nemen (Fleegeer, Lee, Monuteaux, Hemenway & Mannix, 2013).

2.1.2 *Individuele kenmerken*

Wanneer we kijken naar de kenmerken op individueel niveau, is het belangrijk een onderscheid te maken tussen kenmerken van slachtofferschap en kenmerken met betrekking tot daderschap. Bij de bespreking van de kenmerken hieronder zal om deze reden ook aandacht uitgaan naar de manier waarop ze een risico kunnen vormen voor slachtoffers en daders.

Geslacht. Op individueel niveau speelt geslacht een belangrijke rol. Daders die hun partner doden zijn voornamelijk mannen. In de Verenigde Staten, bijvoorbeeld, ligt het percentage mannelijke daders rond de 77 procent (Fox & Fridel, 2017), in Engeland ligt het percentage op 86 procent (Bridger, Strang, Parkinson & Sherman, 2017), evenals het percentage in Nederland (Liem e.a., 2018). De slachtoffers van partnerdoding zijn voornamelijk vrouwen. Deze tendens is wereldwijd vast te stellen: De UNODC (2018) onderzocht de wereldwijde prevalentie van partnerdoding in 2017 en vond dat 82 procent van de slachtoffers vrouw was. In een ander globaal onderzoek blijkt dat de kans om gedood te worden door een partner zes keer hoger is voor vrouwen dan voor mannen (Stöckl e.a., 2013). Echter, wanneer vrouwen moorden is de kans groter dat zij hun partner doden dan een ander familielid, kennis of vreemde (Campbell e.a., 2007; Liem e.a., 2018). De ‘gendered nature’ van partnerdoding is belangrijk om als startpunt te nemen, doordat de motieven die ten grondslag liggen aan de moord bij mannen en vrouwen verschillen (Eriksson & Mazerolle, 2013). Deze motieven zullen hieronder in meer detail worden besproken.

Leeftijd. Een leeftijdsverschil tussen dader en slachtoffer vormt een belangrijk risico voor partnerdoding (Breitman, Shackelford & Block, 2004; Daly & Wilson, 1988; Shackelford, 2001). In een studie naar heteroseksuele partnerdodingen in Chicago bleek dat stellen waarbij de man minstens 16 jaar ouder was dan zijn partner, de vrouwelijke slachtoffers een hoger risico liepen op partnerdoding dan stellen in dezelfde leeftijdscategorie. Deze bevinding hield stand na het controleren voor geslacht en criminele geschiedenis van de dader (Breitman e.a., 2004). Dit valt mogelijk te verklaren vanuit een psycho-evolutionair perspectief: de dader wil immers zeker zijn van zijn monopolie op zijn partners seksualiteit, en moet zijn – veel jongere – partner controleren vanwege de competitie van – jongere – mannen (Daly & Wilson, 1988). Ook bleek uit de studie in Chicago dat vrouwen die minstens 10 jaar ouder waren dan hun partner ook een verhoogd risico op partnerdoding liepen (Breitman e.a., 2004).

Etniciteit en eerge relateerd geweld. Een andere socio-demografisch kenmerk dat geassocieerd is met partnerdoding is etnische achtergrond (Sabri e.a., 2014) en daarmee samenhangend, eerge relateerd geweld (Janssen, 2014; Liem, Geene & Koenraadt, 2007). Familie-eer is van groot belang in bepaalde culturen, voornamelijk in niet-westerse culturen. Het vertelt namelijk welke positie de familie inneemt in de gemeenschap. Wanneer de eer van een familie dreigt te worden aangetast, wordt vanuit de ge-

meenschap verwacht dat ze deze eer herstellen (Ferwerda & Van Leiden, 2005). Familie-eer kan op meerdere manieren worden hersteld, waaronder door geweld. Volgens Ferwerda en Van Leiden (2005) is eerdergerelateerd geweld 'elke vorm van geestelijk of lichamelijk geweld gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in een reactie op een (dreiging van) schending van de eer van een man of vrouw en daarmee van zijn of haar familie waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken' (p. 25). Eerdergerelateerd geweld met dodelijke afloop, ook wel bekend als eerwraak, vindt voornamelijk plaats onder jongeren rond de leeftijd van 23 jaar. In een internationale studie naar eerwraak bleek dat de meeste slachtoffers de dochters of zussen van de daders waren. In ongeveer 25 procent van de zaken was het slachtoffer een partner. Eerwraak onder partners onderscheidt zich van overige partnerdoding door de motieven die ten grondslag liggen aan de doding. De motieven bij eerwraak variëren van seksuele ongepastheid tot aan een carrière willen hebben of een gearrangeerd huwelijk weigeren (Chesler, 2010).

Psychopathologie. Diverse studies laten zien dat daders van partnerdoding vaak te kampen hebben met persoonlijkheidsproblematiek, al dan niet ten tijde van het delict (Belfrage & Rying, 2004; Campbell e.a., 2004; Campbell e.a., 2003). Individuen met persoonlijkheidsproblematiek hebben namelijk vaak te maken met een lage impulscontrole. Een lage impulscontrole hangt sterk samen met agressie, omdat individuen niet over de vaardigheden beschikken om hun impuls en emoties in de hand te houden (Krueger, Caspi, Moffitt, White & Stouthamer-Loeber, 1996). Daarnaast gebruiken individuen met persoonlijkheidsproblematiek vaak drugs en/of alcohol. De combinatie middelengebruik en een lage impulscontrole wakkert agressief gedrag aan (Boles & Miotto, 2003). Psychopathologie is met name bij mannelijke daders aanwezig ten tijde van het delict en in iets mindere mate bij vrouwelijke daders (Dobash, Dobash, Cavanagh & Lewis, 2004; Farooque, Stout & Ernst, 2005; Weizmann-Henelius e.a., 2012). In een grootschalig onderzoek naar femicide onder partners, blijkt dat psychopathologie (zoals psychose en affectieve of persoonlijkheidsstoornissen) een belangrijke risicofactor is voor partnerdoding (Lysell, Dahlin, Langstrom, Lichtenstein & Runeson, 2016). Er zitten echter grote verschillen in de gevonden percentages tussen de studies. Belfrage en Rying (2004) onderzochten alle partnerdodingen in de periode 1990-1999 in Zweden. Bij 80 procent van de daders werd persoonlijkheidsproblematiek gevonden. Ongeveer een derde van de daders kreeg de diagnose van psychose en bij 21 procent werd onder andere dementie, posttraumatisch stresssyndroom, depressie of een persoonlijkheidsstoornis gediagnosticeerd. Dit is hoger dan de Zweedse studie die Caman in 2017 uitvoerde. Zij concludeerde dat ongeveer een derde van de daders ooit gediagnosticeerd was met persoonlijkheidsproblematiek. Voornamelijk depressie of een angststoornis werden gediagnosticeerd. In een studie naar fataal huiselijk geweld in Engeland en Wales in de periode 1997-2008 vonden Oram en collega's (2013) ook dat ongeveer een derde van de daders van partnerdoding persoonlijkheidsproblematiek had. Deze verschillen in cijfers zijn voornamelijk te wijten aan de operationalisatie en onduidelijke definitie voor persoonlijkheidsproblematiek (Campbell e.a., 2007).

Middelenmisbruik. Diverse onderzoekers concluderen dat verslaving een minder groot risico vormt voor partnerdoding in vergelijking met andere typen doding (Belfrage & Rying, 2004; Campbell e.a., 2003; Dobash e.a., 2004). Tijdens de doding blijkt dat ongeveer de helft van de daders en slachtoffers van partnerdoding onder invloed van middelen was (Garcia, Soria & Hurwitz, 2007; Kuhns, Wilson, Clodfelter, Maguire & Ainsworth, 2011; Sharps, Campbell, Campbell, Gary & Webster, 2003; Thomas, Dichter & Matejkowski, 2011). Het is vooral de combinatie met andere kenmerken, zoals psychopathologie, waardoor middelenmisbruik een risico vormt voor partnerdoding. Dit valt te verklaren uit de verhoogde kans dat de situatie kan escaleren, omdat dader en slachtoffer onderdeel zijn van elkaars leefomgeving. Het wegvallen van remmingen en de aanwezigheid van het slachtoffer kunnen leiden tot een fatale uitkomst. Ook blijkt dat de relatie tussen middelenmisbruik en partnerdoding een sterke geografische context kent. In bepaalde landen in Noord- en Oost-Europa blijkt de relatie tussen moord en alcoholconsumptie zeer sterk samen te hangen (Caman, 2017). Zo blijkt uit een Deense studie dat de helft van de vrouwelijke slachtoffers van partnerdoding alcoholverslaafd was (Leth, 2009). Weizmann-Henelius en collega's (2012) vonden in hun Finse studie dat ongeveer 85 procent van de moorden onder invloed van alcohol is gepleegd (Liem e.a., 2013).

Werk en opleiding. In een Canadees onderzoek naar partnerdoding in de periode 1976-2001, vonden de onderzoekers dat de kloof in werkgelegenheidsniveaus tussen vrouwen en mannen afnam, wat parallel liep met een afname in vrouwen die slachtoffer werden van partnerdoding (Dawson, Bunge, & Balde, 2009). Volgens de onderzoekers ondersteunden hun bevindingen het gelijkheidsprincipe: doordat vrouwen financieel onafhankelijker worden, zijn ze eerder geneigd om gewelddadige relaties (op tijd) te verlaten of selectiever te zijn in hun partnerkeuze en daardoor het risico op partnermishandeling verkleinen. Dawson en collega's vonden ook dat mannen met hoger opleidingsniveau minder vaak slachtoffer werden van partnerdoding. Zo beargumenteren ze dat hoogopgeleide mannen een beter begrip hebben van de rol die vrouwen in de samenleving nemen. De traditionele houding wordt vervangen door een meer liberale houding waardoor er minder conflicten in huis ontstaan. Hierdoor zijn vrouwen minder geneigd uit wanhoop te doden en daardoor is het aantal mannelijke slachtoffers van partnerdoding afgenomen (Dawson e.a., 2009). Echter, in vergelijking met andere typen doding, verhogen deze socio-economische kenmerken niet de kans op partnerdoding. Over het algemeen zijn daders van partnerdoding goed opgeleid en hebben een baan op het moment van het delict (Dobash e.a., 2004; Oram e.a., 2013).

Eerder geweld. Hoewel eerder huiselijk geweld een belangrijke risicofactor is voor partnerdoding (zie §2.1.3), is er geen eenduidige conclusie over de relatie tussen eerdere geweldsdelicten (dus niet huiselijk geweld) en partnerdoding. Campbell en collega's (2003) vonden in hun vergelijking met partnermishandelingszaken dat daders van partnerdoding ook buitenshuis gewelddadiger waren. In de *Murder in Britain*-studie van Dobash, Dobash en Cavanagh (2009) werden daders van partnerdoding met en

zonder een strafblad vergeleken. Er bleken grote verschillen in de profielen tussen de twee groepen te zijn. Driekwart van de daders had een strafblad. Hiervan had een groot deel van de daders zes of meer veroordelingen op hun naam. Ongeveer een kwart van de daders van partnerdoding was niet eerder veroordeeld voor een (gewelds)delict. Deze daders doden 'out of the blue' hun partner. Zij ondervonden minder problemen in de kindertijd en volwassenheid dan daders met een strafblad.

2.1.3 *Relationele kenmerken*

Burgerlijke staat. Op relationeel niveau is gebleken dat burgerlijke staat gerelateerd is aan fataal partnergeweld. Uit diverse Britse studies komt naar voren dat ongetrouwd samenwonen een verhoogd risico is op partnerdoding in vergelijking met wanneer partners met elkaar getrouwd zijn (Daly & Wilson, 1988; Wilson & Daly, 1993; Wilson, Daly & Daniele, 1995). Ook in Amerika (Shackelford, 2001) en Australië (Mouzos & Shackelford, 2004) blijkt ongetrouwd samenwonen gerelateerd aan partnerdoding. Een verklaring hiervoor is de mate van investering die partners in hun relatie steken. In vergelijking met huwelijken, worden relaties waarbij partners ongetrouwd samenwonen of daten vaker beëindigd. Deze typen relaties zijn, met andere woorden, minder stabiel dan huwelijken (Booth & Johnson, 1988). Verlatingsangst, jaloezie en bezitsdrang – met mogelijk fatale gevolgen – krijgen zo relatief meer kans om tot uiting te komen in dergelijke (tijdelijke) relaties.

Relatie gekenmerkt door bezitterigheid/jaloezie of angst. De motieven die ten grondslag liggen aan partnerdoding verschillen voor mannen en vrouwen. Voor mannen vormen jaloezie, bezitterigheid en angst voor verlating de belangrijkste motivaties om hun partner te doden (Elisha, Idisis, Timor & Addad, 2010; Leth, 2009; Spencer & Stith, 2018). Hoewel vrouwen ook gedreven kunnen worden door bezittingsdrang en jaloezie, doden zij hun echtgenoot echter vaker uit zelfverdediging. Zij handelen uit angst om zichzelf en/of hun kinderen te beschermen, na jarenlang slachtoffer te zijn van fysiek geweld, het zogenaamde *battered woman syndrome* (Belknap, Larson, Abrams, Garcia & Anderson-Block, 2012; Weizmann-Henelius e.a., 2012).

Scheiding. Een relatie beëindigen, of de dreiging daarvan, is gerelateerd aan partnerdoding, ongeacht de burgerlijke staat (Campbell e.a., 2007; Campbell e.a., 2003; Campbell, Webster & Glass, 2009; Wilson & Daly, 1993). Onder het mom van 'als ik jou niet kan hebben, mag niemand jou hebben' blijkt dat in de nasleep van de scheiding vrouwen een groter risico liepen om vermoord te worden door hun (ex)-partner – dit risico bleef hoog tot een jaar na scheiding (Wilson e.a., 1993). Dit risico neemt af naarmate de periode sinds de scheiding langer wordt (Johnson & Hotton, 2003).

Eerdere partnermishandeling. Eerdere partnermishandeling van de dader wordt als een van de belangrijkste factoren voor partnerdoding gezien (Aldridge & Browne, 2003; Campbell e.a., 2003; Campbell e.a., 2009; Spencer & Stith, 2018). In de Verenigde

Staten blijkt dat in ongeveer 75 procent van de partnerdodingszaken eerder partnermishandeling had plaatsgevonden (Campbell e.a., 2007). In hun meta-analyse vonden Spencer en Stith (2018) dat niet alleen eerder partnergeweld een van de belangrijkste risicofactoren is voor partnerdoding, maar ook eerdere niet-fatale wurging bij het slachtoffer, het slachtoffer dreigen met een wapen of dreigen om het slachtoffer pijn te doen.

Eerdere partnermishandeling hangt echter nauw samen met de motieven van de daders om hun partner te doden. Vrouwen die hun man doden doen dit vaak als reactie op eerder geweld (Belknap e.a., 2012; Swatt & He, 2006). Voor mannen kan partnermishandeling voortkomen uit een neiging tot controle over hun partner (Campbell e.a., 2007).

Overige kenmerken. Een andere relationele factor die de kans op partnerdoding verhoogt, is *stalking* (Campbell e.a., 2007; McFarlane, Campbell & Watson, 2002). Stalking hangt nauw samen met bezitterigheid en controle willen hebben over de partner. Wanneer de dader de controle dreigt kwijt te raken kan hij overgaan tot gewelddadig gedrag (Norris, Huss & Palarea, 2011). Ook de aanwezigheid van *stiefkinderen* (Daly, Wiseman & Wilson, 1997) en een *zwangerschap* (Campbell e.a., 2007) verhogen specifiek de kans op het doden van een vrouwelijke partner. Stiefkinderen brengen meer spanning in de relatie tussen partners, en een zwangerschap waarbij de partner twijfelt over zijn vaderschap verhogen de kans op partnerdoding (Campbell e.a., 2007; Daly & Wilson, 1988; Daly e.a., 1997; Wilson & Daly, 1993).

2.1.4 *Partnerdoding versus partnermishandeling*

Op het moment van dit onderzoek waren drie peer-reviewed empirische studies bekend waarin de kenmerken voor partnerdoding empirisch zijn vergeleken met de kenmerken voor partnermishandeling.²

Campbell en collega's (2003) waren een van de eersten die de vergelijking partnerdoding-partnermishandeling empirisch onderzochten. In hun *Danger Assessment*-studie onderzochten ze welke factoren partnerdoding onderscheiden van partnermishandeling. Zij concludeerden dat de aanwezigheid van een wapen in huis, het dreigen van het slachtoffer met geweld, niet-fatale wurging bij het slachtoffer, en een partner die gewelddadig is binnen- en buitenshuis is, middelen misbruikt en controlerend gedrag vertoont het risico op partnerdoding verhogen. Aan de hand van deze factoren is het *Danger Assessment Instrument* ontwikkeld dat middels vijftien vragen het risico voor partnerdoding bij vrouwen moet inschatten (voor een overzicht van de vragen zie Campbell e.a., 2003). Dit instrument is zodanig opgesteld dat het door elke professional die te maken krijgt met partnermishandelingszaken, zoals de politie en medewerkers in de zorg, kan worden gebruikt. In diverse studies is de betrouwbaarheid en vali-

2 We hebben in deze paragraaf alleen studies beschreven die in het Engels of Nederlands waren geschreven en gepubliceerd waren in *peer-reviewed* tijdschriften.

diteit van dit risicotaxatie-instrument onderzocht, met over het algemeen positieve resultaten (Campbell e.a., 2009; Messing & Thaller, 2013; Storey & Hart, 2014). Dat wil zeggen, het instrument kan op een betrouwbare en valide manier fataal partnergeweld bij vrouwen voorspellen.

Dobash en collega's (2007) vergeleken 106 Britse mannen die hun vrouwelijke partners doodden met 122 Britse mannen die hun vrouwelijke partners mishandelden. Middels interviews en dossieronderzoek is gekeken naar de aanwezige kenmerken in de levensloop van deze daders en de context en omstandigheden die gerelateerd zijn aan het delict (van zowel de mishandeling als de doding). Dobash en collega's concludeerden dat mannen die hun partner mishandelden vaak een moeilijke jeugd kenden. Ze kwamen vaker uit problematische gezinnen waarbij ze waren blootgesteld aan mishandeling (33,6% versus 14,8%) en een alcoholistische vader (36,1% versus 11,5%). Ook de periode van volwassenheid kende vele kenmerken. Ze waren vaker werkloos (66,9% versus 51,5%) en bijna driekwart had een ongeschoolde baan, vergeleken met 50 procent van de daders van partnerdoding. Mannen die hun partner mishandelden hadden vaker een strafblad (96,7% versus 75,2%), waaronder een veroordeling voor geweld (64,8% versus 39%), en misbruikten vaker alcohol (53,3% versus 37,5%) dan mannelijke daders van partnerdoding. Mannen die hun partner doodden kenden, volgens de onderzoekers, een meer 'conventionelere' levensstijl. Ze kwamen vaker uit gezinnen waar de moeder een huisvrouw was en de vader een goed betaalde baan had (63,2% versus 43,8%). De kenmerken voor mannen die hun partner doden lagen voornamelijk in de relationele sfeer. Ze waren vaker bezitterig en jaloers (34,8% versus 9,5%) en waren ten tijde van het misdrijf vaker gescheiden van hun partner (36,8% versus 19,7%). Ook was er tijdens het delict vaker gebruik gemaakt van een wapen (75,5% versus 8,2%), wurging (37,7% versus 15,6%) of seksueel geweld (16% versus 0%) jegens het slachtoffer. Ze waren echter minder vaak dronken ten tijde van het misdrijf (20,4% versus 46,7%) en hebben minder vaak geweld gebruikt tegen het dodelijke slachtoffer (59% versus 100%). De onderzoekers vonden in hun studie geen steun voor het idee dat er een lineaire progressie is van niet-fatale partnermishandeling naar partnerdoding. De notie van een 'virgin killer', een dader zonder geschiedenis van (partner)geweld, werd in deze studie geïmpliceerd, maar een paar jaar later bevestigd in hun *Murder in Britain*-studie (Dobash e.a., 2009). Daarnaast kenden de meeste daders van partnerdoding een traditionele of conventionele levensstijl. Dobash en collega's argumenteerden dat er niet één risicofactor is die partnerdoding onderscheidde van partnermishandeling. Het betrof vooral een combinatie van kenmerken die de kans op fataal geweld vergrootte. Zo kwam scheiding van de partner, bijvoorbeeld, in beide groepen voor. Het was een echtscheiding in combinatie met een partner die bezitterig en jaloers was, die de kans op partnerdoding deed vergroten. Dobash en collega's (2007) concludeerden dan ook dat de relationele factoren altijd in combinatie met andere factoren die voor conflict of stress zorgen, moeten worden meegenomen in het bepalen van het risico op partnerdoding.

Cunha en Goncalves (2016) vergeleken de kenmerken van 35 daders van partnerdoding met 137 daders van partnermishandeling in Portugal. Ze vonden geen significant verschil in de ontwikkeling in jeugd en de aanwezigheid van verslaving en psychopathologie bij de daders van beide groepen. Echter, in vergelijking met daders van partnermishandeling waren daders van partnerdoding significant vaker ouder (gemiddeld 46.8 jaar versus 42.7 jaar), hadden vaker suïcidale en moordgedachten, hadden vaker toegang tot een wapen en hadden vaker doodsb bedreigingen naar het slachtoffer geuit. Echter, ze waren minder vaak schuldig aan eerdere partnermishandeling en kenden in het algemeen geen geschiedenis van gewelddadig gedrag. Eerder huiselijk geweld verlaagde de kans op partnerdoding vergeleken met partnermishandeling. Deze studie bevestigt daarbij de bevindingen van Dobash en collega's (2009) dat binnen partnerdoding het fenomeen van de 'virgin killer' bestaat, een dader bij wie het doden van hun partner een geïsoleerd incident betreft en dat gedreven is door andere factoren dan eerder (partner)geweld.

2.2 Kenmerken van kinderdoding

De factoren die leiden tot kinderdoding zijn op verschillende niveaus te vinden (zie ook Liem, Hengeveld & Koenraadt, 2009), en variëren van echtscheidingsproblematiek, financiële problematiek, psychische problematiek, tot suïcidale problematiek (Liem & Haarhuis, 2015).

2.2.1 Delictskenmerken

Modus operandi. Bij kinderdoding is de wapenkeuze van de dader afhankelijk van hoe sterk het slachtoffer is (Heide, 1993). Dit wordt ook wel de *physical strength hypothesis* genoemd; wanneer een slachtoffer groter en sterker is dan de dader, zal de dader eerder een wapen gebruiken om het slachtoffer te doden. Wanneer het slachtoffer kleiner en zwakker is, zal de dader eerder fysiek geweld gebruiken. In een Amerikaanse studie naar intra-familiale doding in de periode 1976-2007, bevestigden de resultaten deze hypothese (Mariano, Chang & Myers, 2014). Ouders die hun kind onder de 18 jaar doodden gebruikten voornamelijk fysiek geweld, zoals wurging, verdrinking en slaan om hun kind te doden (in 69% van de zaken waarbij het slachtoffer jonger was dan 1 jaar en in 50% van de zaken waarbij het slachtoffer in de leeftijd 1-17 jaar was). Wanneer het slachtoffer 18 jaar of ouder was, gebruikten ouders in bijna driekwart van de zaken een vuurwapen om hun kind te doodden. Psychopathologie van de dader heeft ook invloed op wapenkeuze (Lewis e.a., 1998). Moeders die tijdens een psychose hun kind doodden gebruikten vaker een wapen, ongeacht de leeftijd van het slachtoffer, dan moeders die geen psychose hadden ten tijde van het delict.

2.2.2 *Individuele kenmerken*

Geslacht. Uit de internationale literatuur blijkt dat *geslacht* van het potentiële slachtoffer een rol kan spelen. Zo worden in westerse landen iets vaker jongens gedood dan meisjes, mogelijk omdat fysieke bestraffing van jongens nog altijd breder geaccepteerd wordt dan bij meisjes het geval is (Liem & Koenraadt, 2018).

Eerder Nederlands onderzoek heeft uitgewezen dat kinderdoding een zogenaamd ‘gemancipeerd delict’ is. Dit houdt in dat de verdeling tussen mannelijke en vrouwelijke daders van kinderdoding ongeveer gelijk is (Koenraadt & Liem, 2007). Daarbij dient wel genoemd te worden dat de dynamieken die ten grondslag liggen aan kinderdoding door vaders verschillen van kinderdoding door moeders. Zo blijkt uit studies naar kinderdoding door vaders, dat zowel slachtoffers als daders ouder zijn dan bij kinderdoding door moeders (Kauppi, Kumpulainen, Karkola, Vanamo & Merikanto, 2010; Koenraadt & Liem, 2007; Putkonen e.a., 2009). Het onderliggende motief bij kinderdoding door de vader is niet zelden het doden uit wraak jegens de (ex-)partner of kinderdoding als gevolg van mishandeling (Lewis & Brunce, 2003; Liem & Koenraadt, 2008a).

Veel studies naar kinderdoding door moeders – zo zullen we ook later in dit overzicht zien – richten zich op de rol van de psychische stoornis (Bourget e.a., 2007; Friedman, Hrouda, Holden, Noffsinger & Resnick, 2005; Krischer, Stone, Sevecke & Steinmeyer, 2007; Resnick, 1970; Rougé-Maillart, Jousset, Gaudin, Bouju & Penneau, 2005). Vrouwelijke daders lijden vaker dan mannelijke daders aan psychische stoornissen (Liem & Koenraadt, 2008a; Putkonen e.a., 2009). Het voornaamste motief van waaruit vrouwen overgaan tot kinderdoding is dan ook het psychotisch motief (Bourget e.a., 2007; Krischer e.a., 2007; Lewis & Brunce, 2003; Liem & Koenraadt, 2008a), waarin zij de doding plegen onder invloed van depressie of wanen en hallucinaties. Daarnaast laat de literatuur zien dat neonaticide voornamelijk door moeders wordt gepleegd (Bourget & Bradford, 1990; Kauppi e.a., 2010). De voornaamste reden hiervoor is dat neonaticides vaak het gevolg zijn van ongewenste zwangerschappen, die door moeders verborgen worden gehouden. Door het doden van de pasgeborene kan de zwangerschap worden ontkend en kan de moeder weer door met haar leven, alsof er niets is gebeurd (Adinkrah, 2001; Resnick, 1970; Yasumi & Kageyama, 2009).

Leeftijd. De grootste kans op slachtofferschap van kinderdoding geldt voor kinderen jonger dan 1 jaar. De kans op slachtofferschap neemt sterk af naarmate kinderen ouder worden (Adinkrah, 2001; Baralic e.a., 2010; Finkelhor & Omrod, 2001; Kauppi e.a., 2010; Krüger, 2015; Lee & Lathrop, 2010; Pritchard & Sharples, 2008; Yasumi & Kageyama, 2009), waarbij kinderen binnen 24 uur na de bevalling het grootste risico lopen (Bourget e.a., 2007). Een mogelijke verklaring hiervoor is de dissociatie en depersonalisatie die vrouwen meemaken tijdens de bevalling, waardoor ze hun kind niet erkennen en daarom het kind kort na de bevalling doden (Spinelli, 2001). De kwetsbaarheid van deze jonge slachtoffers wordt ook door de Nederlandse wet erkend. Zo is er voor

kinderdoodslag en kindermoord een apart wetsartikel in het Wetboek van Strafrecht te vinden (zie artikel 290 en 291 WvSr).

Wat betreft daderschap van kinderdoding is bekend dat verreweg de meeste daders van kinderdoding jonger zijn dan 50 jaar. Dit is wellicht niet verbazingwekkend, gezien oudere kinderen – door hun onafhankelijkheid van tevens oudere ouders – een veel lager risico lopen op slachtofferschap. Voor zover leeftijd een rol speelt, zien we in diverse studies dat moeders die kinderen jonger dan 1 jaar doden, doorgaans jonger zijn dan moeders die kinderen ouder dan 1 jaar doden (Kauppi e.a., 2010; Krischer e.a., 2007; Resnick, 1970). Daarnaast blijkt uit de literatuur dat (zeer) jonge moeders zijn oververtegenwoordigd onder daders van neonaticide – het doden van een pasgeborene. Hun jonge leeftijd gaat hiermee hand in hand met hun ongehuwde status en een gebrek aan acceptatie van ongetrouwd zwanger zijn, een ongeplande zwangerschap en daarmee gepaard gaande angst voor ontdekking, opgroeien in een religieuze omgeving, en onwetendheid over een zwangerschap, die tezamen een neonaticide in de hand kunnen werken (De Wijs-Heijlaerts, Verheugt & Oei, 2012).

Etniciteit en eergerelateerd geweld. Zoals in paragraaf 2.1.2 is besproken, vormt etniciteit en eergerelateerd geweld een groot risico voor jongeren. Volgens Chesler (2010) lopen met name dochters een groot risico om gedood te worden door hun ouders vanwege oneerbaar gedrag.

Psychopathologie. Kinderdoding is bij uitstek een delict dat gepaard gaat met een hoge mate van psychopathologie bij de dader (Bourget e.a., 2007). Dit kenmerk heeft betrekking op zowel kinderdoding door vaders als door moeders. De sterk aanwezige rol van psychopathologie onder daders van kinderdoding wordt onderschreven doordat er in de internationale literatuur een aparte categorie van is gemaakt binnen de studie naar filicide, genaamd *pathologische filicide* (Bourget & Bradford, 1990). Depressieve en/of psychotische stoornissen, al dan niet gepaard gaande met onderliggende persoonlijkheidsproblematiek bij de daders, hebben hier een sterke invloed. Vaak nemen de motieven van dergelijke kinderdoding pseudo-altruïstische vormen aan: De ouder heeft de overtuiging dat het beter is voor het kind als het niet meer leeft. Dergelijke altruïstische motieven gaan vaak gepaard met een (poging tot) zelfdoding. In eerder Nederlands onderzoek naar kinderdoding (Liem & Koenraadt, 2008a) waren pathologische motieven – met name onder vrouwelijke daders – het meest frequent vertegenwoordigd.

Middelenmisbruik. Evenals bij partnerdoding vormt middelenmisbruik ook bij kinderdoding een belangrijke factor (Bourget e.a., 2007; Finkelhor & Omrod, 2001; Liem & Koenraadt, 2008a). Dit kenmerk hangt sterker samen met kinderdoding wanneer het hand in hand gaat met onderliggende psychische problematiek bij een of beide ouders.

Werk. Uit de literatuur blijkt tevens dat daders van kinderdoding buitenproportioneel vaak financiële problemen hebben, al dan niet gepaard gaande met (langdurige) werkloosheid (Anderson, Ambrosino, Valentine & Lauderdale, 1983; Yasumi & Kageyama, 2009) en/of schulden. In het verlengde hiervan is lage sociaaleconomische status een veel gerapporteerde factor onder daders van kinderdoding (Adinkrah, 2001; Bourget e.a., 2007; Finkelhor & Omrod, 2001).

2.2.3 *Relationele kenmerken*

Echtscheiding. Een (dreigende) echtscheiding vormt niet alleen een veelvoorkomende situationele stressor, die kan bijdragen aan gevoelens van wanhoop, die uiteindelijk leiden tot kinderdoding, maar vormt tevens een veelgenoemd opzichzelfstaand motief voor kinderdoding (Liem & Haarhuis, 2015). Deze vorm van kinderdoding wordt ook wel kinderdoding uit wraak genoemd. In dergelijke gevallen worden de kinderen gedood in een weloverwogen poging om de partner te laten lijden (Holden & Lemmen, 1996; Wilson e.a., 1995). Dit wordt ook wel het Medea-complex genoemd, verwijzend naar de mythe waarin Medea haar man wil laten lijden door hun kinderen te vermoorden. Kinderdodingen uit wraak worden vaker geconstateerd onder mannelijke daders (Koenraadt & Liem, 2010; Liem & Koenraadt, 2008a), omdat zij onder andere niet kunnen accepteren dat de voorgdij van de kinderen (geheel of gedeeltelijk) naar de moeder is gegaan.

Afhankelijkheid. Een tweede relationeel kenmerk, afhankelijkheid, heeft niet zozeer betrekking op de relatie tussen dader en zijn of haar intieme partner, maar op de relatie tussen dader en kind. Eerder onderzoek heeft uitgewezen dat verregaande afhankelijkheid, getypeerd als een symbiotische band, met name een belangrijke factor vormt in kinderdoding gevolgd door zelfdoding (Liem e.a., 2009). De ouder ziet het kind in dergelijke gevallen als een 'extensie' van zichzelf. Wanneer deze symbiotische band tussen ouder en kind dreigt te breken, onder invloed van een echtscheiding of onder invloed van waandenkbeelden zoals in een psychose, gaat de dader over tot dodelijk geweld om zo de symbiotische band te laten voortbestaan in de dood. Deze dodingen worden in de literatuur ook wel *extended suicides* genoemd (Liem, 2010). De dood wordt door de dader niet beschouwd als een eindpunt, maar als een transitie naar een situatie waarin de ouder samen met het slachtoffer kan zijn. Het kind wordt in deze dodingen niet zelden gezien als inherent verbonden aan de dader, in plaats van als een losstaand individu (Liem e.a., 2009).

2.2.4 *Kinderdoding versus kindermishandeling*

Voor zover wij weten zijn er nog geen empirische studies gedaan die kinderdoding hebben vergeleken met kindermishandeling.³ Dit project zal een van de eerste studies zijn die de twee groepen met elkaar zal vergelijken.

2.3 **Reflectie**

Dit hoofdstuk heeft een overzicht gegeven van de kenmerken die op delicts-, individueel en relationeel niveau gerelateerd zijn aan slachtofferschap en daderschap van partnerdoding en kinderdoding. Demografische factoren zoals geslacht, leeftijd, etniciteit en sociaaleconomische achtergrond spelen een belangrijke rol in fataal huiselijk geweld. Maar ook de motieven die ten grondslag liggen aan de doding, de relatie tussen dader en slachtoffer, het plaatsvinden van eerder huiselijk geweld en toegang tot een vuurwapen zijn gerelateerd aan fataal huiselijk geweld. Een overzicht van de besproken kenmerken is in Tabel 2.1 te vinden.

Daarnaast blijkt dat er enige overeenkomsten zijn in kenmerken tussen partnerdoding en kinderdoding. Etniciteit, de aanwezigheid van psychopathologie en middelenmisbruik zijn kenmerken die in beide groepen een rol spelen. Op relationeel niveau is scheiding in beide groepen een kenmerk van fataal huiselijk geweld. Er zijn echter ook verschillen. Hoewel daders van partnerdoding een conventionele levenswijze hebben ten tijde van het delict, dat wil zeggen goed opgeleid en een baan, zijn daders van kinderdoding vaker werkloos. Ook zijn er duidelijke verschillen in geslacht en modus operandi tussen de twee groepen te vinden. Bij partnerdoding zijn vrouwen vooral slachtoffers en mannen de daders, terwijl kinderdoding voornamelijk een geëmancipeerd delict is. Met andere woorden, het aandeel mannelijke en vrouwelijke slachtoffers en daders is gelijk. Daarnaast verhoogt de toegang tot vuurwapens het risico op partnerdoding, terwijl de kracht van het kind de keuze voor het wapen bepaalt.

Op het moment van het onderzoek is er echter nog weinig empirisch onderzoek bekend dat fataal huiselijk geweld vergelijkt met niet-fataal huiselijk geweld. Er zijn drie studies geweest die partnerdoding met partnermishandeling empirisch hebben vergeleken. In deze studies komt naar voren dat de verschillen tussen partnerdoding en partnermishandeling vooral te vinden zijn op delicts- en relationeel niveau. Toegang tot een wapen, een dader die controlerend of bezitterig gedrag vertoont, en eerdere bedreigingen en/of geweld jegens het slachtoffer zijn belangrijke kenmerken die op een verhoogd risico op partnerdoding duiden. Op individueel niveau onderscheidt partnerdoding zich van partnermishandeling door de 'conventionele' levensstijl die de daders hebben ten tijde van het delict; ze zijn geschoold, hebben een goede baan, zijn minder gewelddadig binnen- en buitenshuis en zijn minder verslaafd aan middelen.

3 Gebaseerd op de zoektermen die ook gehanteerd zijn voor het zoeken naar studies die de vergelijking partnerdoding-partnermishandeling onderzochten. We hebben gezocht naar Engelstalige of Nederlandstalige studies die gepubliceerd zijn in *peer-reviewed* tijdschriften.

Tot op heden weten we echter weinig over de overeenkomsten dan wel verschillen in kenmerken van kinderdoding en kindermishandeling. Dit onderzoek zal een van de eerste studies zijn die zal onderzoeken of en welke kenmerken de twee groepen van elkaar onderscheiden.

Tabel 2.1 Overzicht van kenmerken op delicts-, individueel en relationeel niveau

	Partnerdoding	Kinderdoding
<i>Delict</i>	Toegang tot vuurwapens	Wapens bij oudere slachtoffers, fysiek geweld bij jongere slachtoffers
<i>Individueel</i>	Geslacht: mannen vaker daders, vrouwen vaker slachtoffers	Geslacht: geëmancipeerd delict. Aandeel mannelijke/vrouwelijke slachtoffers en daders is gelijk
	Leeftijd: groot leeftijdsverschil tussen mannelijke dader en vrouwelijk slachtoffer	Leeftijd: slachtoffers jonger dan 1 jaar. Daders zijn gemiddeld 50 jaar
	Etniciteit: niet-westerse allochtonen	Etniciteit: niet-westerse allochtonen
	Psychopathologie onder daders	Psychopathologie onder daders (pathologische filicide)
	Middelenmisbruik, voornamelijk i.c.m. psychopathologie	Middelenmisbruik, voornamelijk i.c.m. psychopathologie
	Goede opleiding gevolgd en werkzaam t.t.v. delict	Dader vaker werkloos
<i>Relationeel</i>	Dader heeft eerdere geweldsdelicten gepleegd	-
	Burgerlijke status: scheiding	Burgerlijke status dader: scheiding
	Relatie gekenmerkt door jaloezie/bezitterigheid (door mannelijke daders) of door angst (bij vrouwelijke daders)	Relatie gekenmerkt door afhankelijkheid
	Eerdere partnermishandeling, bedreiging van slachtoffer, niet-fatale wurging	
	Stalking	
	Stiefkinderen	
	Zwangerschap	

3 Methodologie

Dit onderzoek heeft als doel inzicht te krijgen in de specifieke kenmerken die gerelateerd zijn aan de meest voorkomende vormen van fataal huiselijk geweld (te weten partnerdoding en kinderdoding) en in hoeverre deze factoren onderscheiden zijn van de kenmerken van niet-fataal huiselijk geweld (specifiek partnermishandeling en kindermishandeling). Dit hoofdstuk bespreekt de methodologische aanpak die gehanteerd is om een antwoord te vinden op onze onderzoeksvragen.

Allereerst zal in paragraaf 3.1 tot en met paragraaf 3.3 de selectie van de onderzoeksgroepen worden beschreven. In paragraaf 3.1 zal nader worden ingegaan op de onderzoeksgroep fataal huiselijk geweld. Eerst zal een korte beschrijving van de Dutch Homicide Monitor (hierna DHM) worden gegeven waarna wordt uitgelegd hoe de selectie van de partnerdodings- en kinderdodingszaken is gedaan. Paragraaf 3.1 eindigt met een beschrijving van de achtergrondkenmerken van de onderzoeksgroep fataal huiselijk geweld.

De volgende twee paragrafen (§3.2 en §3.3) beschrijven de selecties van de niet-fatale zaken en kennen eenzelfde structuur als paragraaf 3.1. Er is gekozen om twee vergelijkingsgroepen mee te nemen in dit onderzoek. In paragraaf 3.2 zal de selectie van de partner- en kindermishandelingen uit de Basisvoorziening Handhaving (BVH) van de politie worden beschreven en in paragraaf 3.3 wordt de selectie van poging tot partnerdoding en kinderdoding uit COMPAS en de strafdossiers van het Openbaar Ministerie toegelicht. De reden dat twee vergelijkingsgroepen zijn meegenomen in dit onderzoek is vanwege de manier waarop politie en justitie niet-fataal huiselijk geweld operationaliseren. De politie is de *first responder* bij een melding van huiselijk geweld en heeft dus te maken met verdachten van huiselijk geweld. Het is aan het Openbaar Ministerie om te bepalen of en voor welk wetsartikel de verdachten vervolgd moeten worden. De ernst van het geweld en bewijsbaarheid van het delict bepalen de inhoud van de tenlastelegging en de hoogte van de strafeis. Meer concreet, verdachten van huiselijk geweld kunnen bijvoorbeeld vervolgd worden voor mishandeling (artikel 300 Wetboek van Strafrecht) of poging tot moord dan wel doodslag (artikel 45 en artikel 289 respectievelijk 287 Wetboek van Strafrecht). Door twee vergelijkingsgroepen mee te nemen in de analyses proberen we tegemoet te komen aan de complexiteit van het begrip huiselijk geweld. Daarnaast bestaat de informatie uit de BVH voornamelijk vanuit het perspectief van de slachtoffers en informatie uit COMPAS en de strafdossiers is vooral gericht op de dader (zie §3.2 en §3.3 voor meer informatie). Aan de hand van deze twee

bronnen is getracht een completer beeld van niet-fataal huiselijk geweld weer te geven. Een overzicht van de onderzoeksgroepen en de databronnen is in Tabel 3.1 te vinden.⁴ De rest van het methodehoofdstuk beschrijft het scoringsformulier dat gebruikt is om de data te verzamelen (§3.4) en de operationalisaties van de karakteristieken die centraal staan in het onderzoek (§3.5). Het hoofdstuk eindigt met een beschrijving van de data-analyses (§3.6) die gedaan zijn om tot een antwoord te komen op onze onderzoeksvragen.

Tabel 3.1 Overzicht van onderzoeksgroepen

	Fataal huiselijk geweld	Niet-fataal huiselijk geweld	
	Partnerdoding/ Kinderdoding	Partnermishandeling/ Kindermishandeling	Poging tot partnerdoding/ kindermishandeling
Databronnen	Dutch Homicide Monitor	Politiesysteem Basisvoorziening Handhaving	Strafdossiers
Periode	2010-2015 (partnerdoding) 2006-2015 (kinderdoding)	2011-2015	2006-2015
Aantal zaken	Partnerdoding, $n = 185$ Kinderdoding, $n = 116$	Partnermishandeling, $n = 173$ Kindermishandeling, $n = 72$	Poging tot partnerdoding, $n = 55$ Poging tot kinderdoding, $n = 10$

3.1 De onderzoeksgroep fataal huiselijk geweld

3.1.1 De Dutch Homicide Monitor (DHM)

In dit onderzoek staat fataal huiselijk geweld centraal. Het gaat om moord- en doodslagzaken waarbij de dader zijn of haar (ex)partner en/of zijn of haar (stief)kinderen heeft gedood. Om de relevante zaken te selecteren hebben we gebruik gemaakt van de *Dutch Homicide Monitor* (hierna DHM) die ontwikkeld is door de Universiteit Leiden. Deze monitor houdt alle moord- en doodslagzaken in Nederland in de periode 1992-2016 bij en bevat gedetailleerde achtergrondinformatie over de daders en slachtoffers van moord en doodslag, over het delict en de juridische afwikkeling. Het jaar 1992 vormt het startpunt van de monitor. Voor die tijd werd geen uniforme registratie bijgehouden van alle moord- en doodslagzaken. Deze monitor is onderdeel van de *European Homicide Monitor* (EHM). De EHM betreft een samenwerking van onderzoekers uit Nederland, Finland en Zweden die alle moord- en doodslagzaken van deze landen op een uniforme manier coderen om internationale vergelijkingen mogelijk te maken (Granath e.a., 2011; Liem e.a., 2013).

In de DHM zijn alle delicten opgenomen die volgens het Wetboek van Strafrecht vallen onder de categorieën moord (art. 289 WvSr) dan wel (gekwalficeerde) doodslag (art

⁴ De onderzoeksgroepen bestaan uit verdachten en veroordeelden. De zaken die uit het politiesysteem zijn gehaald gaan uitsluitend om verdachten. We weten niet in hoeverre ze vervolgd zijn voor de mishandeling. De daders voor (poging tot) partnerdoding of kinderdoding betreffen voornamelijk veroordeelden. In de rest van het rapport zullen we echter niet verwijzen naar 'verdachten' en 'veroordeelden' maar naar 'daders', om de leesbaarheid te vergroten.

287-288 WvSr). Met andere woorden, dit betreft delicten waarbij de dader het slachtoffer opzettelijk – en in het geval van moord, met voorbedachten rade – om het leven heeft gebracht. Hierbij is bepalend wat de politie beschouwt als moord of doodslag. Alle individuen die de politie heeft verdacht van betrokkenheid bij moord of doodslag staan in de DHM. Dit betekent dat niet alle verdachten ook vervolgd en veroordeeld worden voor moord. Hoewel bij deze keuze enige kanttekeningen te plaatsen zijn, is besloten het startpunt van een moordzaak, dus bij de politie, als uitgangspunt te nemen. Deze keuze is overeenkomstig met de definitie die in de gevalideerde dataset EHM (Liem e.a., 2013) en eerder internationaal onderzoek (zie bijvoorbeeld Cussen & Bryant, 2015) wordt gehanteerd. In dit rapport zijn echter de meeste daders voor partnerdoding en kinderdoding veroordeeld (zie ook §3.1.3 en §3.1.4).

De monitor is gebaseerd op informatie afkomstig uit verschillende, elkaar aanvullende bronnen: (1) alle ANP-berichten over moorden in Nederland; (2) het weekblad *Elsevier* dat jaarlijks een overzicht van alle moorden gepleegd in Nederland publiceert, samengesteld door Gerlof Leistra, (3) informatie van de Nationale Politie waarin gegevens over het delict, de dader(s) en slachtoffer(s) geregistreerd zijn, (4) informatie van het Openbaar Ministerie over het strafproces indien vervolging heeft plaatsgevonden, en tot slot gedetailleerde informatie uit beschikbare (5) strafdossiers bij de arrondissementsparketten en (6) Pro Justitia-rapportages.

Deze bronnen zijn niet alleen een aanvulling op elkaar, maar zijn ook gebruikt ter validatie dat alle moordzaken in Nederland in de DHM zijn opgenomen. Zo vormen de ANP-berichten en het weekblad *Elsevier* de basis van de monitor en zijn deze zaken gecontroleerd met data afkomstig van de politie en van het Openbaar Ministerie om er zeker van te zijn dat het moordzaken betreft en niet bijvoorbeeld een fataal ongeluk. Daarnaast zijn aan de hand van politiedata en data van het Openbaar Ministerie zaken aan het licht gekomen die niet in de mediaberichten werden genoemd, maar die wel moordzaken betroffen en daarom in de monitor opgenomen moesten worden (voor een uitgebreide methodologische bespreking van de DHM zie Universiteit Leiden, 2019).

De DHM bevat gedetailleerde informatie over de zaak, de dader(s) en slachtoffer(s). Bijvoorbeeld, van elke zaak is het type moord, *modus operandi* en *locus delicti* bekend, alsook het tijdstip van de moord, het aantal daders en slachtoffers betrokken bij de moord, de motieven die ten grondslag lagen aan de moord en de juridische afwikkeling. Ook bevat de DHM informatie over de achtergrondkenmerken van de daders en slachtoffers, zoals geslacht, etniciteit, leeftijd ten tijde van het delict, hun jeugd en verdere levensloop. Deze informatie is gebruikt voor dit onderzoek.

3.1.2 *Selectie partner- en kinderdodingen*

Binnen de DHM richten we ons specifiek op de partnerdodingen die in de periode 2010-2015 zijn gepleegd en alle kinderdodingen in de periode 2006-2015. In dit onderzoek kijken we alleen naar intra-familiale dodingen, dat wil zeggen, waarbij het kind gedood is door de (stief)ouder of voogd. Door een relatief recente tijdsperiode te ne-

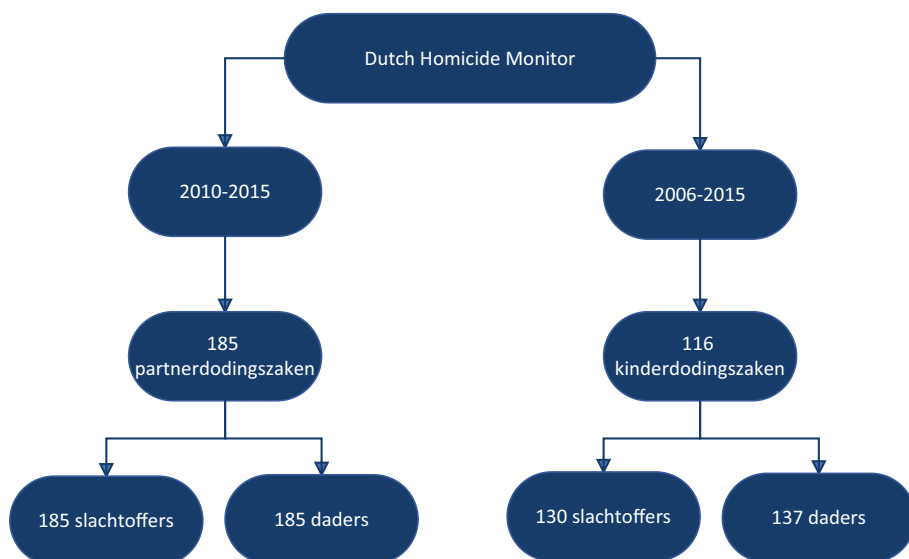

men (in plaats van eerdere tijdsperiodes), zijn we van mening dat de bevindingen goed aansluiten met de huidige aard en achtergrond (anno 2019) van zowel partnerdoding als kinderdoding in Nederland. De reden waarom de tijdsperiode voor de laatste groep langer is, is dat kinderdoding in verhouding tot partnerdoding relatief weinig voorkomt. Een grotere tijdsperiode zorgde ervoor dat er een voldoende grote sample was die geanalyseerd kon worden.

In totaal kwamen er in Nederland in de door ons onderzochte periode 301 fatale huiselijk geweldzaken in deze perioden voor: 185 partnerdodingszaken en 116 kinderdodingszaken. De familicides zijn buiten beschouwing gelaten in deze groepen, omdat uit diverse onderzoeken (zie bijvoorbeeld Karlsson e.a., 2019) naar voren is gekomen dat dit type doding in gezinsverband als een aparte categorie moet worden genomen in de analyses.

Hoewel de DHM veel informatie bevat over alle moord- en doodslagzaken in Nederland was er in 93 van de 301 partner- en kinderdodingszaken te weinig gedetailleerde informatie over de daders, slachtoffers en het delict. Van deze zaken zijn de strafdossiers bij de desbetreffende arrondissementsparketten opgevraagd en gescoord aan de hand van een gedetailleerde scoringslijst (zie §3.4 voor meer informatie over het scoren van de kenmerken). Van de 93 dossiers die zijn opgevraagd konden we 16 dossiers niet inzien omdat de zaak in hoger beroep was of omdat er geen strafdossier bestond (bijvoorbeeld wanneer de dader suïcide had gepleegd). Van deze zaken hebben we alleen informatie gebruikt die in de media stond en in de politiedata. Een overzicht van de selectie partner- en kinderdodingszaken is in Figuur 3.1 te vinden.

Figuur 3.1 Overzicht selectie fatale huiselijk geweldzaken

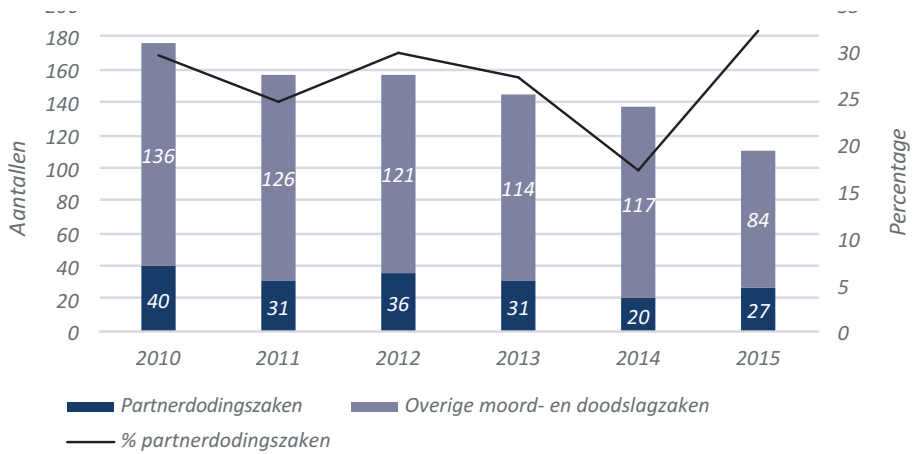

3.1.3 *Slachtoffers en daders van partnerdoding*

In de periode 2010-2015 waren 185 slachtoffers gedood door hun partner. Dit komt neer op gemiddeld 30 partnerdodingszaken per jaar. In 159 zaken (85,5%) werd de partner gearresteerd voor moord of doodslag. In de overige 27 zaken kon er geen arrestatie plaatsvinden omdat de dader suicide had gepleegd (in 25 zaken) of overleden was voordat de politie tot arrestatie kon overgaan (in 2 zaken). Van de 159 partners, zijn 155 vervolgd voor moord of doodslag. In de overige 4 zaken was geen informatie over de rechtszaak bekend. In totaal werden 139 van de 155 partners (90%) door de rechtbank (in eerste aanleg) schuldig bevonden aan moord of doodslag en aan hen werd gevangenisstraf en/of tbs opgelegd. De overige 16 partners werden vrijgesproken ($n = 4$), ontslagen van alle rechtsvervolging ($n = 4$), veroordeeld voor een ander delict ($n = 7$) of het OM werd niet-ontvankelijk verklaard ($n = 1$).

De meeste slachtoffers waren vrouw (80%) en de meeste daders man (84%). In een enkel geval was het de vrouw die haar mannelijke partner vermoorde of werd de partner van hetzelfde geslacht gedood. De meeste slachtoffers waren nog in een relatie met hun partner ten tijde van het delict (69%), de rest was gescheiden van of in het scheidingsproces met hun partner (31%). De gemiddelde leeftijd van de slachtoffers was 41 jaar ($SD = 15.48$) en van de daders 42 jaar ($SD = 14.03$). Ongeveer twee derde van de slachtoffers en daders was in Nederland of een ander westers land geboren. De overige slachtoffers en daders waren in een niet-westers land geboren, waaronder Turkije, Marokko en Suriname. Bijna twee derde van de slachtoffers (62%) en daders (63%) woonde samen met hun partner ten tijde van het delict en bijna een kwart woonde alleen, al dan niet met kinderen. Ongeveer de helft van de slachtoffers en daders had een baan. In 15 zaken waren meerdere daders ($n = 12$) of slachtoffers ($n = 3$) betrokken bij de partnerdoding. In 2011, bijvoorbeeld, vermoordde Faig B. zijn ex-vriendin en de overige aanwezigen in het appartement, de moeder en zus van het slachtoffer. Alleen de vader overleefde het incident. De slachtoffers en daders die geen (ex-)partner van elkaar waren zijn in de resterende analyses buiten beschouwing gelaten omdat we in dit onderzoek ons specifiek richten op partnerdoding. Een gedetailleerd overzicht van de achtergrondkenmerken van de slachtoffers en daders van partnerdoding is in Hoofdstuk 4 te vinden.

Figuur 3.2 Overzicht partnerdodingszaken per jaar vergeleken met overige moord- en doodslagzaken in Nederland in de periode 2010-2015.

Figuur 3.2 toont het aantal partnerdodingszaken in vergelijking met de overige moorden die plaatsvonden in Nederland in de periode 2010-2015. De kolommen betreffen de absolute aantallen (partnerdodingszaken en overige moorden) en de zwarte lijn laat de percentage partnerdodingszaken van alle moord- en doodslagzaken zien. Uit Figuur 3.2 blijkt dat de trend van partnerdodingszaken in de periode 2010-2015 rond de 25 en 30 procent van alle moord en doodslag in Nederland schommelde. In 2010 betrof 29 procent ($n = 40$) van alle moordzaken partnerdodingszaken. Met een kleine daling naar 25 procent ($n = 31$) in 2011, steeg het percentage partnerdodingszaken in 2012 en 2013 rond de 27 procent (30% respectievelijk 27%). Dit percentage zakte naar 17 procent in 2014 ($n = 20$) waarna het steeg naar 32 procent ($n = 27$) in 2015. Over het algemeen betrof van alle moord- en doodslagzaken die in deze periode plaatsvonden 1 op 4 een partnerdoding.

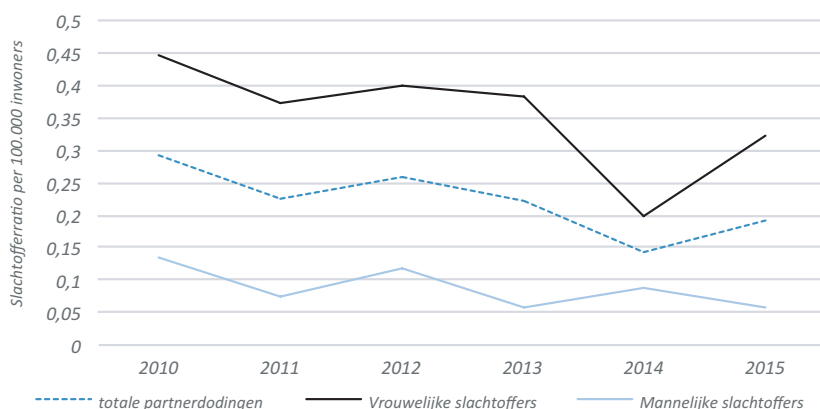
Ook is de slachtofferratio per 100.000 inwoners berekend, waarbij gecorrigeerd is voor het groeiende inwoneraantal aan de hand van de bevolkingsgegevens afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Daarbij hebben we het inwoneraantal vanaf de leeftijd 15 jaar en ouder genomen, om vertekeningen in de analyse te voorkomen. Partnerdodingszaken waarbij het slachtoffer jonger dan 15 jaar is komen namelijk in Nederland niet voor.

De blauw gestippelde lijn in Figuur 3.3 laat zien dat de ratio in 2010 0,29 partnerdodingszaken per 100.000 inwoners was. De ratio zakte naar 0,23 slachtoffers van partnerdoding in 2011, en na een kleine stijging in 2012, zakte de ratio gestaag naar 0,22 slachtoffers per 100.000 in 2013 en 0,14 in 2014. In 2015 was het slachtofferratio per 100.000 inwoners 0,19.

Figuur 3.3 toont ook de slachtofferratio per 100.000 inwoners opgesplitst naar geslacht. Bij de berekening is gecorrigeerd voor het aantal mannelijke en vrouwelijke inwoners

in de leeftijd 15 jaar en ouder in Nederland in de periode 2010-2015. Zoals uit Figuur 3.3 blijkt is het aandeel vrouwelijke slachtoffers van partnerdodingen hoger dan het aandeel mannelijke slachtoffers van partnerdodingen. In 2010 was de ratio van de vrouwelijke slachtoffers 0,45 per 100.000 inwoners en de ratio van de mannelijke slachtoffers lag op 0,13. Beide lijnen laten over de gehele periode een daling onder vrouwelijke en mannelijke slachtoffers zien met één uitzondering. In 2014 zakte het aandeel vrouwelijke slachtoffers drastisch naar 0,20 terwijl het aandeel mannelijke slachtoffer naar 0,09 steeg.

Figuur 3.3 Slachtofferratio partnerdoding per 100.000 inwoners (totaal en uitgesplitst naar geslacht) 2010-2015.

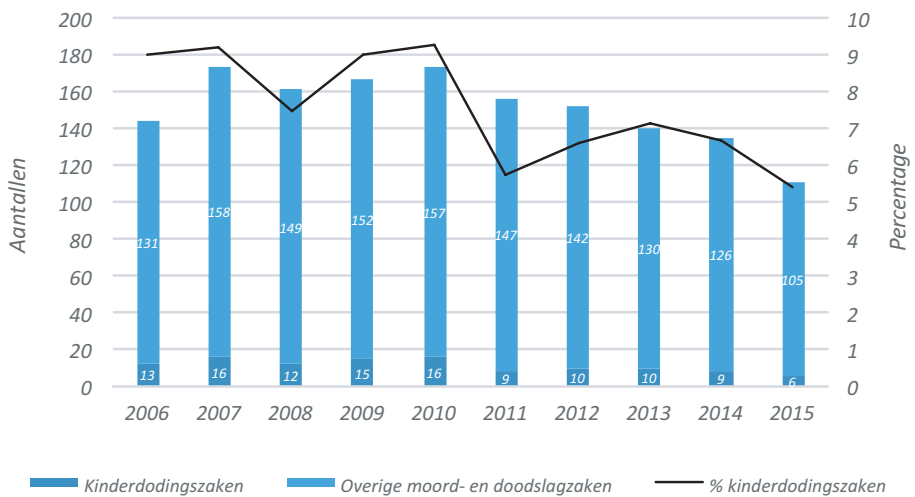
3.1.4 Slachtoffers en daders van kinderdoding

In Figuur 3.4 worden de aantallen kinderdodingen in de periode 2006-2015 weergegeven. In totaal waren er 116 kinderdodingszaken in deze periode. Dit komt neer op gemiddeld 11,6 kinderdodingszaken per jaar. In totaal waren 130 kinderen gedood en waren 137 daders betrokken bij kinderdoding. In 87 zaken (75%) werd de ouder (of ouders) gearresteerd voor moord of doodslag. In één zaak was er te weinig informatie over de arrestatie en vervolging van de ouder. In de overige 28 zaken kon er geen arrestatie plaatsvinden omdat de dader suicide had gepleegd (in 21 zaken) of omdat de dader onbekend was (in 7 zaken). In deze 7 zaken zijn de lijkes van pasgeboren baby's gevonden. Hoewel de dader onbekend is gebleven, kunnen we gezien de leeftijd van de gevonden babylijkes (ze waren namelijk allemaal pasgeboren) vrijwel zeker vaststellen dat het om neonaticides ging. Om deze reden is besloten om deze zaken mee te nemen in de analyses.

In deze 87 zaken zijn 107 daders gearresteerd voor het doden van 92 kinderen. Van deze 107 daders zijn 89 (83%) daders vervolgd voor moord of doodslag. 13 daders (12%) werden niet voor moord of doodslag vervolgd. Zij zijn vervolgd voor andere

delicten of hun zaak is geseponeerd. Van 5 (5%) daders konden we niet achterhalen of ze vervolgd zijn voor de dood van hun kind. Van de 89 daders die vervolgd waren voor moord of doodslag zijn 63 daders (71%) veroordeeld voor moord of doodslag, 11 daders zijn voor een ander delict veroordeeld, 11 daders zijn vrijgesproken voor moord of doodslag en 2 daders zijn ontslagen van alle rechtsvervolging. Van 2 daders konden we niet achterhalen waarvoor ze veroordeeld waren. Ongeveer de helft van de daders die veroordeeld waren voor moord of doodslag kreeg gevangenisstraf. 14 daders werden veroordeeld tot een combinatie gevangenisstraf en tbs en bij 7 daders werd alleen tbs opgelegd. De overige daders kregen jeugddetentie, PIJ of PPZ opgelegd.

Figuur 3.4 Overzicht kinderdodingszaken per jaar vergeleken met overige moord- en doodslagzaken in Nederland in de periode 2006-2015.

Iets meer dan de helft van de slachtoffers was man (57%) en iets meer dan de helft van de daders was vrouw (56%). De slachtoffers hadden een gemiddelde leeftijd van 3 jaar ($SD = 4.59$) en daders waren gemiddeld 31 jaar ($SD = 9.59$). De meeste kinderen werden door hun biologische ouder gedood (93%). Ongeveer een derde van de ouders woonde samen ten tijde van het delict, 26 procent was getrouwd en 24 procent was gescheiden. De meeste dodingen werden door een enkele dader gepleegd en er viel in de meeste zaken maar één slachtoffer ($n = 76$; 68%). In 16 zaken werden meerdere slachtoffers gedood en in 20 zaken waren meerdere daders schuldig aan het doden van een kind. Een gedetailleerd overzicht van de achtergrondkenmerken van de slachtoffers en daders van kinderdoding is in Hoofdstuk 5 te vinden.

Figuur 3.4 toont het aantal kinderdodingen in vergelijking met de overige moorden die plaatsvonden in Nederland in de periode 2006-2015. De kolommen betreffen de absolute aantallen (kinderdodingen en overige moorden) en de zwarte lijn laat het percen-

tage kinderdodingszaken van alle moord- en doodslagzaken zien. Het aantal kinderdodingszaken in deze periode is relatief klein; ongeveer 7 procent van alle moord- en doodslagzaken betrof intra-familiale filicide. In 2006 en 2007 lag dit percentage op 9 procent. Met een kleine daling in 2008 (naar 7,5%) bleef het aantal kinderdodingen in 2009 en 2010 rond de 9 procent. Pas sinds 2011 is er een daling waar te nemen en sindsdien ligt het percentage kinderdodingen rond de 6 procent.

Figuur 3.5 Slachtofferratio kinderdoding per 100.000 inwoners (totaal en uitgesplitst naar geslacht), 2006-2015.

Figuur 3.5 toont ook de slachtofferratio per 100.000 inwoners opgesplitst naar geslacht. Bij de berekening is gecorrigeerd voor het aantal mannelijke en vrouwelijke inwoners in de leeftijd 20 jaar of jonger in Nederland in de periode 2006-2015. Dit omdat de leeftijd van de dodelijke slachtoffers in dit onderzoek tussen 0 en 20 jaar was. Zoals uit Figuur 3.5 blijkt is het aandeel mannelijke slachtoffers van kinderdodingen hoger dan het aandeel vrouwelijke slachtoffers. In 2006 was de ratio van de mannelijke slachtoffers 0,41 per 100.000 inwoners en de ratio van de vrouwelijke slachtoffers lag op 0,30. Er is een daling onder vrouwelijke slachtoffers te zien en in 2015 is het slachtofferratio gedaald naar 0,11 vrouwelijke slachtoffers per 100.000 inwoners. Het ratio mannelijke slachtoffers blijft relatief stabiel over de gehele periode met pieken in 2009, 2010 en 2013 en dalen in 2008, 2011 en 2012.

3.2 **De onderzoeksgroep niet-fataal huiselijk geweld: partner- en kindermishandelingen**

3.2.1 ***Basis Voorziening Handhaving (BVH)***

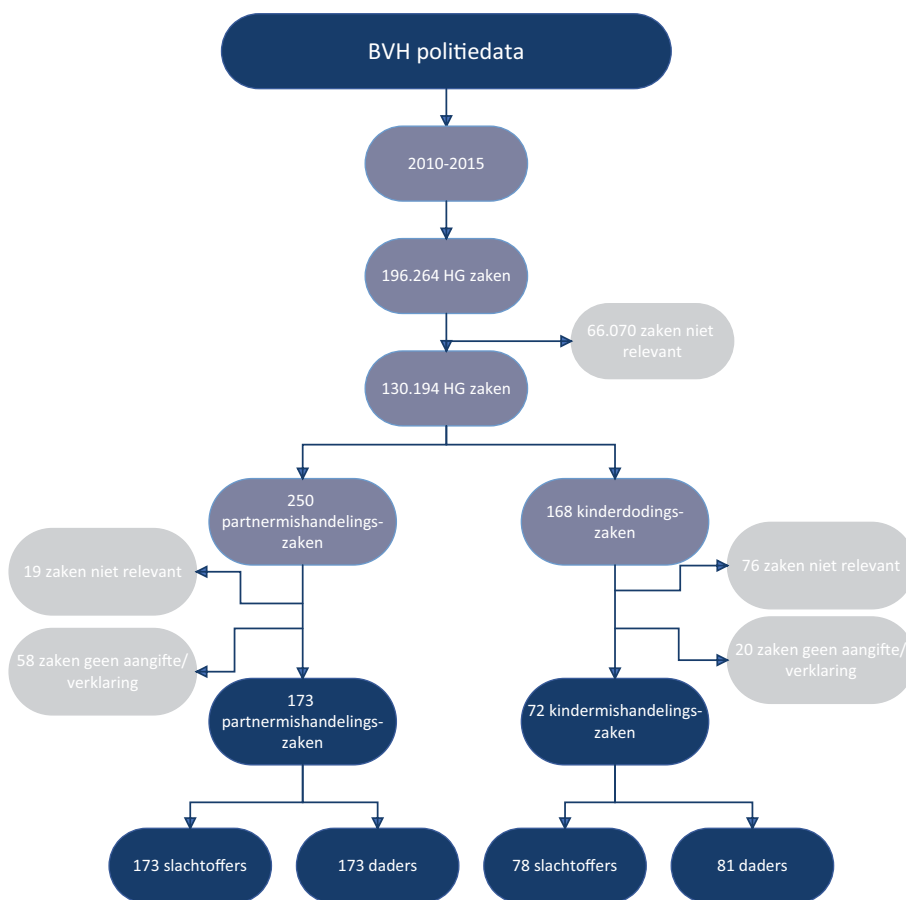
De Basis Voorziening Handhaving (BVH) is het nationale incidentregistratiesysteem van de politie. In dit systeem worden meldingen en aangiftes opgenomen en strafdossiers aangemaakt. Dit systeem is pas sinds 2010 in gebruik, waardoor informatie over eerdere meldingen en aangiftes van en over personen (dus voor 2010) niet beschikbaar is. Ook staan alleen de lichtere zaken in BVH, de zwaardere vergrijpen staan in het opsporingssysteem Summ-IT, waar wij als onderzoekers geen toegang toe hebben. Dit heeft gevolgen voor de zaken die we meenemen in dit onderzoek. Een bespreking van deze, en andere methodologische beperkingen zal in het laatste hoofdstuk aan bod komen.

3.2.2 ***Selectie partner- en kindermishandelingen***

Van de politie hebben we een overzicht gekregen van totaal 196.264 zaken die door hen als huiselijk geweld waren geregistreerd in BVH in de periode 2011-2015. Hoewel we eenzelfde periode wilden hanteren voor fataal huiselijk geweld als voor niet-fataal huiselijk geweld, werd door de politie aangegeven dat de registraties in hun politiesysteem voorafgaand aan 2010 van onvoldoende kwaliteit waren voor analyses. Om deze reden is ervoor gekozen naar huiselijk geweld incidenten in de periode 2011-2015 te kijken. Daarnaast bleek een langere periode niet nodig om voldoende partner- en kindermishandelingszaken te selecteren voor onze analyse.

Aan de hand van de 196.264 huiselijk geweldzaken hebben we eerst alle zaken eruit gefilterd die niet relevant waren voor ons onderzoek. Fataal huiselijk geweld omvat een duidelijk fysieke component, namelijk het doden van een partner of kind. Dit fysieke component zochten we ook in de niet-fatale zaken om de (fatale en non-fatale) groepen vergelijkbaar te houden. Hierdoor waren onder andere zaken van diefstal, identiteitsfraude, chantage, afpersing en in het bezit zijn van drugs in het kader van huiselijk geweld niet relevant voor ons onderzoek. Voor ons onderzoek hebben we de huiselijk geweldzaken van aanranding, eenvoudige of zware mishandeling, openlijke geweldpleging, misdrijven tegen het leven (niet moord of doodslag) en verkrachting geselecteerd. Ook stalking is meegenomen in de selectie, omdat uit eerder onderzoek is gebleken dat dit een belangrijke risicofactor is voor fataal huiselijk geweld (zie Hoofdstuk 2). Daarnaast zijn de zaken weggelaten die een fatale uitkomst hadden, en uiteindelijk in de DHM zijn terechtgekomen.

Figuur 3.6 Overzicht selectie partner- en kindermishandelingen

Het toepassen van deze selectiecriteria resulteerde in 130.194 relevante zaken voor ons onderzoek. Op basis van de 130.194 zaken is een kleinere aselechte steekproef getrokken van zaken die partnermishandeling en kindermishandeling betroffen, omdat de informatie in BVH niet geschikt is om direct analyses op uit te voeren. Van elke geselecteerde zaak moesten de teksten (d.w.z. de meldingen en aangiftes) gecodeerd worden, en daarom is ervoor gekozen om een kleinere steekproef te trekken. Om zaken te kunnen vergelijken met fataal huiselijk geweld en statistische analyses te kunnen doen is besloten om anderhalf keer meer niet-fatale huiselijk geweldzaken te selecteren. Daarbij is wel rekening gehouden met het selecteren van zaken uit alle tien regio's van de politie. Hoewel we niks kunnen zeggen over de generalisatie van onze bevindingen – we hebben immers geen vergelijkingsmateriaal – hebben we getracht een representatieve, maar kleinere steekproef te selecteren van huiselijk geweldzaken die in Nederland

voorkomen en bij de politie zijn geregistreerd. In totaal ging het om 418 niet-fatale zaken: 250 partnermishandelingszaken en 168 kindermishandelingszaken.

Van deze zaken zijn de persoonsleutels opgestuurd naar de politie om meer informatie over de zaak, de slachtoffers en daders te ontvangen. Aan de hand van deze persoonsleutels ontvingen we persoonsgegevens van de geselecteerde daders en slachtoffers (naam, geboortedatum, geslacht). Ook de melding en, in de meeste gevallen, de aangifteverklaring van de geselecteerde mishandelingen werden meegestuurd. Hierdoor hadden we gedetailleerde informatie over het delict en de relatie tussen dader(s) en slachtoffer(s). Echter, bij nadere inspectie waren niet alle zaken relevant voor ons onderzoek. Met betrekking tot partnermishandeling vielen 19 zaken af omdat het geen geweld tussen partners betrof. Het ging om onttrekking van ouderlijk gezag, bedreiging of mishandeling van of door andere familieleden. Bij kindermishandeling waren 76 zaken niet relevant omdat het om mishandeling tussen kinderen en andere jongeren of familieleden ging en niet tussen de ouder en het kind. Ook zijn de zaken die geen aangifteverklaring hadden uit de analyses gehaald, omdat er onvoldoende informatie was omtrent het delict en de achtergronden van de betrokkenen om mee te nemen in de analyses. Hierdoor zijn 173 zaken van partnermishandeling geanalyseerd en 72 zaken van kindermishandeling. Een overzicht van de selectie is te vinden in Figuur 3.6.

3.2.3 *Slachtoffers en daders van partnermishandeling*

De meeste slachtoffers van partnermishandeling waren vrouwen (90%) en de gemiddelde leeftijd was 33 jaar ($SD = 11.08$). Bijna de helft van hen (49%) woonde samen met hun partner ten tijde van de mishandeling en 41 procent woonde alleen, al dan niet met kinderen. De meeste daders van partnermishandeling waren mannen (90%) en de gemiddelde leeftijd was 35 jaar ($SD = 11.6$). Twee derde woonde met hun partner ten tijde van het delict. In iets minder dan de helft (48%) van de zaken deed het slachtoffer aangifte tegen zijn of haar ex-partner. De meeste mishandelingen zijn door de politie geclassificeerd als eenvoudige mishandeling (78%), in 12 zaken ging het om zware mishandeling, openlijke geweldpleging of een misdrijf tegen het leven (niet moord of doodslag). In 22 zaken (13%) draaide het om stalking en in 4 zaken was er sprake van aanranding dan wel verkrachting.

3.2.4 *Slachtoffers en daders van kindermishandeling*

Iets meer dan de helft van de slachtoffers van kindermishandeling was mannelijk (57%) en de gemiddelde leeftijd was 11 jaar ($SD = 5.58$). In 81 procent van de zaken werden de kinderen mishandeld door hun biologische ouder en nagenoeg alle slachtoffers (99%) woonden ten tijde van de mishandeling bij deze ouder. De meeste daders van kindermishandeling waren mannen (70%) en de gemiddelde leeftijd was 40 jaar ($SD = 9.24$). De meeste daders waren getrouwd of woonden samen ten tijde van de mishandeling en een derde was gescheiden. In 87,5 procent van de zaken ging het om eenvoudige of zware mishandeling. In 9 zaken had de mishandeling een seksueel motief.

3.3 De onderzoeksgroep niet-fataal huiselijk geweld: poging tot partnerdoding en kinderdoding

3.3.1 *Strafdossiers*

De tweede vergelijkingsgroep betrof zaken waar poging tot moord c.q. doodslag in huiselijke kring is ten laste gelegd door de officier van justitie. Hiervoor zijn we de strafdossiers die bij de arrondissementsparketten liggen ingedoken. Een strafdossier is een dossier dat informatie over het delict, de dader, en in mindere mate over het slachtoffer, en over de rechtszaak bevat. Met andere woorden, de processen-verbaal van alle gesprekken met getuigen en verhoren met de dader zijn hierin opgenomen, alsook het politieonderzoek en de documenten ten aanzien van de rechtszitting, de Pro Justitia-rapportage over de dader en het delict, en het vonnis. Deze strafdossiers vormen daarmee een rijke bron van informatie over de dader en het delict en zijn daarom ook gebruikt om inzicht te krijgen in fatale (huiselijk) geweldzaken.

3.3.2 *Selectie poging tot partnerdoding en kinderdoding*

Voor het inzien van strafdossiers moesten we toestemming vragen bij het Parket-Generaal (PaG).⁵ Het PaG vond het een te zware belasting om alle arrondissementsparketten te vragen om de pogingen tot partnerdoding en kinderdoding te identificeren en deze strafdossiers op te vragen. Om deze reden hebben we alleen toestemming gekregen om de arrondissementsparketten Oost-Nederland en Rotterdam te benaderen voor ons onderzoek. Helaas was het niet gelukt om de strafdossiers in Rotterdam in te zien, doordat de strafdossiers in een extern archief werden bewaard en er per dossier (hoge) inzageleges betaald moesten worden. Door financiële beperkingen is hiervan afgezien en is besloten de tijdsperiode in Oost-Nederland voor beide groepen (poging tot partnerdoding en kinderdoding) te verruimen naar 2006-2015. Hoewel de representativiteit van deze vergelijkingsgroep in twijfel kan worden getrokken, doordat er maar één arrondissementsparket is meegenomen in dit onderzoek, moet genoemd worden dat Oost-Nederland een van de grootste parketten van Nederland is.

Vanuit het arrondissementsparket Oost-Nederland kregen we een overzicht van alle zaken waarin poging tot moord c.q. doodslag in huiselijke kring in de tenlastelegging staat. In totaal ging het om 381 zaken. Via rechtspraak.nl zijn de vonnissen opgezocht om te bepalen welke vorm van huiselijk geweld het betrof, omdat we dit niet via het systeem van het Openbaar Ministerie konden zien. Het was voor het arrondissementsparket ook niet mogelijk om alle 381 strafdossiers op te vragen. Via rechtspraak.nl zijn 109 vonnissen online teruggevonden en deze zijn nader bestudeerd. Bij het lezen van de 109 vonnissen werd duidelijk dat 31 zaken niet relevant voor ons onderzoek waren.

5 Voor de fatale huiselijk geweldzaken zijn ook strafdossiers opgevraagd. Hier hebben we een lopende toestemming voor bij het PaG. Omdat dit project een nieuwe onderzoeksgroep meeneemt (zaken waar poging tot moord/doodslag in huiselijke kring is tenlastegelegd) moest hier apart toestemming voor worden gevraagd.

Zo betroffen enkele zaken onder andere oudermishandeling of mishandeling tussen brusjes en vielen daardoor buiten de reikwijdte van dit onderzoek. De overige 78 straf-dossiers zijn opgevraagd, echter 10 zaken waren niet beschikbaar, omdat ze in behandeling waren bij het Hof of Hoge Raad. Ook bleken 3 zaken uiteindelijk alsnog niet geschikt voor het onderzoek omdat het slachtoffer aan zijn verwondingen is overleden ($n = 1$), de dader een huisgenoot was zonder relationele banden met het slachtoffer ($n = 1$), er sprake was van grootschalig seksueel en fysiek misbruik tussen zowel de ouders en de kinderen als tussen de broers en zussen onderling ($n = 1$). In totaal zijn 55 straf-dossiers van daders van poging tot moord dan wel doodslag op hun partner gescoord en 10 dossiers van daders van poging tot moord dan wel doodslag op hun kind bekeken. Deze strafdossiers zijn gescoord aan de hand van dezelfde scoringslijst voor fatale zaken. Een overzicht van deze selectie is in Figuur 3.7 te vinden.

3.3.3 *Slachtoffers en daders van poging tot partnerdoding*

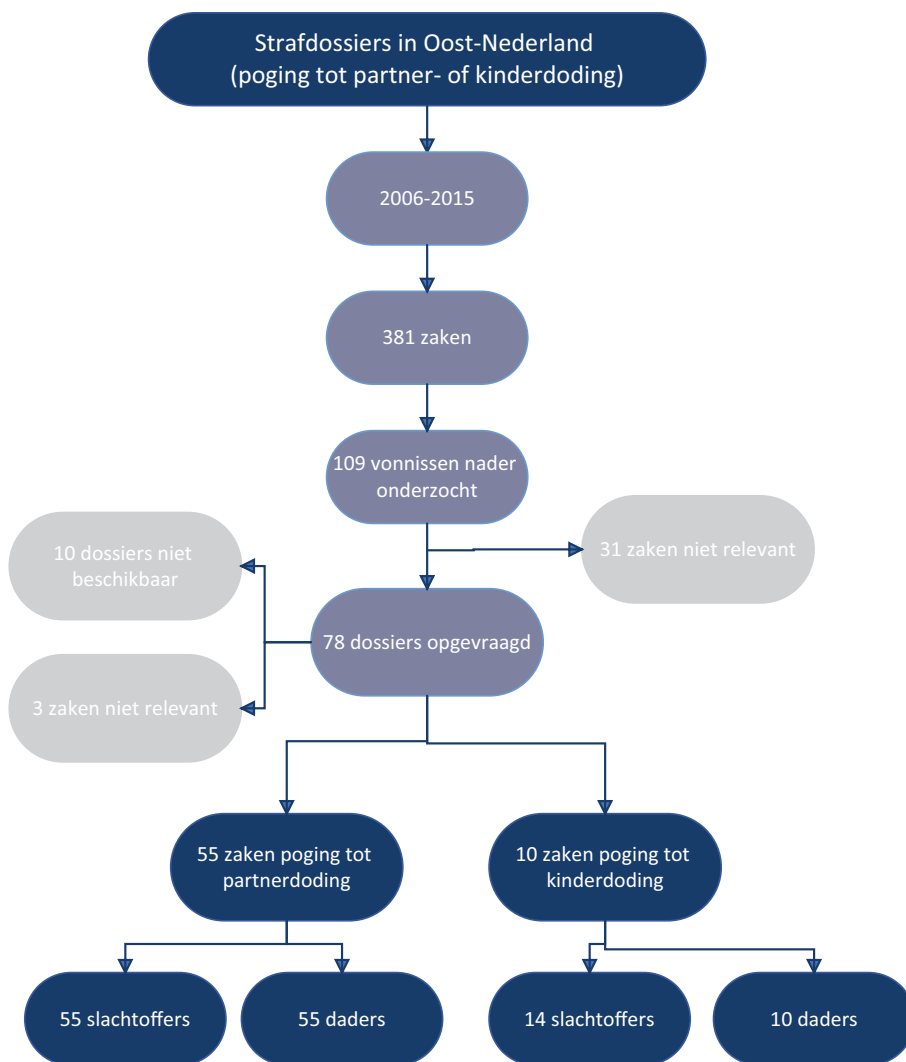
De meeste slachtoffers van poging tot partnerdoding waren vrouwelijk (71%) en de gemiddelde leeftijd was bijna 38 jaar ($SD = 12.28$). De meesten (84%) zijn in Nederland geboren, één dader was geboren in een ander westers land en de overige 7 daders zijn in een niet-westers land geboren. 70 procent van de slachtoffers woonde samen met hun partner ten tijde van het delict en 28 procent woonde alleen of met kinderen. Iets minder dan de helft van de vrouwen (47%) had werk ten tijde van het delict.

De meeste daders waren mannelijk (71%) en de gemiddelde leeftijd is gelijk aan die van de slachtoffers ($M = 37$ jaar, $SD = 10.01$). Ook hier waren de meeste daders (83%) in Nederland of een ander westers land geboren en 17 procent was in een niet-westers land geboren. 70 procent van de daders woonde samen met een partner ten tijde van het delict. Iets meer dan een kwart van de daders woonde alleen, al dan niet met kinderen. Ongeveer de helft (47%) had een baan ten tijde van het delict. In alle gevallen was de dader vervolgd voor poging tot moord of doodslag. Deze vervolgingen leidden in ongeveer een derde van de gevallen (36%) tot een veroordeling voor poging doodslag, en 18 procent van de daders werd veroordeeld voor poging tot moord. Een derde (35%) van de daders werd veroordeeld voor (zware) mishandeling. De overige daders werden vrijgesproken (4%) of ontslagen van alle rechtsvervolging (7%).

3.3.4 *Slachtoffers en daders van poging tot kinderdoding*

Zes van de slachtoffers waren jongens en vier waren meisjes. De slachtoffers waren nog jong, de gemiddelde leeftijd was 3 jaar ($SD = 4.7$). In 5 zaken waren de kinderen al eerder slachtoffer van huiselijk geweld en waren getuige van huiselijk geweld tegen andere gezinsleden.

Figuur 3.7 Overzicht selectie poging tot partnerdoding en poging tot kinderdoding

De meeste daders van poging tot kinderdoding waren man ($n = 9$) en hun gemiddelde leeftijd was 30,5 jaar ($SD = 8.8$). Zij waren in bijna alle gevallen de biologische ouder van het slachtoffer. De meeste daders woonden samen met hun partner ($n = 8$). Alle daders zijn voor poging tot moord of doodslag vervolgd, waarvan de helft ook veroordeeld is voor poging tot moord. Drie daders zijn veroordeeld voor zware mishandeling. Eén dader is vrijgesproken vanwege een gebrek aan bewijs en één dader is ontslagen van alle rechtsvervolging nadat hij volledig ontoerekeningsvatbaar werd geacht.

3.4 Het scoringsformulier

Voor het scoren van de fatale en non-fatale zaken is een scoringsformulier ontwikkeld. Dit formulier is een afgeleide van de *European Homicide Monitor* die gebruikt is voor het scoren van alle moord- en doodslagzaken die in de DHM staan (zie Granath e.a., 2011; Liem e.a., 2013, en voor een volledige beschrijving van deze datasets: www.europeanhomicide.com). Voor dit onderzoek is het scoringsformulier aangepast aan de hand van de literatuurstudie gepresenteerd in Hoofdstuk 2, waarbij de kenmerken die geassocieerd zijn met (fataal) huiselijk geweld geïnccludeerd zijn. Voorbeelden zijn de kenmerken die ingaan op de relatie tussen dader en slachtoffer, en of er eerder huiselijk geweld heeft plaatsgevonden. Er zijn twee versies van het formulier: een versie voor het slachtoffer en een versie voor de dader. Beide versies zijn te vinden in Bijlage 1.

Het scoren van de aangiftes uit de BVH en de strafdossiers is gedaan door onderzoekers die ruime ervaring hebben met het coderen van informatie uit registratiedata. Alleen informatie die expliciet genoemd werd in de aangiftes of strafdossiers werd als zodanig gecodeerd. Bijvoorbeeld, wanneer in het dossier stond dat de dader vroeger niet misbruikt was, dan werd de variabele 'eerder misbruik' als 'nee' gescoord. In alle overige gevallen werd het als onbekend gescoord. Dit heeft een relatief hoog aantal *missing values* als gevolg, met mogelijke implicaties voor de conclusies die hieruit getrokken kunnen worden. We zullen hierop in het laatste hoofdstuk reflecteren.

3.5 Operationalisatie van de kenmerken

In dit onderzoek zijn de delicts-, individuele en relationele kenmerken meegenomen die in Hoofdstuk 2 besproken zijn. Hoewel het scoringsformulier veel details kent, is tijdens de dataverzameling duidelijk geworden dat veel van de kenmerken niet op detailniveau geanalyseerd konden worden, omdat deze details vaak niet aanwezig waren in de politiedata en strafdossiers. Daarnaast kenden enkele variabelen een grote verscheidenheid aan antwoordcategorieën. Een voorbeeld is de variabele 'locus delicti' de plaats waar de moord gepleegd is. Het is voor dit onderzoek niet van belang of het delict in de privéwoning van het slachtoffer of van de dader plaatsvond, of in het huis van slachtoffer en dader. Het was vooral belangrijk om te achterhalen welke delicten in een publieke ruimte plaatsvonden en welke achter gesloten deuren. Hierdoor zijn de meeste variabelen ingedikt naar twee categorieën om zinvolle conclusies te kunnen trekken.

3.5.1 Delictskenmerken

Hoofdmotief. In dit onderzoek stonden de motieven die ten grondslag lagen aan de doding centraal. Voor partnerdoding hebben we het overzicht van Liem en Koenraadt (2018) als basis gebruikt. Zij identificeerden de volgende 4 motieven die het vaakst voorkwamen bij partnerdoding: (1) jaloezie, (2) angst voor verlating, (3) zelfverdediging en (4) psychotische toestand. Jaloezie hebben we echter niet als motief opgenomen, maar als kenmerk op relationeel niveau (zie §3.5.3). Daarnaast kwamen bij het

coderen van de partnerdodingszaken ook andere motieven naar voren: ‘krenking’, ‘ruzie’, ‘eerwraak’ en een restcategorie (bijv. wanneer de dader zijn partner doodde om met zijn minnares een leven op te bouwen). Deze motieven werden ook gebruikt om de partnermishandelingszaken en pogingen tot partnerdodingszaken te classificeren. Voor het scoren van de motieven van kinderdoding is gebruik gemaakt van Bourget en Bradfords classificatiesysteem (zie ook Liem & Koenraadt, 2018). De eerste categorie is pathologische filicide. Deze categorie kan onderverdeeld worden in altruïstische doding (het geloof van de ouders dat doding het kind bevrijdt van zijn of haar lijden), *extended suicide* (suïcidale handeling als gevolg van een identificatie met het kind) en doden in een pathologische toestand. Andere categorieën zijn filicide als ongeluk (kindermishandeling met de dood ten gevolge), neonaticide (het doden van een ongewenste baby in de eerste 24 uur) en doding uit wraak richting de (ex-)partner. Ook ‘eerwraak’ is toegevoegd aan dit classificatiesysteem, omdat eerder onderzoek heeft aangetoond dat kinderen een groot risico lopen op eengerelateerd geweld (Chesler, 2010). De motieven van kinderdoding zijn ook gebruikt voor het classificeren van de kindermishandelingen en pogingen tot kinderdoding.

Hierbij moet worden opgemerkt dat in de meeste zaken meer dan één motief kon worden geïdentificeerd. We hebben in elke zaak het hoofdmotief gecodeerd, dat wil zeggen, het motief waardoor de dader tot geweld overging.

Modus operandi. Het wapen dat gebruikt is om het slachtoffer te mishandelen dan wel te doden. In het scoringsformulier is de mogelijkheid om het type wapen te kiezen, bijvoorbeeld of het een steekwapen was, een slagwapen of fysiek geweld. In dit onderzoek hebben we dit kenmerk ingedikt naar de categorieën ‘wapen’ of ‘fysiek geweld’.

Locus delicti. De pleegplaats van het delict. In dit onderzoek is gekeken of fataal en niet-fataal geweld ‘privé’ of in de ‘publieke ruimte’ plaatsvond.

Middelengebruik ten tijde van het delict. Voor de slachtoffers en daders is onderzocht of ze drugs en/of alcohol gebruikten ten tijde van het delict. Door de kleine aantallen is ook dit kenmerk ingedikt door drugs en alcohol samen te voegen tot één kenmerk.

3.5.2 Individuele kenmerken

Op individueel niveau is gekeken naar de **leeftijd** van de slachtoffers en daders ten tijde van het delict, hun **geslacht**, hun **woonsituatie**, of ze **werk** hadden ten tijde van het delict en of ze **verslaafd** waren aan alcohol en/of drugs.

Geboorteland. Het geboorteland is ingedikt, waarbij slachtoffers of daders in een van de volgende drie categorieën vielen: ‘Nederland’, ‘westers land’ en ‘niet-westers land’. Bij het classificeren van de landen hebben we de definitie van het CBS gevolgd.⁶

6 Voor meer informatie zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/faq/specifiek/wat-is-het-verschil-tussen-een-westerse-en-niet-westerse-allochtoon->

3.5.3 *Relationele kenmerken*

Op relationeel niveau hebben we gekeken naar de volgende kenmerken.

Relatiestatus dader-slachtoffer. Bij partnergeweld is de burgerlijke staat van de dader en slachtoffer ten tijde van het delict onderzocht. Hierbij kon gekozen worden uit de volgende categorieën: getrouwd, samenwonend, verkering en gescheiden. Bij geweld tegen kinderen is onderzocht of de dader een biologische ouder of een stiefouder was van het slachtoffer.

Relatie gekenmerkt door bezitterigheid/jaloezie. Dit kenmerk is alleen gescoord bij partnergeweld en geeft aan of de dader bezitterig, jaloers of controlerend was tijdens de relatie met het slachtoffer.

Eerder huiselijk geweld. Als laatste is gekeken of de dader eerder (d.w.z. voor het delict) huiselijk geweld heeft gepleegd tegen het slachtoffer. Ook is onderzocht of het slachtoffer eerder gewelddadig is geweest tegen de dader. In de analyse van kinderdoding is ook het kenmerk eerder huiselijk geweld jegens andere familieleden meegenomen.

3.6 *Analyses*

3.6.1 *Kwantitatieve analyses*

Er zijn twee typen kwantitatieve analyses gedaan. Ten eerste zijn de aanwezige kenmerken bij fataal huiselijk geweld en niet-fataal huiselijk geweld met elkaar vergeleken, de zogenaamde beschrijvende statistieken. Hierbij is een onderscheid gemaakt in delictskenmerken, individuele kenmerken en relationele kenmerken, zoals beschreven in §3.5. Statistische significantie in kenmerken tussen de groepen werd onderzocht met χ^2 en T-toetsen. Echter, wanneer meer dan de helft van de data in een kenmerk onbekend (of *missing*) bleef, zijn er geen statistische toetsen gedaan omdat het dan niet mogelijk is om betrouwbare en valide conclusies te trekken. Ook zijn er geen statistische toetsen gedaan in de vergelijking kinderdodingspoging tot kinderdoding, omdat in de eerste groep maar 10 dossiers zijn bekeken. De aantallen zijn te klein om betekenisvolle conclusies te trekken.

In de tweede analyse is voortgebouwd op de resultaten van de beschrijvende statistieken, door een *multipele correspondentie analyse (MCA)* uit te voeren. MCA is een methode die wordt gebruikt voor het beschrijven, onderzoeken, samenvatten en visualiseren van data. MCA biedt de mogelijkheid een typologie van de onderzoeksgroep te ontwikkelen door de relaties tussen variabelen te bestuderen en overeenkomsten en verschillen tussen de individuen te bekijken vanuit een multidimensionaal perspectief (Abdi & Valentin, 2007). De analyse wordt vaak gebruikt om de onderlinge relaties tussen een groot aantal categorische variabelen te onderzoeken (zie bijvoorbeeld Bijleveld & Smit, 2006). MCA is daarbij te onderscheiden van een factor analyse (FA) of principale componenten analyse (PCA) doordat de variabelen niet op een interval niveau hoeven te zijn, maar ook categorisch kunnen zijn. In deze studie bestaan de vari-

abelen uit categorieën en daarom vormde de MCA een uitstekende methode om de samenhang tussen de delicts-, individuele en relationele kenmerken te analyseren. In de analyses is ingezoomd op overeenkomsten en verschillen in kenmerken van typen fataal huiselijk geweld alsook in kenmerken die fataal huiselijk geweld van niet-fataal huiselijk geweld onderscheiden. In dit onderzoek is MCA ook op exploratieve wijze uitgevoerd om zicht te krijgen op de multivariate relaties tussen meerdere variabelen. Om de samenhang tussen variabelen zo goed mogelijk in beeld te brengen is de MCA uitgevoerd met de variabelen die kenmerkend zijn voor fataal huiselijk geweld en die het onderscheid met niet-fataal huiselijk geweld in beeld kunnen brengen. Tijdens de analyse is gekeken welke combinatie van kenmerken een goede *fit* van het model weergeven. Deze *fit* is bepaald aan de hand van de eigenwaarden van de dimensies waarin de variabelen worden geanalyseerd. Over het algemeen is een eigenwaarde van onder de 0,3 niet acceptabel en alles boven 0,8 is een uitzondering (Bijleveld & Commandeur, 2009). In de resultatenhoofdstukken worden de grafieken van de modellen gepresenteerd. Daarbij is ook stilgestaan bij de totale *fit* van het model.

Er moet opgemerkt worden dat doordat er bij de niet-fatale zaken uit verschillende bronnen is geput, beide groepen apart zijn vergeleken met fataal huiselijk geweld. Deze scheiding in analyses is zowel voor de vergelijking met partnerdoding in Hoofdstuk 4, als voor de vergelijking met kinderdoding in Hoofdstuk 5 gedaan.

3.6.2 *Casussen*

De MCA is aangevuld en verrijkt met een kwalitatieve analyse van een aantal fatale en niet-fatale huiselijk geweldzaken die de complexe samenhang tussen de variabelen weergeven en de typologieën die zijn voortgekomen uit MCA bevestigen. De strafdossiers van deze zaken zijn opgevraagd bij de desbetreffende arrondissementsparketten. Aan de hand van de informatie uit de processen-verbaal en de Pro Justitia-rapportages zijn de zaken in de vorm van casussen opgeschreven waarbij meer inzicht is gegeven in hoe en waarom (fataal) huiselijk geweld tot stand is gekomen. Doordat dit een selectie van zaken betrof, trachtten we niet een generalisatie van de typologieën na te streven. Het doel van deze casussen was om meer inzicht te geven in de gevonden typologieën. Een gedetailleerde bespreking van deze typologieën, hun sterktes en zwaktes, is in het laatste hoofdstuk te vinden.

4 Resultaten: fataal versus niet-fataal partnergeweld

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de vergelijking in kenmerken tussen partnerdoding en partnermishandeling/poging tot partnerdoding. Eerst zal een beschrijvende vergelijking van de kenmerken op delicts-, individueel en relationeel niveau tussen fataal en niet-fataal partnergeweld worden gegeven (§4.1). Middels grafieken worden de resultaten gepresenteerd. De tabellen met statistische toetsen zijn in Bijlage 2 te vinden. Hierna worden de typologieën gepresenteerd die naar voren zijn gekomen aan de hand van de MCA (§4.2 en §4.3). Deze bevindingen zullen uitgelegd worden aan de hand van een aantal casussen.

4.1 Beschrijvende analyse: een vergelijking van kenmerken

4.1.1 Kenmerken op delictsniveau⁷

Motief. De motieven die ten grondslagen liggen aan partnergeweld verschillen significant tussen partnerdoding en partnermishandeling. In de vergelijking partnerdoding-partnermishandeling laat Figuur 4.1 zien dat de motieven voor partnermishandeling voornamelijk (72%) een uit de hand gelopen ruzie betroffen terwijl bij partnerdodingen er meer een spreiding is in motieven. De meest voorkomende motieven waren ruzie (25%), krenking (22%), angst voor verlating (19%) en het doden in een psychotische toestand (17%). Eerwraak kwam in 4 procent van de zaken voor.

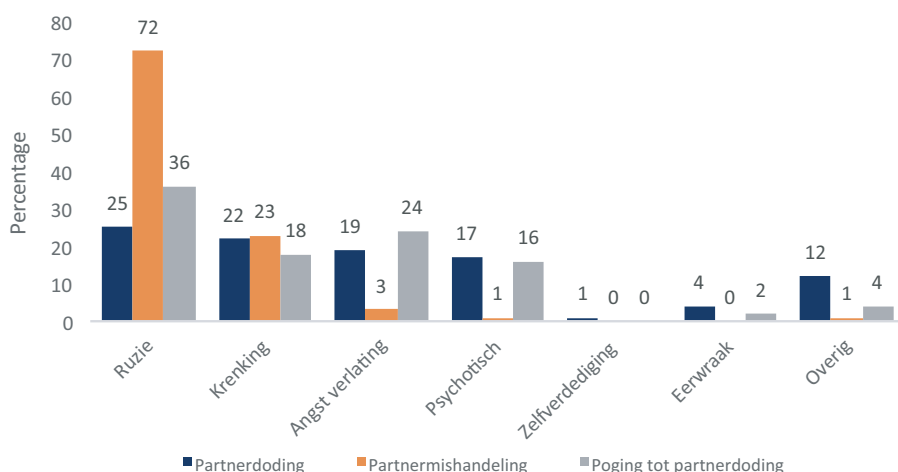
De vergelijking tussen partnerdodings- en poging tot partnerdodingszaken laat ook significante verschillen in motieven van partnergeweld zien. De grootste groep daders van poging tot partnerdoding mishandelde hun partner als gevolg van een ruzie (36%) gevolgd door angst voor verlating (24%) en krenking (18%).

Modus operandi. Figuur 4.2 presenteert de bevindingen omtrent de modus operandi. Er zijn significante verschillen gevonden tussen de groepen. Zo blijkt uit de vergelijking partnerdoding-partnermishandeling dat daders van partnerdoding vaker een wapen (zoals een vuurwapen, een steekwapen of een slagwapen, tezamen 66%) gebruikten om hun partner te doden en daders van partnermishandeling vaker fysiek geweld of wurging (zonder dodelijke afloop) gebruikten (76%).

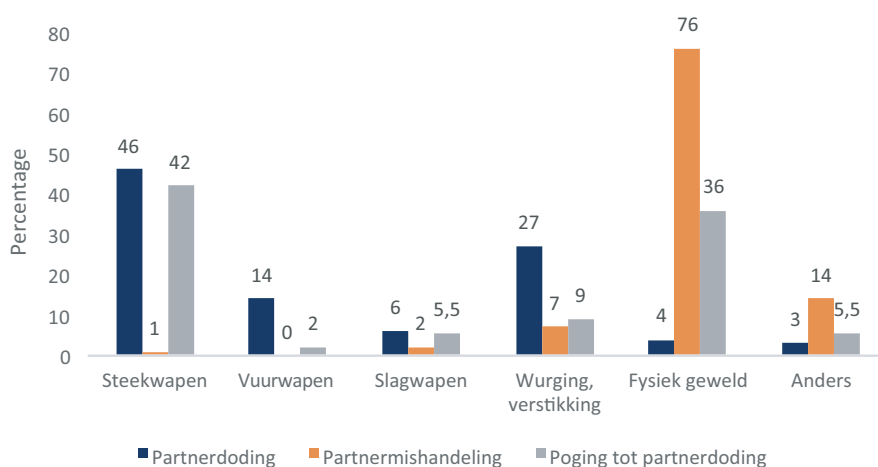
---

7 De corresponderende tabel (Tabel B.1) is in Bijlage 2 te vinden.

Figuur 4.1 Motieven van partnerdoding, partnernishandeling en poging tot partnerdoding

Figuur 4.2 Modus operandi bij partnerdoding, partnernishandeling en poging tot partnerdoding

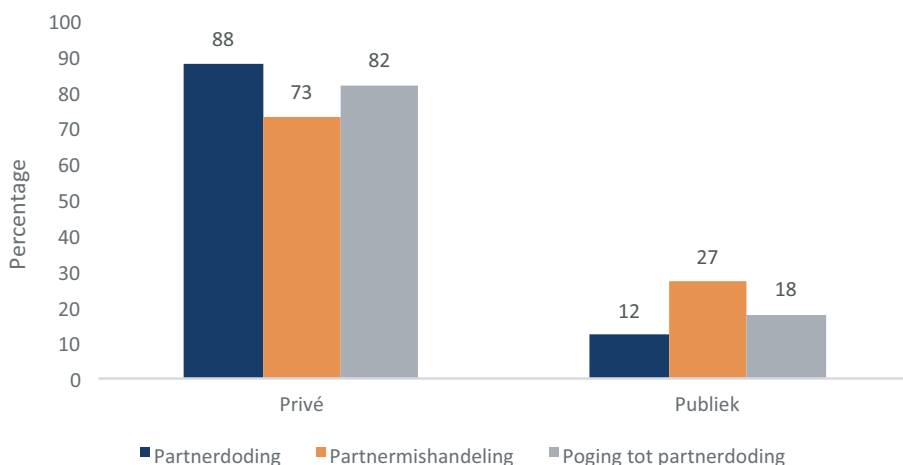

Ongeveer de helft van de daders vervolgd voor poging tot partnerdoding gebruikte een wapen, terwijl de andere helft fysiek geweld gebruikte of hun partner probeerde te wurgen. Ook dit was een significant verschil met de modus operandi van daders van partnerdoding. Met andere woorden, het gebruik van een (vuur)wapen onderscheidt fataal van niet-fataal partnergeweld.

Locus delicti. Ook is er een significant verschil gevonden in de locus delicti tussen fataal en niet-fataal partnergeweld. Zoals te zien is in Figuur 4.3 vond het merendeel van

de partnerdodingen achter gesloten deuren plaats. Specifiek, 88 procent van de partnerdodingen vond plaats in de woning van de dader en/of het slachtoffer. De overige dodingen werden uitgevoerd op publieke plekken, zoals een restaurant, weg of park. Ook de meeste partnermishandelingen vonden achter gesloten deuren plaats (73%), maar in vergelijking met partnerdoding, vonden verhoudingsgewijs meer mishandelingen in het openbaar plaats (27% versus 12%). Dit verschil is statistisch significant. Er is geen significant verschil gevonden in pleegplaats tussen partnerdodingen en poging tot partnerdodingen. Ook bij de poging tot partnerdoding vond het delict voornamelijk achter gesloten deuren plaats (82%).

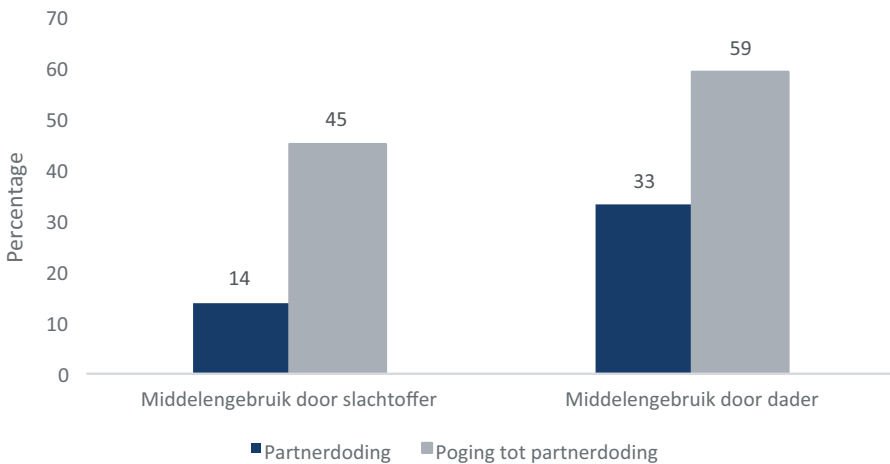
Figuur 4.3 Locus delicti bij partnerdoding, partnermishandeling en poging tot partnerdoding

Middelengebruik ten tijde van het delict. Een laatste significante verschil tussen de groepen betreft het gebruik van middelen (drugs en/of alcohol) ten tijde van het delict. Slachtoffers en daders van partnerdoding waren, in vergelijking met slachtoffers en daders van poging tot partnerdoding, minder vaak onder invloed van drugs en/of alcohol ten tijde van het delict (slachtoffers: 14% versus 45%, daders: 33% versus 59%, zie Figuur 4.4).

Er was geen vergelijking met partnermishandeling mogelijk omdat de informatie over middelengebruik van de slachtoffers en daders van partnermishandeling vaak onbekend bleef, waardoor er voorzichtigheid is geboden in het trekken van conclusies omtrent dit kenmerk en er daarom ook geen significantie-test is uitgevoerd.

Figuur 4.4 Middelengebruik ten tijde van het delict door slachtoffers en daders van partnerdoding, en poging tot partnerdoding

4.1.2 Kenmerken van slachtoffers op individueel niveau⁸

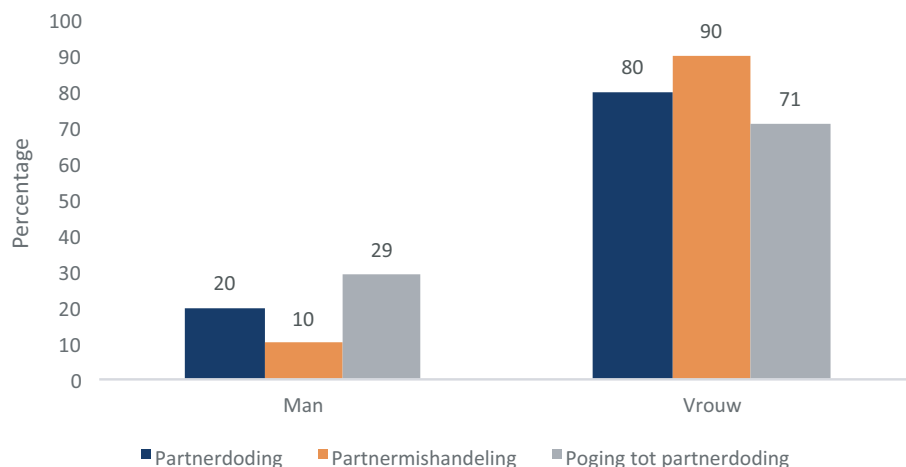
Leeftijd. In de vergelijking tussen partnerdoding-partnermishandeling zien we dat de slachtoffers van partnerdoding veel ouder zijn dan de slachtoffers van partnermishandeling (41 jaar versus 33 jaar). Dit verschil is statistisch significant. Er is echter geen significant verschil gevonden in leeftijd van slachtoffers van partnerdoding en slachtoffers van poging tot partnerdoding (41 jaar versus 37 jaar). Hoewel de slachtoffers van partnerdoding gemiddeld genomen 4 jaar ouder waren dan de slachtoffers van poging tot partnerdoding, is dit verschil niet statistisch significant.

Geslacht. Een vergelijking in geslacht tussen de slachtoffers van partnerdoding en de slachtoffers van partnermishandeling laat een klein verschil zien. Zoals Figuur 4.5 laat zien zijn vrouwen vaker slachtoffer van partnermishandeling dan van partnerdoding. Dit kleine verschil is echter wel significant. Wat opvallend is, is dat bijna 1 op de 5 slachtoffers van partnerdoding mannen waren. Dit aantal is hoger in vergelijking met slachtoffers van partnermishandeling. Maar 1 op de 10 slachtoffers van partnermishandeling waren mannen.

Er zijn geen statistisch significante verschillen gevonden tussen slachtoffers van partnerdoding en slachtoffers van poging tot partnerdoding. Ook in deze laatste groep waren vrouwen voornamelijk het slachtoffer van niet-fataal partnergeweld (71%).

⁸ De corresponderende tabel (Tabel B.2) is in Bijlage 2 te vinden.

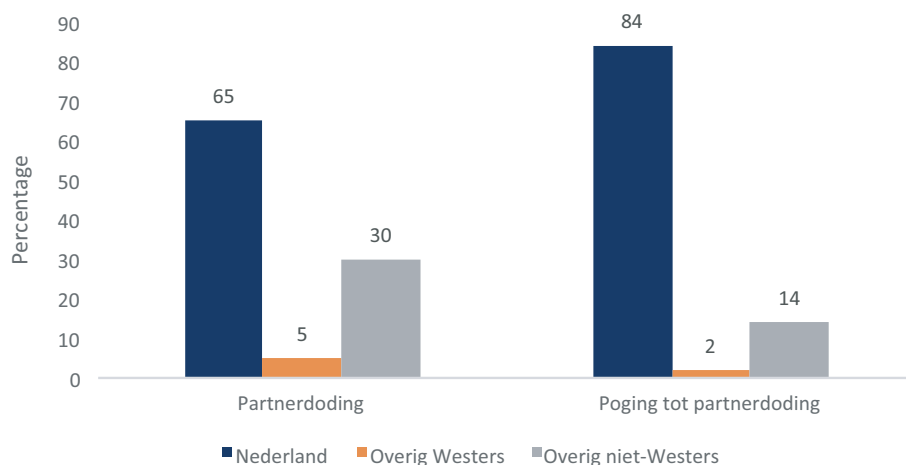
Figuur 4.5 Geslacht van slachtoffers van partnerdoding, partnermishandeling en poging tot partnerdoding

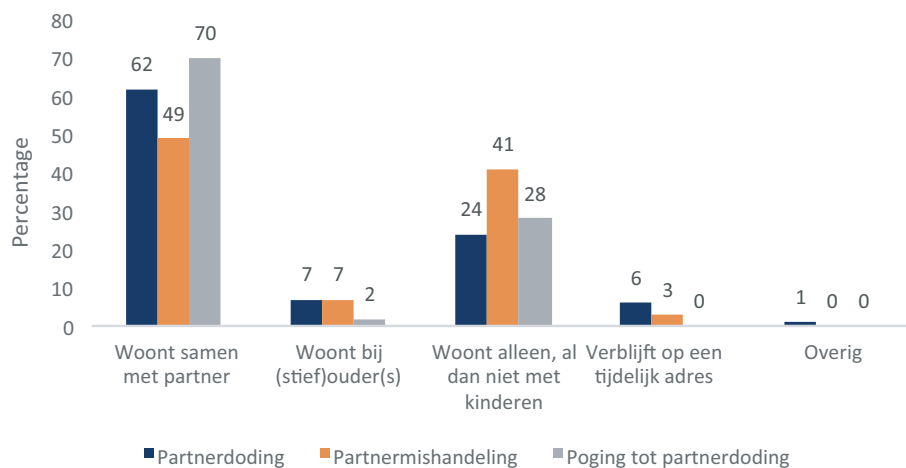
Geboorteland. Het was in dit project moeilijk om te achterhalen waar de slachtoffers waren geboren. Deze informatie was niet voorhanden in de BVH waardoor er geen vergelijking gemaakt kon worden tussen partnerdoding en partnermishandeling. De aantallen waren hier te klein voor. Een vergelijking tussen de groepen partnerdoding en poging tot partnerdoding kon echter wel gemaakt worden. Figuur 4.6 laat zien dat de meeste slachtoffers van partnerdoding in Nederland geboren zijn (65%). Dit percentage is significant lager in vergelijking met de slachtoffers van poging tot partnerdoding (84%).

Woonsituatie. Bijna twee derde van de slachtoffers van partnerdoding (62%) woonde ten tijde van het delict samen met een partner (zie Figuur 4.7). Dit hoefde overigens niet de dader te zijn. Een klein aantal was gescheiden of leefde gescheiden van de dader ten tijde van de doding (voor meer uitleg zie §4.2.3). Bijna een kwart van de slachtoffers woonde op zichzelf. De woonsituatie van deze slachtoffers verschilt significant in vergelijking met de slachtoffers van partnermishandeling. Dit verschil is vooral te vinden in de slachtoffers die alleen woonden ten tijde van de mishandeling; zij woonden vaker alleen in vergelijking met slachtoffers van partnerdoding (41% respectievelijk 24%). Bij de vergelijking partnerdoding-poging tot partnerdoding kon geen statistisch significante toets worden gedaan vanwege de kleine aantallen. Echter, we zien een soortgelijk beeld: de meeste slachtoffers van poging tot partnerdoding (70%) woonden samen met een partner ten tijde van het delict en iets meer dan een kwart (28%) woonde alleen.

Figuur 4.6 Geboorteland van slachtoffers van partnerdoding en poging tot partnerdoding

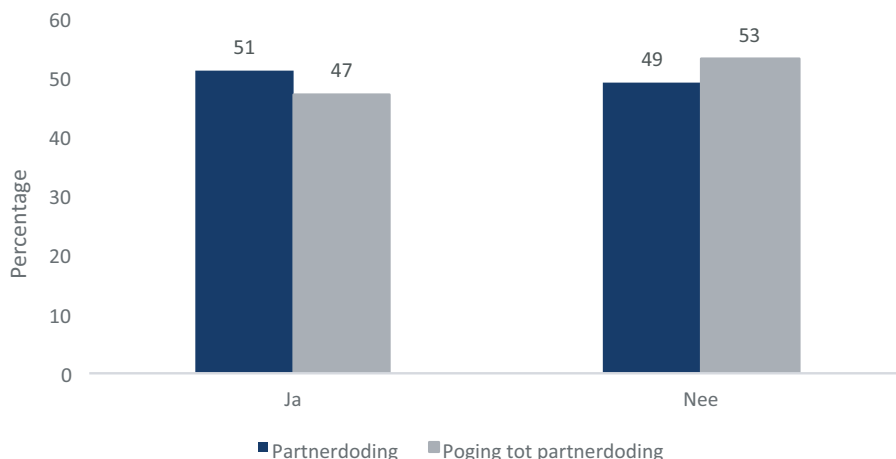
Figuur 4.7 Woonsituatie van slachtoffers van partnerdoding, partnermishandeling en poging tot partnerdoding

Werk. Ongeveer de helft van de slachtoffers van partnerdoding (51%) had een baan ten tijde van het delict (zie Figuur 4.8). En hoewel iets minder dan de helft van de slachtoffers van poging tot partnerdoding een baan had ten tijde van het delict (47%), zijn er geen significante verschillen gevonden in de werksituatie tussen slachtoffers van partnerdoding en slachtoffers van poging tot partnerdoding.

Er was te weinig informatie bekend over de werksituatie van slachtoffers van partnermishandeling, en om deze reden zijn deze gegevens niet geanalyseerd en vergeleken met de fatale groep.

Figuur 4.8 Werk slachtoffers van partnerdoding, partnermishandeling en poging tot partnerdoding

Verslaving aan middelen. Het merendeel van de slachtoffers (90%) van partnerdoding was niet verslaafd aan alcohol en drugs. Er kon echter geen vergelijking worden gemaakt met de slachtoffers van partnermishandeling, gezien het geringe aantal zaken waar de aan- of afwezigheid van verslaving niet genoemd werd in de aangifteverklaringen. In de vergelijking tussen partnerdoding-poging tot partnerdoding laat Figuur 4.9 zien dat slachtoffers van poging tot partnerdoding iets vaker verslaafd waren aan middelen dan slachtoffers van partnerdoding (29% versus 10%).

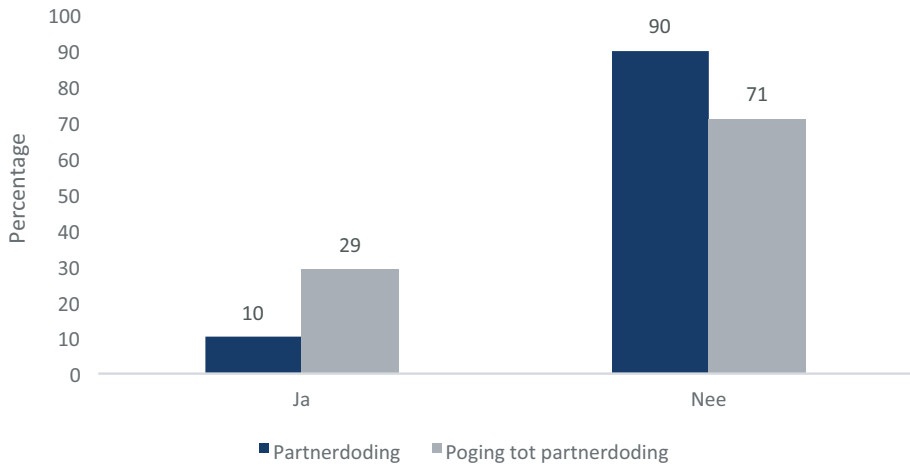
4.1.3 Kenmerken van daders op individueel niveau⁹

Leeftijd. De gemiddelde leeftijd van de daders van partnerdoding was 42 jaar. Dit is significant hoger dan de leeftijd van de daders van partnermishandeling, waar de gemiddelde leeftijd 35 jaar was. Ook is er een significant verschil in leeftijd van daders van partnerdoding en van poging tot partnerdoding. Daders van partnerdoding waren ouder dan de daders van poging tot partnerdoding (42 versus 37 jaar).

⁹ De corresponderende tabel (Tabel B.3) is in Bijlage 2 te vinden.

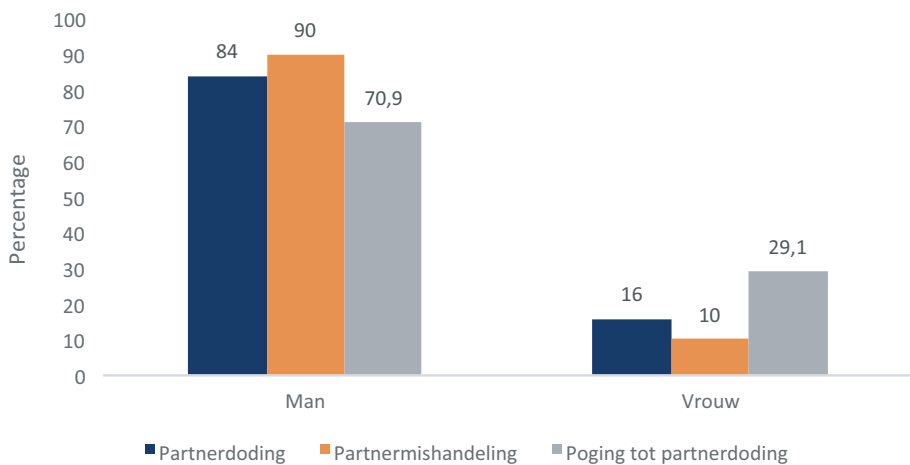

Figuur 4.9 Verslaving aan middelen bij slachtoffers van partnerdoding en poging tot partnerdoding

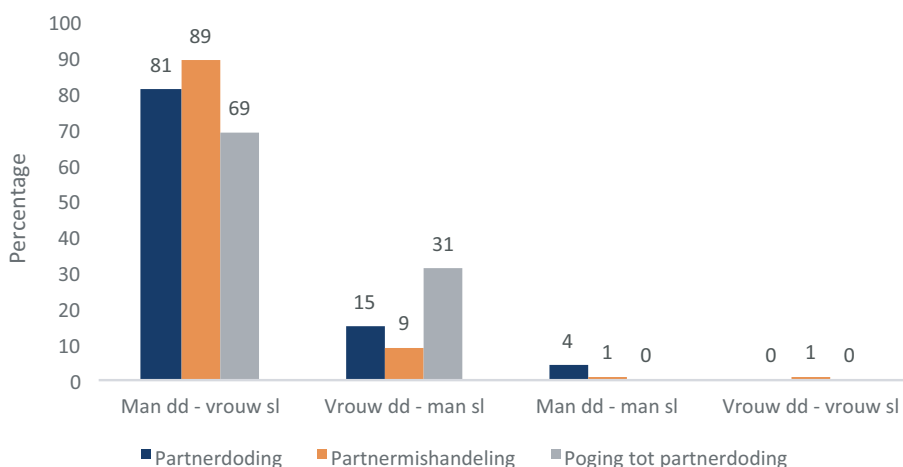
Geslacht. Zoals te zien is in Figuur 4.10 waren de meeste daders van fataal en niet-fataal partnergeweld mannen. 16 procent van de daders van partnerdoding waren vrouwen. Dit aantal is lager in de groep partnermishandelingen: bijna 10 procent van de daders zijn vrouwen. Deze verschillen zijn echter niet significant. Het aantal vrouwelijke daders bij poging tot partnerdoding is wel statistisch significant verschillend. In deze groep waren de meeste vrouwelijke daders te vinden (29,1%).

Figuur 4.10 Geslacht van daders van partnerdoding, partnermishandeling en poging tot partnerdoding

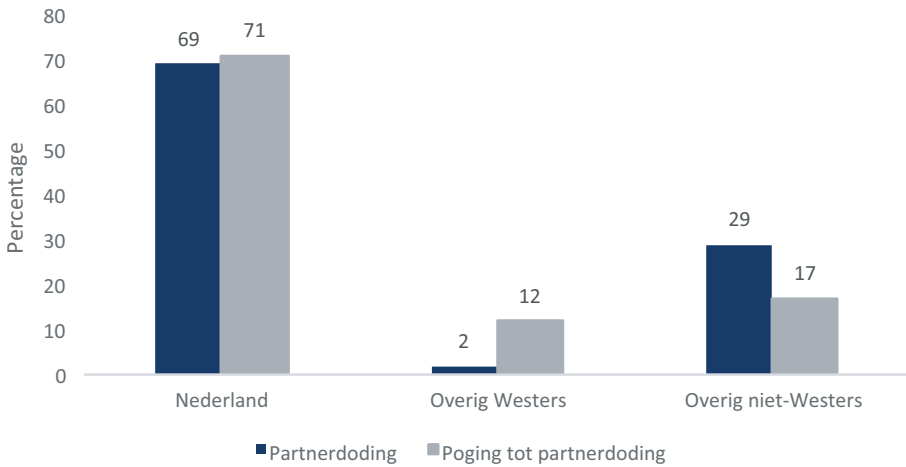
De meeste mannen betrokken bij partnerdoding, doodden hun vrouwelijke partner (81%). De op een na grootste groep betrof vrouwelijke daders die hun mannelijke partner doodden (15%). Mannen die hun mannelijke partners doodden kwamen relatief weinig voor (4%). Vrouwen die hun vrouwelijke partner doden zijn in de afgelopen 5 jaar niet voorgekomen. Een dergelijke verdeling in geslacht is ook te vinden in de twee groepen niet-fataal partnergeweld. Het meest voorkomende type is de man die zijn vrouwelijke partner mishandelde, gevolgd door vrouwen die hun mannelijke partner mishandelden (zie Figuur 4.11).

Figuur 4.11 Geslacht van daders-slachtoffers van partnerdoding, partnermishandeling en poging tot partnerdoding

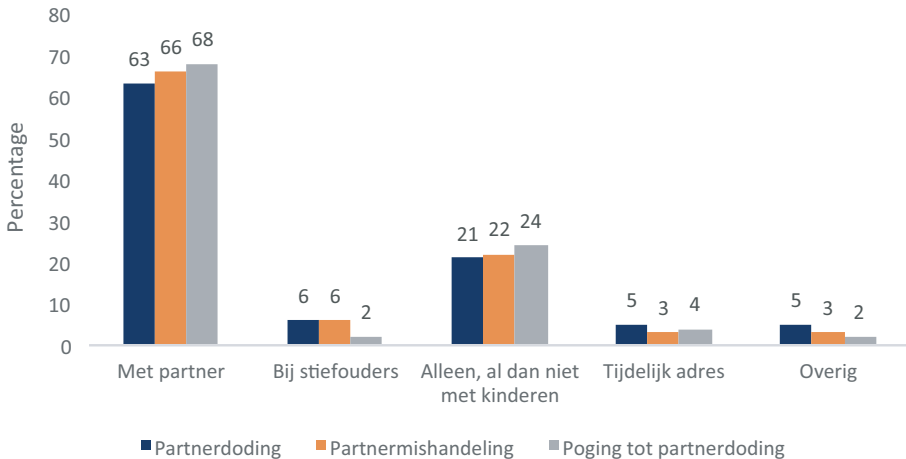
Geboorteland. De meeste daders van partnerdoding (69%) waren geboren in Nederland, gevolgd door niet-westerse landen (29%). In de groep van partnermishandeling was het moeilijk om de etniciteit van de daders te achterhalen omdat deze informatie niet beschikbaar was. We laten de vergelijking van geboorteland tussen partnerdoding en partnermishandeling daarom achterwege. De vergelijking met poging tot partnerdoding was wel mogelijk en bleek ook significant te verschillen met het geboorteland van de daders van partnerdoding. Daders van partnerdoding kwamen vaker uit een niet-westers land dan daders van poging tot partnerdoding (29% versus 17%, zie Figuur 4.12).

Figuur 4.12 Geboorteland van daders van partnerdoding en poging tot partnerdoding

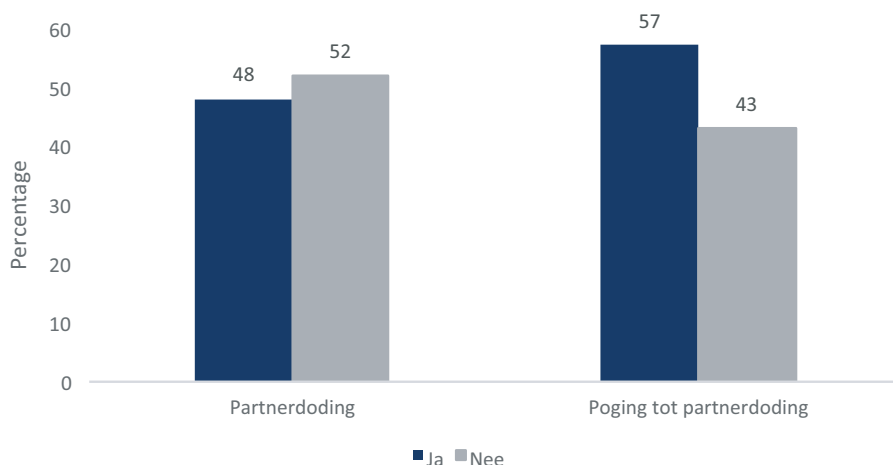
Woonsituatie. Ook de woonsituatie tussen de groepen toont geen significante verschillen. Ongeveer twee derde van de daders van fataal partnergeweld en niet-fataal partnergeweld woonde samen met een partner ten tijde van het delict. En bijna een kwart van alle daders woonde alleen (zie Figuur 4.13).

Figuur 4.13 Woonsituatie van daders van partnerdoding, partnermishandeling en poging tot partnerdoding

Werk. In tegenstelling tot de slachtoffers van partnerdoding, was iets meer dan de helft (52%) van de daders van partnerdoding werkloos ten tijde van het delict. Er zijn geen significante verschillen gevonden in de werksituatie tussen daders van partnerdoding en daders van poging tot partnerdoding. Er is geen significantietoets gedaan tussen partnerdoding en partnermishandeling, omdat in maar 39 processen-verbaal werd genoemd of de dader een baan had ten tijde van de mishandeling.

Figuur 4.14 Werksituatie van daders van partnerdoding en poging tot partnerdoding

Verslaving aan middelen. Uit Figuur 4.15 blijkt dat daders van poging tot partnerdoding vaker verslaafd waren aan middelen dan daders van partnerdoding (56% versus 29%). Dit verschil is significant. Er was te weinig informatie bekend over de verslaving van daders van partnermishandeling, en om deze reden zijn er geen verdere analyses gedaan over deze groep.

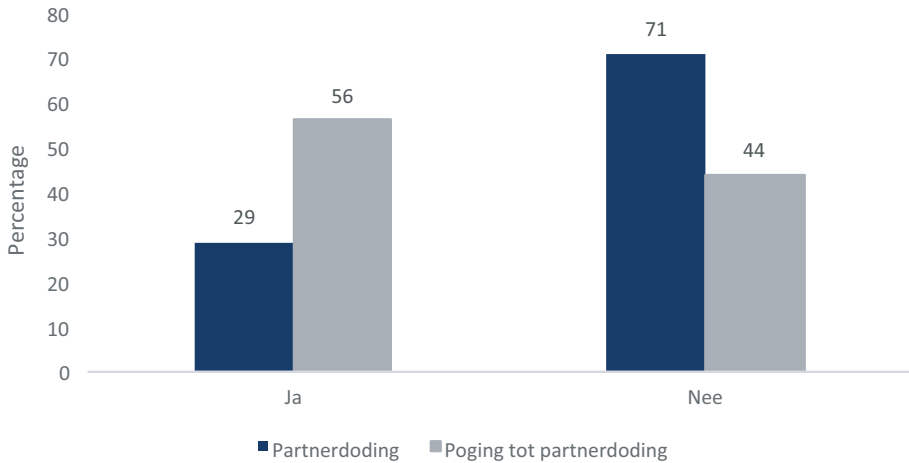
4.1.4 Kenmerken op relationeel niveau¹⁰

Relatie dader-slachtoffer. De meeste daders en slachtoffers van partnerdoding waren ten tijde van het delict nog samen, zoals te zien is in Figuur 4.16. De meeste daders en slachtoffers waren getrouwd (34%), woonden samen, maar waren niet getrouwd (17%) of hadden een relatie, maar woonden niet samen (18%). Bijna een derde van de daders en slachtoffers van partnerdoding was ten tijde van het delict van elkaar gescheiden (31%). Opvallend is het significante verschil met de groep partnermishandeling. Hieruit blijkt dat bijna de helft van de daders en slachtoffers (49%) ten tijde van het delict van elkaar gescheiden was, tegenover 31 procent bij partnerdoding. De kleinste groep bestond uit daders en slachtoffers die met elkaar getrouwd waren (16%).

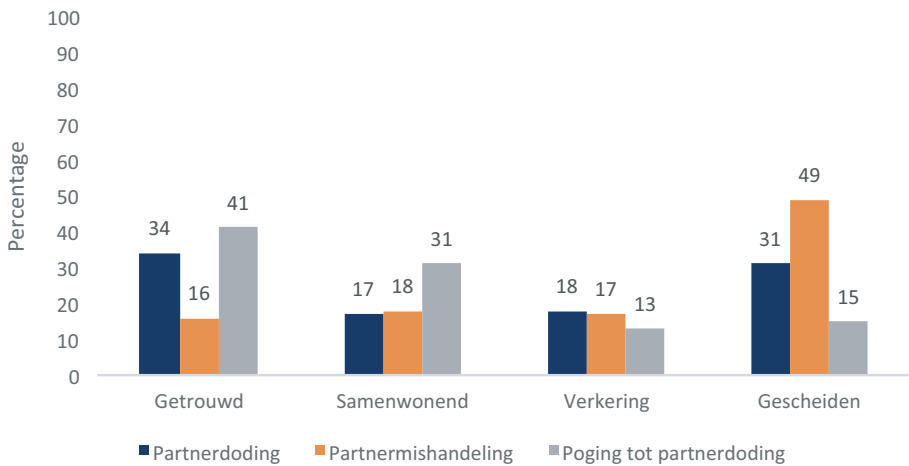
10 De corresponderende tabel (Tabel B.4) is in Bijlage 2 te vinden.

Ook is er een significant verschil in de vergelijking partnerdoding-poging tot partnerdoding. In de meeste zaken was de dader van poging tot doodslag samen met het slachtoffer en in maar 15 procent van de zaken was de dader gescheiden.

Figuur 4.15 Verslaving van daders van partnerdoding en poging tot partnerdoding

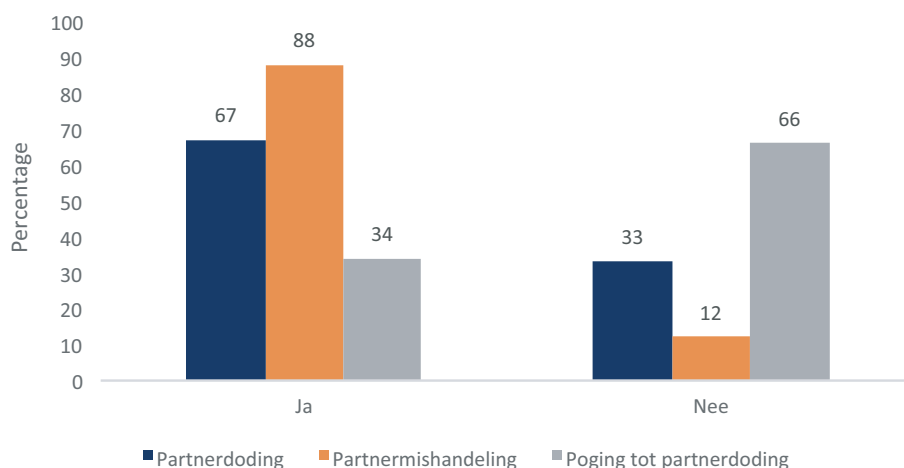
Figuur 4.16 Relatiestatus dader-slachtoffer van partnerdoding, partnermishandeling en poging tot partnerdoding

Relatie gekenmerkt door bezitterigheid/jaloezie. In partnerdodingszaken werd een groot deel van de relaties gekenmerkt door bezitterigheid, controlerend gedrag en jaloezie (67%). Dit aandeel ligt beduidend hoger bij de groep partnermishandeling; uit Figuur 4.17 blijkt dat 88 procent van de slachtoffers van partnermishandeling hun partner als controlerend en bezitterig beschreven en waarbij ze vonden dat ze geïsoleerd werden van de gemeenschap. Echter, voorzichtigheid is geboden met deze bevinding vanwege de grote hoeveelheid ontbrekende data.

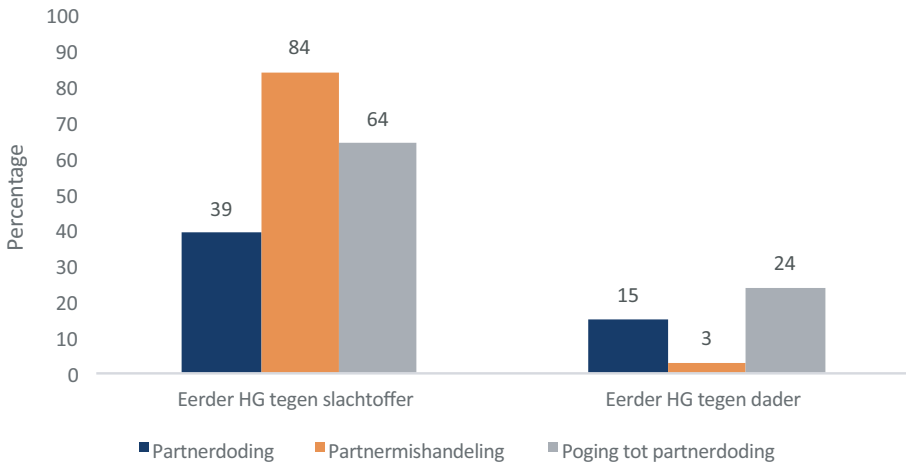
In de groep poging tot partnerdoding is het tegenovergestelde gevonden. In slecht een derde van de zaken werd de relatie als bezitterig bestempeld. Echter, ook hier is voorzichtigheid geboden, vanwege de kleine aantallen.

Figuur 4.17 Relatie gekenmerkt door bezitterigheid/jaloezie bij partnerdoding, partnermishandeling en poging tot partnerdoding

Eerder huiselijk geweld. Zoals blijkt uit Figuur 4.18 was in 39 procent van de partnerdodingszaken het slachtoffer eerder mishandeld door zijn of haar partner. Dit aantal is significant hoger onder de slachtoffers van partnermishandeling dan onder de slachtoffers van partnerdoding. Uit de aangifteverklaringen bleek dat 84 procent van de slachtoffers eerder was mishandeld door hun partner. In 64 procent van de poging tot partnerdodingszaken was het slachtoffer eerder mishandeld door de dader. Ook dit verschil is significant.

Figuur 4.18 Eerder huiselijk geweld (HG) bij partnerdoding, partnermishandeling en poging tot partnerdoding

Eerder huiselijk geweld tegen de dader kent eenzelfde beeld (zie Figuur 4.18). Uit de aangifteverklaringen kwam naar voren dat een enkele dader (3%) van partnermishandeling ooit eerder slachtoffer is geweest, terwijl dit percentage iets hoger ligt onder de daders van partnerdoding (15%). In de poging tot partnerdodingszaken blijkt dat 24 procent van de daders eerder mishandeld is geweest door hun partner (het uiteindelijke slachtoffer van de mishandeling waar vervolging voor is ingesteld). Deze verschillen zijn echter niet significant.

4.2 Wat onderscheidt fataal partnergeweld van niet-fataal partnergeweld?

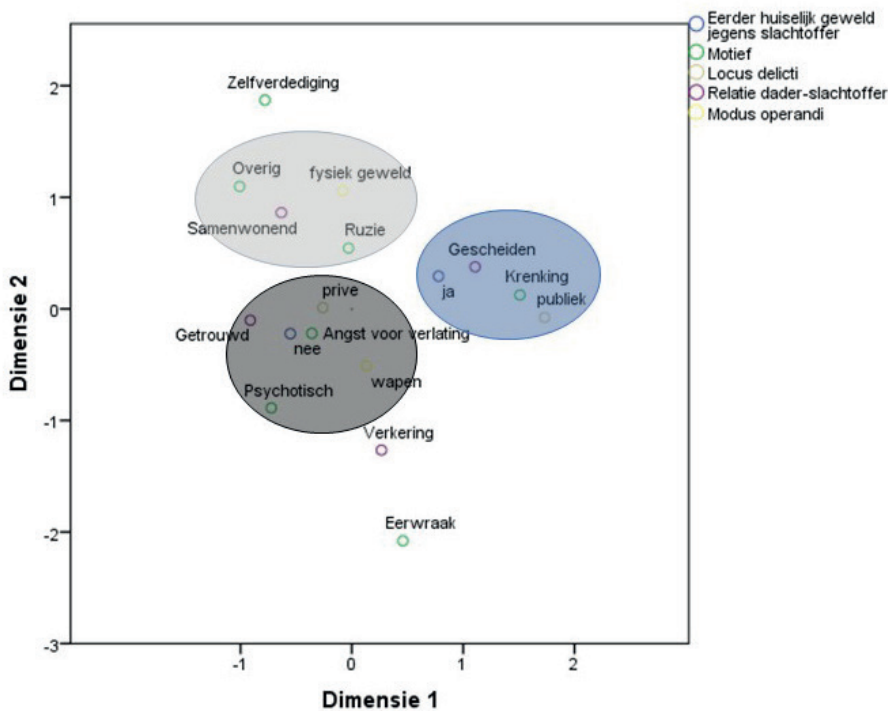
Op basis van beschreven kenmerken is aan de hand van multiële correspondentie analyse (MCA) onderzocht of er subtypen partnerdodingen zijn en of partnerdodingen onderscheiden kunnen worden van niet-fataal partnergeweld. MCA is een geschikte methode om de samenhang tussen kenmerken op categorisch niveau te onderzoeken. Een gedetailleerde uitleg over MCA is in Hoofdstuk 3 gegeven. Hieronder zullen aan de hand van figuren de bevindingen worden uitgelegd. De figuren laten verbanden tussen kenmerken zien. In het algemeen geldt dat kenmerken die zich dicht bij andere kenmerken bevinden, kunnen worden geïnterpreteerd als kenmerken die meerdere individuen met elkaar delen. Hierdoor kunnen we bepalen welke kenmerken fataal partnergeweld onderscheiden van niet-fataal partnergeweld.

4.2.1 *Subtypen partnerdoding*

Bij het analyseren van de samenhang tussen kenmerken bij partnerdoding is gekozen om alleen kenmerken mee te nemen waar voldoende informatie over beschikbaar was. De kenmerken werksituatie, bezitterigheid/jaloezie en eerder huiselijk geweld tegen de dader zijn in deze analyses buiten beschouwing gelaten door de grote hoeveelheid ontbrekende data. MCA is gevoelig voor grote hoeveelheid ontbrekende data waardoor de resultaten niet valide kunnen zijn.

Met MCA zijn meerdere modellen gedraaid met verschillende combinaties van kenmerken. Figuur 4.19 presenteert het uiteindelijke model. Dit model is gekozen omdat het de beste fit had. De totale fit van het model is 0,72, wat acceptabel is.

Figuur 4.19 MCA-visualisatie van typen partnerdoding

Figuur 4.19 laat zien dat er binnen partnerdoding drie groepen onderscheiden kunnen worden. In de zwarte cirkel, en in dit onderzoek de grootste groep, vinden we de partnerdodingen waarbij de dader en het slachtoffer getrouwd zijn, en waar, zover bekend, niet eerder huiselijk geweld is geweest. De dader doodt zijn partner vanwege angst voor

verlating of in een psychotische toestand. De doding vindt voornamelijk achter gesloten deuren plaats en er wordt veelal een wapen gebruikt om het slachtoffer te doden. Deze groep noemen we de *virgin killers*, en komt overeen met de groep die Dobash en collega's (2009) vonden in hun Britse onderzoek naar partnerdodingen. Deze groep kenmerkt zich door de afwezigheid van eerder huiselijk geweld en waarbij de dader 'out of the blue' zijn of haar partner doodt. Een voorbeeld van dit subtype is in Casus 4.1 te vinden. De verlating van Julia is wat Victor dreef tot het doden van zijn vrouw.

Casus 4.1 (Angst voor) verlating

Ze waren 15 jaar getrouwd, en volgens Victor was het een gelukkig huwelijk. Maar op een doordeweekse dag vertelde Julia opeens dat ze verliefd was geworden op een ander. Diezelfde dag pakte ze haar spullen en vertrok ze om samen met haar nieuwe geliefde verder te gaan. Voor Victor kwam dit volledig onverwacht: "Ze heeft nooit gezegd dat ze ontevreden was. Dat ze niet happy was. Niks never nooit." Terwijl deze situatie Victor erg verdrietig maakte, besloten ze om goed met elkaar om te blijven gaan. Volgens een vriend zag Victor de aankomende scheiding ook als kans om nieuwe vrienden te maken en meer aandacht aan zijn werk te besteden. Immers was Julia altijd de focus van Victor geweest, waardoor hij zich door zijn relatie had laten vereenzamen. Ondanks de goede voornemens vielen Victor de weken erna zwaar. Hij kreeg last van hartkloppingen en moest door zijn buurvrouw naar de huisarts gebracht worden waar hij medicijnen tegen angstgevoelens kreeg. Ook kreeg Victor het gevoel dat Julia geheimen voor hem had en zich niet goed aan de afspraak zou houden om er voor elkaar te zijn.

Rond twee weken na het vertrek van zijn vrouw werd Victor midden in de nacht wakker na een nare droom. Hij had hartkloppingen, harder dan ooit tevoren. Hij voelde zich verdrietig en de gedachten over zijn vrouw en haar nieuwe partner spookten door zijn hoofd. Dus belde Victor Julia en, zoals afgesproken, kwam zij langs om hem te helpen. Maar nog voordat Julia bij het oude huis arriveerde besloot Victor om haar alle vragen te stellen die hij nog had over haar vertrek. Hij dacht: "Als ik haar vastbind, dan moet zij luisteren." Hij wilde haar niets doen, hij had haar immers nog nooit eerder geslagen. En dat was hij nu ook niet van plan. Hij wilde een invulling geven aan het vraagteken. Hij pakte enkele wapens die hij alleen zou gebruiken indien zij geen van zijn vragen zou beantwoorden. Toen Julia naast hem zat duwde Victor haar op bed en begon hij haar vragen te stellen. Julia had hier echter geen zin in en begon om zich heen te slaan wat overging tot een gevecht tussen beiden. Victor raakte zijn controle kwijt: hij pakte eerst de priem en stak Julia, daarna pakte hij het mes op zijn nachtkastje, stak haar nog 72 keer en sneed gedeeltelijk haar keel door. Victor heeft hierna op meerdere momenten geprobeerd een einde aan zijn eigen leven te maken. De pogingen waren echter niet succesvol.

Victor is dezelfde dag aangehouden nadat zijn moeder de politie belde omdat zij bang was dat haar zoon zelfmoord zou plegen. "Ik heb mezelf gestoken met een mes en een priem," zei Victor toen de politie hem vond. De wonden aan hals en polsen bevestigden

het vermoeden van zijn moeder. De rechtbank achtte hem schuldig aan doodslag en veroordeelde Victor tot 12 jaar gevangenisstraf.

De op een na grootste groep (de blauwe cirkel) omvat de partnerdodingen waarbij de dader en het slachtoffer van elkaar gescheiden zijn. In hun relatie kwam eerder huishelijk geweld voor. De dader voelde zich gekrenkt door het slachtoffer waardoor hij het slachtoffer doodt en het delict vindt in een publieke ruimte plaats. Deze groep noemen we de *blaffende en bijtende* groep. Een voorbeeld is in casus 4.2 te vinden.

Casus 4.2 Moord op ex-partner

Youssef en Veronica waren al een tijdje uit elkaar, maar toen hij hoorde over het mogelijke overspel van Veronica tijdens hun relatie, besloot hij verhaal te halen. Hij nam een vuurwapen mee om haar tot antwoorden te dwingen. Hij had nooit de intentie om het vuurwapen te gebruiken, enkel te gebruiken als dreigingsmiddel. Hij voelde zich voor de gek gehouden en wilde duidelijkheid. Tijdens de confrontatie met Veronica op straat ontstond er een woordenwisseling en Youssef werd boos. Toen Veronica tegen hem schreeuwde dat hij haar moest doodschieten, handelde hij direct. Hij heeft haar drie keer door het hoofd geschoten waarop Veronica overlijdt. Hij verklaart: “Het heeft zich opgestapeld. Ik zag geen andere uitweg meer. Op een gegeven moment zag ik dat gewoon niet meer.”

Youssef had ruim 7 jaar een relatie met Veronica totdat het eindigde. Hij ontmoette haar in een verslavingskliniek waar beiden probeerden af te kicken van hun verslaving. Youssef was al sinds zijn 24^e verslaafd aan cocaïne en heroïne. Zijn afhankelijkheid aan drugs is zo groot dat eerdere behandelingen geen kans van slagen hebben gehad. Twee jaar in hun relatie lukte het Veronica om af te kicken en Youssef wou op alle mogelijke manieren Veronica ondersteunen in haar abstinentie. Hij wou haar redden. Hoewel Veronica het lukte om af te blijven van drugs, en een zinvolle dagbesteding vond, vonden er geen ontwikkelingen en verbeteringen plaats in het leven van Youssef. Volgens hem leverde dit geen spanningen op in hun relatie, Veronica accepteerde hem zoals hij was. De spanning in hun relatie kwam 2 jaar later toen Youssef opbiechte dat hij een terugval had. Hij had zich direct aangemeld bij een verslavingskliniek, maar de behandeling nooit afgemaakt. Sindsdien begon Youssef aan talloze behandelingen, maar maakte ze nooit af. In de laatste maanden tot aan de moord ging het beter met Youssef. Hij had een huis dat hij graag wou opknappen. Hij wou ook verder met Veronica, ook al vermoedde hij dat ze een relatie met een ander had. Deze vermoedens werden ook bevestigd door zijn omgeving. Daarnaast dacht Youssef dat Veronica voodoo gebruikte om controle over hem te houden. Een paar maanden voor de moord mishandelde Youssef Veronica. Er was onenigheid ontstaan omdat zij ontkende een verhouding te hebben met een andere man. Hoewel Youssef ontkende haar te hebben mishandeld, heeft Veronica aangifte gedaan van mishandeling. De relatie werd een maand later beëindigd.

Nadat de relatie was beëindigd, zocht Youssef nog steeds bevestiging van Veronica dat ze een verhouding had met een ander. Hij kon het niet loslaten. Hij kwam tijdens een avond in een casino de man tegen waarvan hij vermoedde dat Veronica er een verhouding mee had. Dit ontaarde in een vechtpartij en hierdoor was Youssef een half jaar niet welkom in het casino. Toen hij Veronica op de dag van de moord weer zag, besloot hij eens en voor altijd antwoord te krijgen op zijn vraag: “Ik voelde me beledigd, boos en gefrustreerd.”

De rechtbank achtte het wettig en overtuigend bewezen dat Youssef met voorbedachten rade Veronica heeft gedood. Omdat Youssef niet heeft willen meewerken aan rapportages betreffende zijn persoonlijkheid en psychische gesteldheid ten tijde van de moord, achtte de rechtbank hem volledig toerekeningsvatbaar. Youssef heeft 16 jaar onvoorwaardelijke gevangenisstraf gekregen.

De derde en kleinste groep (de grijze cirkel) bestaat uit daders die samenwonen met het slachtoffer ten tijde van het delict, en waarbij het slachtoffer vanwege een ruzie of een ander motief (bijv. door financiële problemen of doordat de dader met zijn minnares een leven wil opbouwen) door fysiek geweld om het leven wordt gebracht. Deze groep noemen we de *disharmonische* groep, omdat de partners voornamelijk een disharmonische relatie hadden, gekenmerkt door conflict en ruzie. Een voorbeeld is Casus 4.3. Femke en haar partner Guus kregen ruzie over het appartement, want ze woonden af en toe samen maar hun relatie was ten einde. Guus werd boos en begon Femke te wurgen totdat ze niet meer ademde.

Casus 4.3 Van ruzie naar moord

Op een doordeweekse dag eind oktober belde Anouk de politie omdat haar collega en vriendin Femke die dag niet op werk was komen opdagen. Ze was bezorgd omdat Femke, na een mishandling door haar ex-vriend Guus, uit huis was gezet en tijdelijk bij Anouk verbleef. Femke had de dag ervoor afgesproken om met Guus te praten over hun relatie en was 's avonds niet meer thuisgekomen. Nadat ze ook niet op werk verscheen, besloot Anouk om de politie in te lichten. De politie is dezelfde dag langs het huis van Guus en Femke gereden en vond Femke in der kelderkast van het huis, verborgen onder een berg tassen en flessen. Ze was door verstikking om het leven gebracht.

Doordat het huis op slot zat toen de politie arriveerde, en door het lange strafblad van Guus werd hij meteen als verdachte gezien. Eerder werd hij al veroordeeld voor bedreiging en zware mishandelingen, onder andere tegen zijn ex-partners en kinderen. Een psychologisch onderzoek in de jaren negentig bevestigt een patroon van geweld bij Guus, echter is er geen sprake van een psychologische stoornis.

Femke ontmoette Guus toen hij net uit de gevangenis kwam. Ze kregen twee kinderen, die later door Jeugdzorg uit huis werden geplaatst vanwege mishandeling door Guus. Getuigen uit de omgeving van de partners schetsten het beeld van een dominante

Guus die vriendelijk en sociaal naar de buitenwereld was, maar zijn familie terroriseerde – een “dictator” volgens Femkes ouders. “Hij hield van controle. Hij moest haar domineren.” Daarnaast uitte Guus “een vorm van bezitsdrang”. Hierdoor mocht Femke geen contact hebben met mensen buiten haar werk om. Zij was “bang en geïndoctrineerd” door Guus.

Daarom was het opmerkelijk dat Femke kort voor haar dood afstand nam van Guus. Volgens Guus kwam dat omdat hij haar uit huis had gezet – hij wilde niet nog meer kinderen en niet naar het buitenland verhuizen, terwijl Femke dat idee juist zag zitten. Ze dacht dat een nieuwe start in een nieuw land ervoor zou zorgen dat ze haar kinderen weer terug zou krijgen. Op de dag van haar dood zou Femke juist naar hem toe zijn gekomen om hem te smeken weer terug te mogen komen. De getuigenverklaringen van Anouk vertellen een ander verhaal: volgens haar vriendin wilde Femke weg van Guus, en een nieuw appartement vinden om haar kinderen weer terug in huis te kunnen nemen. Anouk waarschuwde haar nog om niet met Guus af te spreken op die avond omdat Guus al een keer gezegd zou hebben: “Als je me verlaat, dan schiet ik je dood.” Alsnog ging Femke op die donderdagavond naar Guus.

Volgens Guus werd zijn ex-vrouw als eerste agressief door te dreigen met een aangifte wegens mishandeling. Tijdens zijn verhoor toonde Guus veel spijt. “Ik schrok me kapot want ik heb 3½ jaar gezeten voor niks. Ik heb alles teruggezien, ik wist helemaal niet wat er gebeurde, ik dacht dat mijn wereld instortte, ik wist niet meer wat ik kon doen. Ik wist niet dat het zo uit de hand zou lopen, ik pakte haar bij de keel, ik denk: nou dan hou je bek daar eens over dicht en dan zie je in, dat is mijn gedachte geweest. Ik heb haar ook niet meer losgelaten. Ik weet niet waarom.” Tegelijkertijd wees hij ook Femke een deel van de schuld toe: “Waarom moest ze mij bedreigen? Ik heb altijd van haar gehouden, het ging altijd goed. (...) Omdat ze haar zin niet kreeg, dreigt ze mij ermee. Ik vraag me af waarom.”

Meer verklaringen omtrent zijn handelen kregen politie en rechtbank niet van Guus. Ook weigerde hij mee te doen aan een psychologisch onderzoek in het Pieter Baan Centrum. Guus is schuldig bevonden aan moord en veroordeeld tot 18 jaar gevangenisstraf.

De motieven eerwraak en zelfverdediging kunnen ook als aparte categorieën worden beschouwd. Een reden hiervoor is dat ze een andere samenhang tussen de overige kenmerken kennen die niet past binnen het gepresenteerde model in Figuur 4.19. Een voorbeeld is casus 4.4, waarbij Anna haar man doodde om zichzelf te verdedigen, maar haar handelen ook gevoed werden door de angst voor verlating en krenking, en door haar eerdere geschiedenis van partnergeweld.

Casus 4.4 Zelfverdediging?

Anna kon nog nooit goed alleen zijn. Toen Joop haar tijdens hun zoveelste ruzie vertelde dat zij het huis uit moest triggerde hij Anna's grootste angst. “Ik heb in blinde

paniek een mes gepakt. Hij wilde me bij de keel grijpen. Ik heb een beweging gemaakt. Ik wist niet of ik hem heb geraakt, ik was in paniek.” Joop werd uiteindelijk het slachtoffer van Anna's verlatingsangst, die mogelijk voort is gekomen uit haar traumatische ervaringen in haar kindertijd. Psychologen van het Pieter Baan Centrum zullen de omstandigheden van haar kindertijd later als “onveilig” en “traumatisch” beschrijven. Als gevolg van deze omstandigheden werd Anna als kind tijdelijk in een pleeggezin verplaatst, terwijl haar broers bij hun vader mochten blijven. Ook later had Anna weinig geluk in haar relaties: haar vriendjes sloegen haar, terwijl Anna alleen maar op zoek was naar genegenheid en een band met een andere persoon. De vader van haar dochter, die zij al op jonge leeftijd kreeg, was ook agressief tegen Anna. Haar eigen dochter heeft Anna ondergebracht bij haar schoonzus, omdat zij haar een stabiele jeugd wilde bieden. Samen met haar nieuwe vriend Kees, die ook gewelddadig tegen haar was, kon ze haar dochter deze jeugd niet bieden. De relatie met Kees ging stuk, en keer op keer koos Anna voor mannen die haar sloegen, waardoor haar relaties mislukten en ze alleen achterbleef. Ze kreeg een strafblad voor een misdaad die zij deed om een toenmalige partner tevreden te stellen en ze liet zich liever mishandelen dan alleen gelaten te worden. “Dat ligt aan mij, dus dat heb ik wel verdiend.”

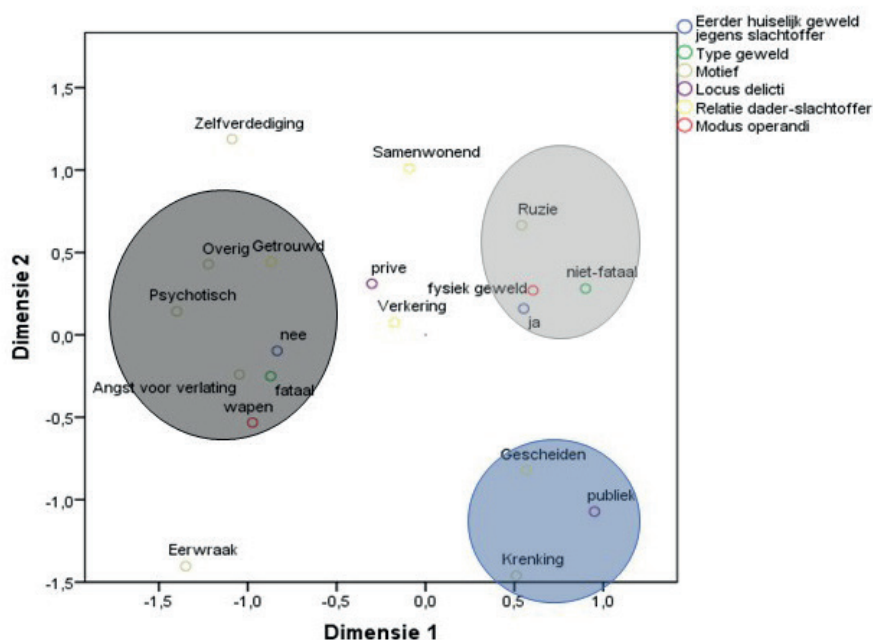
Met Joop leek Anna een stabiele partner te hebben gevonden. Ze stapten al na één jaar relatie in het huwelijk en waren tot aan Joops dood zeven jaar getrouwd. Anna beschrijft Joop als een “lieve man”, maar een goede vriendin van Anna verklaarde ook dat Joop twee gezichten had en geen makkelijke man was. Hij sloeg Anna. Vooral in het laatste jaar ging het niet meer goed en Anna werd steeds banger voor haar man. “Het is een lieve man, maar hij had het laatste jaar veel nukken. Nu hebben we veel ruzie. (...) Hij was boos op mijn drinkgedrag en dat ik te weinig kookte. De afgelopen weken ging het beter want ik ging meer koken.” Op een avond eindigde een verhitte ruzie in Joops dood. Anna had op dat moment al een aantal biertjes op – het was geen geheim dat zij verslaafd was aan alcohol. Een telefoongesprek met haar stiefzus liet haar bovendien geïrriteerd achter, immers werd haar verweten geen goede moeder te zijn. Joops beledigingen – “smerige alcoholist, kutwijf” – gingen over in fysiek geweld. De ruzie liep verder op en de partners gooiden bier, mobiele telefoons en asbakken naar elkaar. Toen Joop zei dat Anna het huis uit moest werd Anna bang. “Hij kwam achter mij aan en toen heb ik mijn mes gepakt en hij liep er zo in. Het ging zo snel. Voor ik het wist lag hij op de grond.”

De vraag waarom ze het mes had gepakt bleef onbeantwoord. Maar Anna bleef beweren dat zij Joop niet had willen doden. “Ik doe mezelf liever iets aan dan een ander. (...) Ik had het mes nooit moeten pakken. Maar ik was bang dat hij me zou slaan. Ik ben al zo vaak geslagen in het verleden, en dat wilde ik niet nog een keer meemaken.” Anna's angst en psychologische problemen met borderline en depressie maakten haar minder toerekeningsvatbaar in de ogen van de rechters die haar tot 7 jaar gevangenisstraf veroordeelden voor doodslag.

4.2.2 Partnerdoding versus partnermishandeling

Bij de vergelijking partnerdoding-partnermishandeling zijn het de kenmerken eerder huiselijk geweld jegens het slachtoffer, motief, locus delicti, de relatie tussen dader en slachtoffer, en modus operandi, die tot een acceptabel model (met een totale fit van 0,76) hebben geleid. Zoals Figuur 4.20 laat zien, is er enige overlap te vinden met Figuur 4.19. Opnieuw zijn zelfverdediging en eerwraak twee distinctieve motieven in het model. Dit komt wellicht ook doordat er in de groep partnermishandeling geen zaak is geïdentificeerd als zelfverdediging of eerdergerelateerd geweld/eerwraak. Daarnaast is ook in Figuur 4.20 de groep gescheiden partners geïdentificeerd waarbij geweld plaatsvindt vanwege krenking in een openbare ruimte. Deze groep is niet gerelateerd aan fataal of niet-fataal partnergeweld omdat het in beide groepen voorkomt.

Figuur 4.20 MCA-visualisatie van partnerdoding versus partnermishandeling

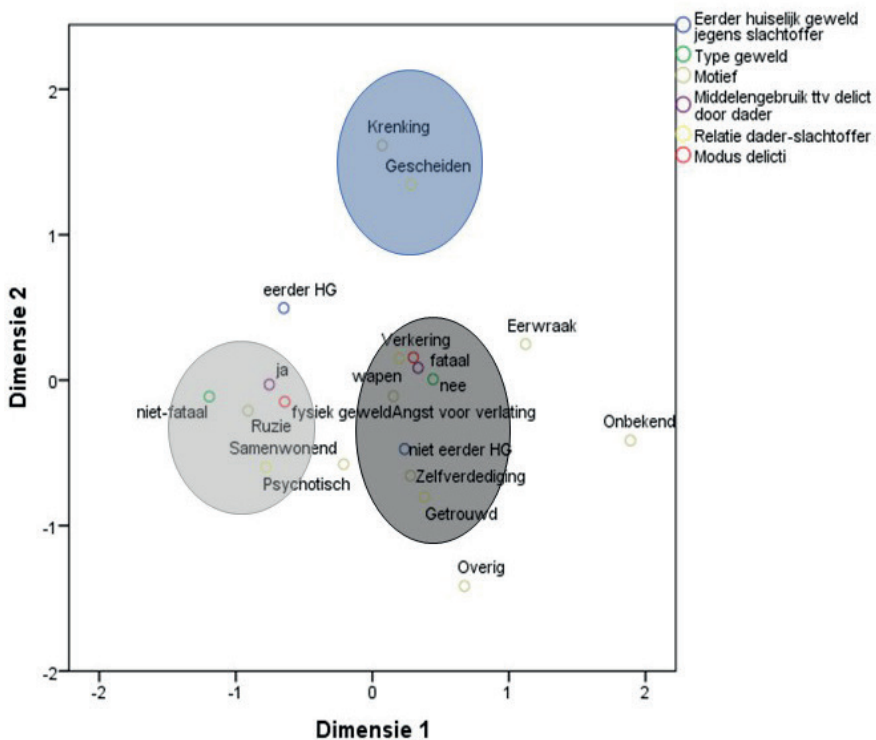
De fatale groep is te onderscheiden van de niet-fatale groep door de modus operandi, eerder huiselijk geweld en motief. In vergelijking met partnermishandelingen, worden partnerdodingen voornamelijk gepleegd vanwege de angst voor verlaten of scheiden, in psychotische toestand of door overige motieven. De dader is getrouwd met het slachtoffer. Er heeft niet eerder huiselijk geweld jegens het slachtoffer plaatsgevonden

en de dader gebruikt een wapen tijdens het delict (zie ook casus 4.1). Bij partnermishandelingen gebruikt de dader vooral fysiek geweld en de mishandeling vindt voornamelijk plaats door een uit de hand gelopen ruzie. In deze groep kent het slachtoffer echter wel een geschiedenis van huiselijk geweld.

4.2.3 *Partnerdoding versus poging tot partnerdoding*

Figuur 4.21 toont de samenhang tussen kenmerken voor de groepen partnerdoding en poging tot partnerdoding. In vergelijking met Figuur 4.20 is het onderscheid tussen partnerdoding en poging tot partnerdoding niet zo groot. Poging tot partnerdoding onderscheidt zich van partnerdoding in modus operandi en middelengebruik ten tijde van het delict.

Figuur 4.21 MCA-visualisatie van partnerdoding versus poging tot partnerdoding

In de poging tot partnerdodingszaken wonen dader en slachtoffer samen, wordt het delict gepleegd aan de hand van een ruzie en wordt voornamelijk fysiek geweld gebruikt. Ook is de dader onder invloed van alcohol en/of drugs ten tijde van het delict. Een voorbeeld hiervan is casus 4.5.

In de partnerdodingszaken zijn dader en slachtoffer getrouwd of in een relatie en vindt het delict voornamelijk plaats uit angst voor verlating. Hun relatie kent geen huiselijk geweld en de dader is niet onder invloed van middelen ten tijde van het delict. De dader gebruikt een wapen om het slachtoffer te doden.

Casus 4.5 Onder invloed

In de nacht van 1 oktober ontvangen verbalisanten een melding van een vrouw, Helena (33), dat haar ex-vriend, Mark (27), haar woning is binnengedrongen en haar bij de keel gegrepen heeft. Zij zegt dat ze enige tijd het bewustzijn verloren heeft en dat toen zij wakker werd haar ex-vriend was verdwenen.

Helena en Mark waren voornemens om in april te trouwen, maar Helena had de relatie verbroken nadat zij “weer klappen kreeg”. Nadat de relatie in april dit jaar is verbroken hebben er diverse incidenten plaatsgevonden waarbij meerdere aangiftes door Helena zijn gedaan. Op 9 mei deed zij aangifte van mishandeling en bedreiging door Mark, twee weken later deed zij aangifte van stalking en belaging. Volgens Helena bleef Mark bij haar langskomen en stond hij in haar tuin naar haar te roepen. Op 19 mei deed zij nogmaals aangifte van stalking en belaging door Mark. In augustus heeft Helena aangifte gedaan van vernieling nadat de burens de politie hadden gebeld omdat Mark de ruit van de schuur had vernield. Verbalisanten verklaren dat Mark onder invloed was van drugs en alcohol ten tijde van de vernieling. Mark heeft naar aanleiding van bovengenoemde incidenten een contactverbod met Helena opgelegd gekregen.

Mark heeft verklaard dat hij in de nacht van zaterdag op zondag naar het huis van Helena is gegaan. Hij had die avond alcohol genuttigd en was boos op Helena. Nadat hij had aangebeld en de deur werd geopend is hij achter Helena naar binnen gelopen. Mark heeft verklaard dat, toen hij eenmaal binnen was, hij Helena bij de keel heeft vastgepakt, maar “niet zo lang” voor zijn gevoel. Hij zegt dat hij is weggegaan nadat Helena had gezegd dat hij weg moest gaan. Op 4 oktober heeft Mark bij de politie verklaard dat hij niet de intentie had “dat het slecht zou aflopen, ik wilde haar slechts bang maken”. In een aanvullende verklaring wijt hij zijn gedrag aan de ontwenningsschijnselen omdat hij gestopt was met het innemen van GHB.

5 Resultaten: fataal versus niet-fataal geweld tegen kinderen

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de vergelijking in kenmerken tussen kinderdoding en niet-fataal geweld tegen kinderen in een intra-familiale context gepresenteerd. Ook hier zal eerst een beschrijvende analyse van de kenmerken op delicts-, individueel en relationeel niveau worden weergegeven (§5.1). Hierbij moet opnieuw worden benadrukt dat maar 10 poging tot kinderdodingszaken zijn bekeken. In de corresponderende tabellen (zie Bijlage 2) is aangegeven in hoeverre onderstaande kenmerken voorkwamen in deze groep. Echter, vanwege het aantal zijn er geen statistische toetsen gedaan om de verschillen met kinderdodingszaken te onderzoeken. En om deze reden is de beschrijving van deze groep in dit hoofdstuk buiten beschouwing gelaten.

In dit hoofdstuk zal ook de verdiepende analyse van de samenhang tussen de gevonden kenmerken middels MCA worden beschreven (§5.2). De bevindingen worden ondersteund met enkele casussen.

5.1 Beschrijvende analyse

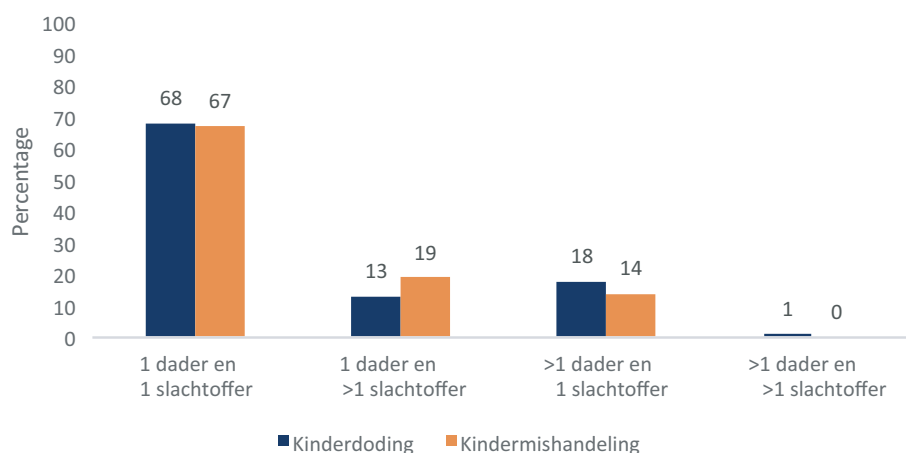
5.1.1 Kenmerken op delictsniveau¹¹

Aantal daders-slachtoffers per zaak. Figuur 5.1 laat zien dat ongeveer twee derde van de kinderdodings- en kindermishandelingszaken uit één dader en één slachtoffer bestonden. De op een na grootste groep bij kinderdoding waren zaken waar meerdere daders één slachtoffer doodden (18%). Dit betreffen voornamelijk de ouders die hun kind doodden. In kindermishandelingszaken was de op een na grootste groep één dader die meerdere slachtoffers mishandelde (19%). Echter, deze verschillen waren niet significant. Zaken waarbij meerdere daders en slachtoffers betrokken waren, kwamen nagenoeg niet voor.

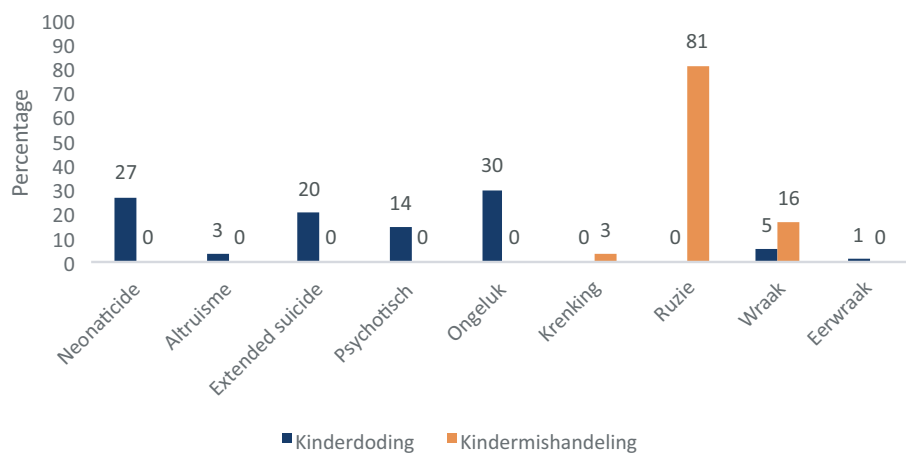
11 De corresponderende tabel (Tabel B.5) is in Bijlage 2 te vinden.

Figuur 5.1 Aantal daders-slachtoffers per zaak bij kinderdoding en kindermishandeling

Motief. De motieven die ten grondslag lagen aan kinderdoding zijn anders dan bij kindermishandeling en zijn daarom niet met elkaar te vergelijken (zie ook Figuur 5.2). Om deze reden is er geen significantietoets gedaan.

Figuur 5.2 Motieven bij kinderdoding en kindermishandeling

Kinderdoding kwam voornamelijk voort uit ernstige pathologie bij de dader, waarbij de ouder het kind doodde en daarna suïcide pleegde (20%), een psychose of zware depressie bij de dader, die ertoe leidde dat hij/zij het kind doodde (14%) of de doding vond plaats vanwege altruïstische motieven van de dader (3%). Filicide als ongeluk, het mishandelen van een kind met de dood ten gevolge, was de op een na grootste groep (30%). Dit betreft zaken waarbij de doding een ongeluk is; de dader had niet de intentie om het kind te doden, het was veelal het ongewenste resultaat van excessief fysiek geweld of verwaarlozing. Ook gevallen van *shaken baby syndrome* vallen hieronder. Neonaticide, het doden van een baby binnen de eerste 24 uur na de geboorte, kwam in iets meer dan een kwart van de zaken voor (27%). In 6 zaken werd het kind gedood uit wraak. Deze wraakgevoelens waren veelal het resultaat van een lopende dan wel een afgeronde scheiding van de ouders. In één zaak was eerwraak het motief.

De motieven van kindermishandeling zijn moeilijk onder te brengen onder een van de motieven van kinderdoding. Volgens de operationalisatie in hoofdstuk 3 (zie §3.5.1) vallen de meeste zaken (84%) onder het motief 'ongeluk', waarbij de mishandeling niet de dood ten gevolge had. Zo bleek dat de meeste mishandelingen het resultaat waren van een hoogoplopende ruzie (81%) en in 3 procent van de zaken voelde de dader zich gekrenkt door zijn kind, wat tot de mishandeling leidde. Deze bevinding is te verklaren door te kijken naar de leeftijd van de slachtoffers. In kinderdodingszaken is de gemiddelde leeftijd van de slachtoffers 3 jaar (zie ook Tabel B.6 in Bijlage 2) en is er meer sprake van een ongelijkheidsrelatie dan in de kindermishandelingszaken waar de gemiddelde leeftijd van de slachtoffers bijna 12 jaar was. Hoewel er nog steeds een ongelijkheidsrelatie bestaat tussen de dader (de ouder) en het slachtoffer (het kind) in deze kindermishandelingszaken, zijn kinderen op deze leeftijd mondiger en vormt ruzie daarom een van de belangrijkste redenen dat de kinderen werden mishandeld. In 16 procent van de zaken mishandelde de ouder het kind uit wraak, bijvoorbeeld omdat het kind een ruzie tussen zijn ouders wou stoppen.

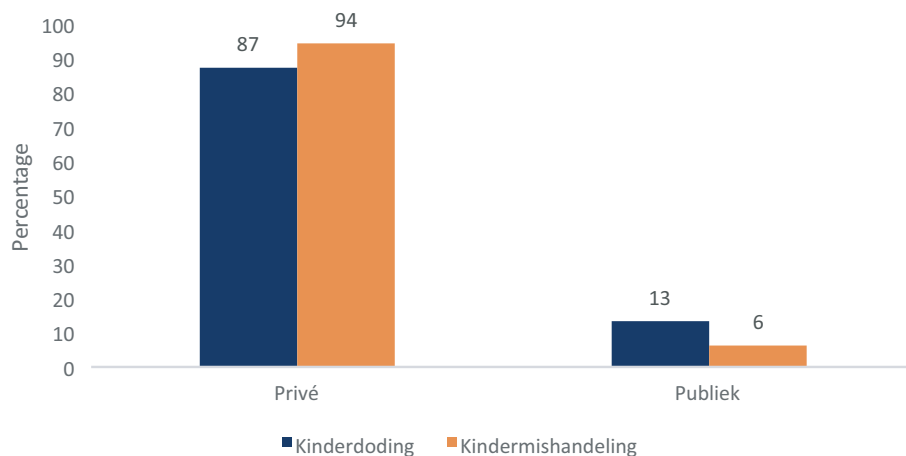
Modus operandi. Ook in de modus operandi zijn nagenoeg geen verschillen gevonden tussen fataal en niet-fataal geweld tegen kinderen (zie Figuur 5.3). In beide groepen is fysiek geweld de meest voorkomende modus. Echter, in kinderdodingszaken wordt een derde van de kinderen gewurgd in tegenstelling tot bijna 3 procent in de kindermishandelingszaken. Wapens zijn vrijwel niet gebruikt om kinderen te doden of te mishandelen.

Locus delicti. Het meeste geweld tegen kinderen vindt achter gesloten deuren plaats. Dit geldt voor kinderdoding alsook voor kindermishandeling. Bijna 90 procent van de kinderdodingen vindt in een privéwoning plaats. Dit percentage is hoger bij kindermishandeling, 94 procent vindt achter gesloten deuren plaats. Echter, deze verschillen zijn niet significant.

Figuur 5.3 Modus operandi bij kinderdoding en kindermishandeling

Figuur 5.4 Locus delicti bij kinderdoding en kindermishandeling

Middelengebruik ten tijde van het delict. In de meeste kinderdodingszaken waren de daders niet onder invloed van drugs of alcohol ten tijde van het delict (74%). In de kindermishandelingszaken zou het tegenovergestelde geconcludeerd kunnen worden: de meeste daders waren dronken of onder invloed van drugs ten tijde van de mishandeling. Echter, maar in 8 processen-verbaal werd genoemd dat er middelengebruik was

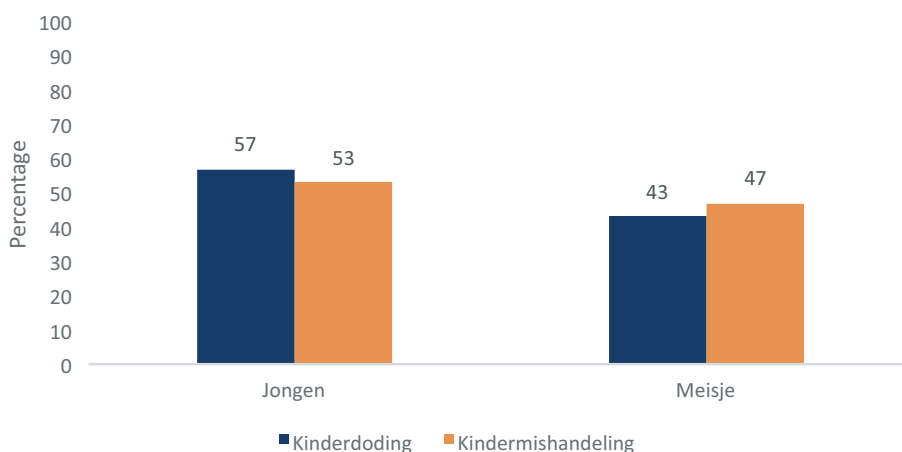
ten tijde van het delict. We zijn dus voorzichtig met het impliceren dat middelengebruik ten tijde van het delict kinderdoding van kindermishandeling onderscheidt en hebben om deze reden een figuur en de significantietoets achterwege gelaten.

5.1.2 Kenmerken van slachtoffers op individueel niveau¹²

Leeftijd. In de vergelijking tussen kinderdodingen en kindermishandelingen zien we significante verschillen in leeftijd. Slachtoffers van kinderdoding zijn gemiddeld 3 jaar oud. De slachtoffers van kindermishandeling waren een stuk ouder, gemiddeld 11 jaar.

Geslacht. Zoals blijkt uit Figuur 5.5 was iets meer dan de helft van de slachtoffers van kinderdodingen jongen (57%). Ook bij kindermishandeling was de helft van de slachtoffers jongen (53%). Er zijn geen significante verschillen in geslacht tussen de groepen gevonden.

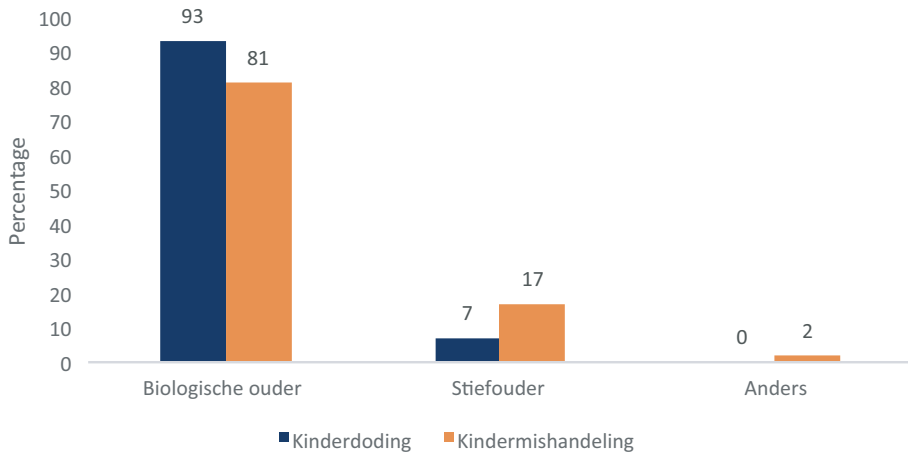
Figuur 5.5 Geslacht slachtoffers van kinderdoding en kindermishandeling

Relatie ouder-kind. De daders van de kinderdoding dan wel kindermishandeling waren meestal de biologische ouders (93% respectievelijk 81%, zie ook Figuur 5.6). Stiefouders vormden de op een na grootste categorie. De overige categorie betroffen een pleegmoeder of ex-vriend van de moeder die het kind had mishandeld. Hoewel de resultaten voor beide groepen dezelfde kant op wijzen, verschillen ze significant van elkaar. Met andere woorden, biologische ouders waren vaker betrokken bij kinderdoding en stiefouders waren vaker betrokken bij kindermishandeling.

12 De corresponderende tabel (Tabel B.6) is in Bijlage 2 te vinden.

Figuur 5.6 Relatie slachtoffers-daders van kinderdoding en kindermishandeling

Woonsituatie. Gezien de jonge leeftijd van de slachtoffers, is het niet geheel verrassend dat de meeste slachtoffers van kinderdoding en kindermishandeling nog thuis woonden bij hun (stief)ouders ten tijde van het delict (zie ook Figuur 5.7). In een klein aantal gevallen woonde het slachtoffer op een tijdelijk adres, bij familie (niet ouders) of een pleeggezin. Er zijn geen significante verschillen gevonden in woonsituatie tussen beide groepen.

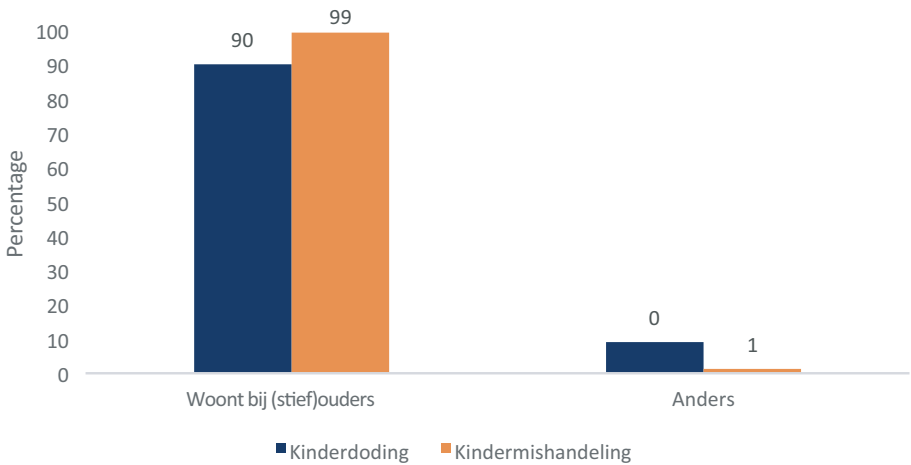
5.1.3 Kenmerken van daders op individueel niveau¹³

Leeftijd. De gemiddelde leeftijd van de daders van kinderdoding was 31 jaar. In vergelijking met de kindermishandelingszaken zijn de daders van kinderdoding significant jonger. Daders van kindermishandeling hadden een gemiddelde leeftijd van 40 jaar.

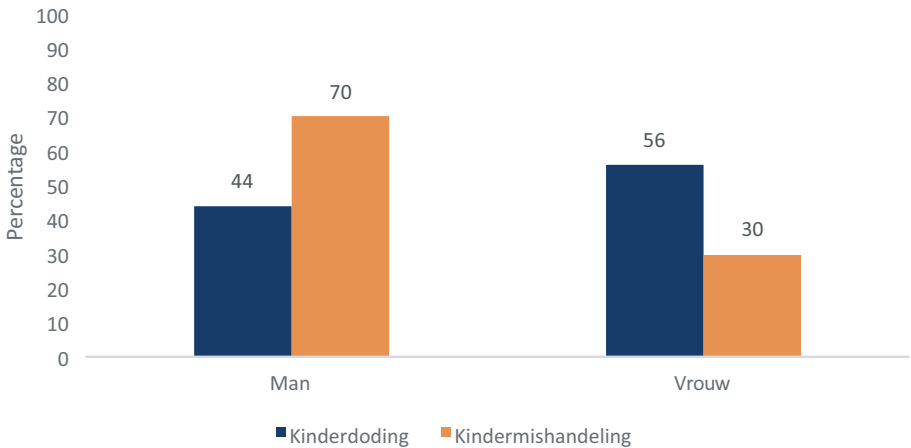
Geslacht. Er zijn ook significante verschillen gevonden in het geslacht van de daders van kinderdoding en daders van kindermishandeling (zie Figuur 5.8). Iets meer dan de helft van de daders van kinderdoding (56%) was vrouw. In de kindermishandelingszaken was slechts 30 procent van de daders vrouw. De meeste daders (70%) van kindermishandeling waren mannen.

¹³ De corresponderende tabel (Tabel B.7) is in Bijlage 2 te vinden.

Figuur 5.7 Woonsituatie slachtoffers van kinderdoding en kindermishandeling

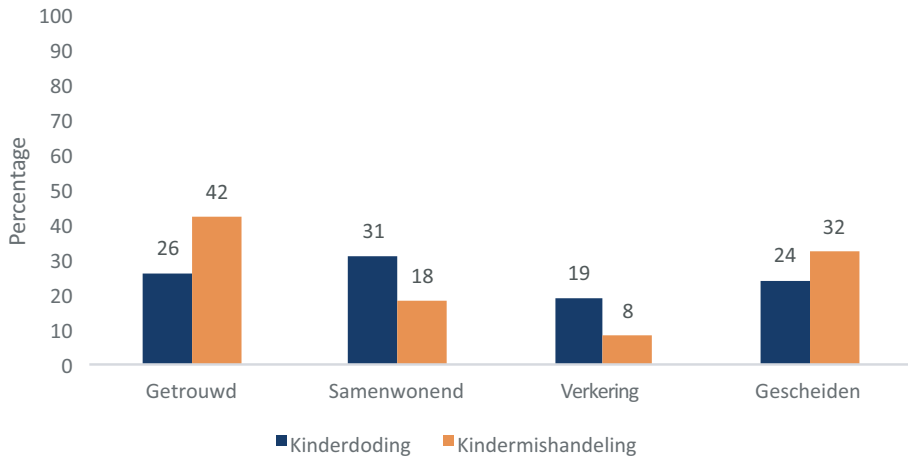
Figuur 5.8 Geslacht daders van kinderdoding en kindermishandeling

Relatiestatus daders. Zoals te zien is in Figuur 5.9 woonde ongeveer een derde van de daders van kinderdoding samen met hun partner en een kwart was getrouwd ten tijde van het delict. Bijna een kwart van de daders was gescheiden van hun partner. Daders van kindermishandeling waren voornamelijk getrouwd ten tijde van het delict (42%). De op een na grootste groep bestond uit daders die gescheiden waren (32%). Deze verschillen zijn statistisch significant.

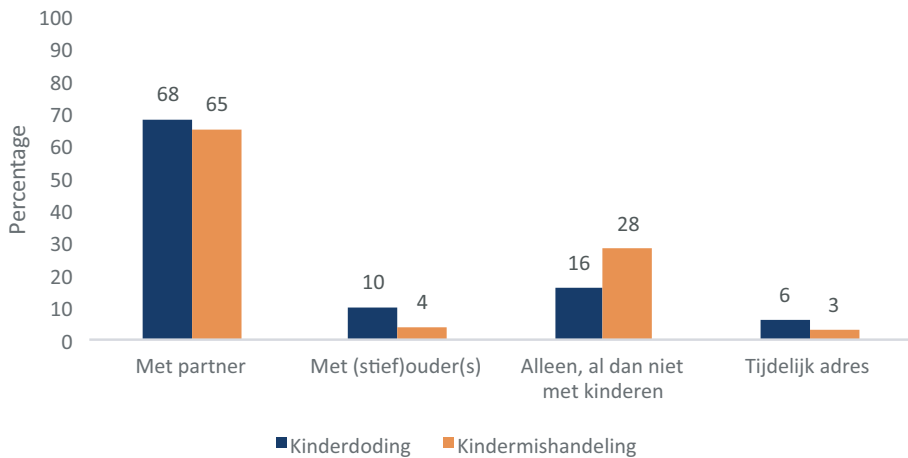

Figuur 5.9 Relatiestatus daders van kinderdoding en kindermishandeling

Woonsituatie. Het merendeel van de daders van zowel kinderdoding (68%) als kindermishandeling (65%) woonde ten tijde van het delict samen met zowel hun partner als kind(eren) (zie Figuur 5.10). De op een na grootste groep betreft daders die alleen woonden, zonder partner. Er waren geen significante verschillen gevonden in de woonsituatie tussen beide groepen.

Figuur 5.10 Woonsituatie daders van kinderdoding en kindermishandeling

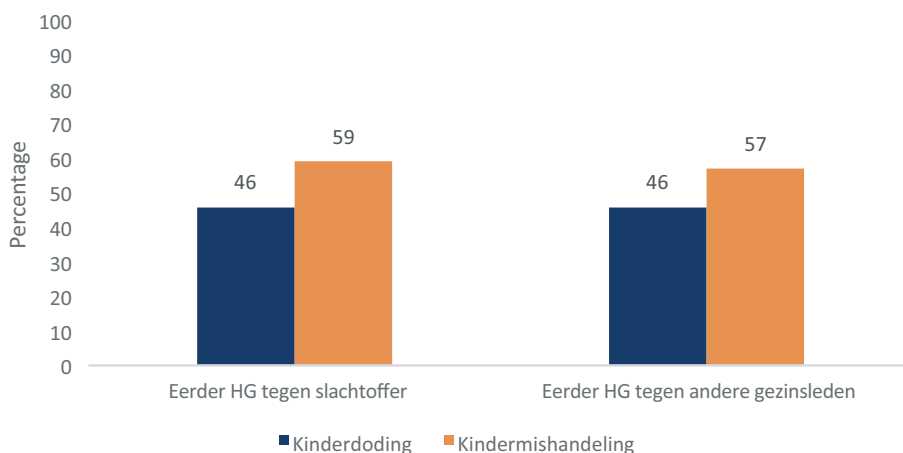
Verslaving aan middelen. In een klein aantal zaken was bekend of de dader verslaafd was aan alcohol of drugs. Zo bleken 9 daders van kinderdoding verslaafd te zijn aan middelen (19%) en bij kindermishandeling was dit percentage veel hoger (91%). Echter, hier is enige voorzichtigheid geboden omdat het zeer kleine aantallen betreft. En om deze reden is een figuur van de resultaten achterwege gelaten en is er geen significantietoets gedaan.

5.1.4 Kenmerken op relationeel niveau¹⁴

Eerder huiselijk geweld. Er waren weinig kenmerken die op relationeel niveau geanalyseerd konden worden. Dit was voornamelijk te wijten aan de kleine aantallen. Zo ook met betrekking tot eerder huiselijk geweld jegens slachtoffer en overige familieleden. De onderstaande bevindingen moeten daarom ook met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Zoals te zien is in Figuur 5.11 heeft 46 procent van de slachtoffers van kinderdoding eerder huiselijk geweld meegemaakt. Dit percentage is hoger bij de slachtoffers van kindermishandeling. Bijna 60 procent van de slachtoffers van kindermishandeling is eerder ook slachtoffer geweest van huiselijk geweld. Of andere gezinsleden ook te maken hebben gehad met huiselijk geweld laat eenzelfde beeld zien, maar ook hier kunnen we eventuele significante verschillen niet toetsen vanwege de kleine aantallen.

Figuur 5.11 Eerder huiselijk geweld (HG) bij kinderdoding en kindermishandeling

14 De corresponderende tabel (Tabel B.8) is in Bijlage 2 te vinden.

5.2 Multipele Correspondentie Analyse (MCA)

Net als bij (fataal) partnergeweld, zal ook in dit hoofdstuk door middel van MCA onderzocht worden of er subtypen kinderdodingen zijn en of kinderdodingen onderscheiden kunnen worden van kindermishandeling. Vanwege de te kleine aantallen in de groep poging tot kinderdoding, zal er geen MCA over deze groep gedaan worden.

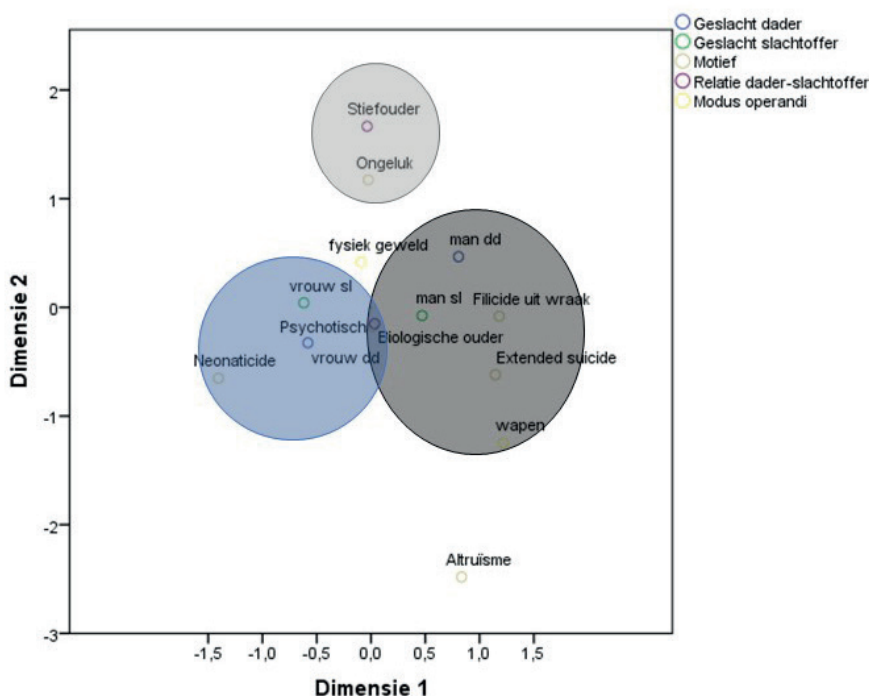
5.2.1 Subtypen kinderdoding

Bij het analyseren van de samenhang tussen kenmerken bij kinderdoding is gekozen om alleen kenmerken mee te nemen waar voldoende informatie over beschikbaar was. Dit waren er niet veel, en er is een MCA gedaan met de kenmerken geslacht dader, geslacht slachtoffer, het motief, relatie tussen dader en slachtoffer, en modus operandi. De uitkomst zorgde voor een model met een acceptabele fit van 0,669.

Tijdens de analyse bleek dat er één *outlier* was, die de samenhang tussen de overige kenmerken wegdrukte. Het ging hier om het motief 'eerwraak', wat in één zaak als zodanig geïdentificeerd was. Er werd besloten om deze *outlier* uit de analyse te halen, wat resulteerde in bovenstaand model (zie Figuur 5.12). Hoewel de subtypen in dit model niet duidelijk van elkaar te onderscheiden zijn, zoals bij de partnerdodingen, zijn er desalniettemin enkele patronen te ontdekken. De eerste en grootste groep (blauwe cirkel) bestaat uit de neonaticides en kinderdodingen die sterk worden beïnvloed door een psychotische toestand en die voornamelijk worden gepleegd door vrouwelijke daders die hun biologische dochters doden. Deze groep wordt de *verborgen en verwarde* groep genoemd, omdat de doding voortkomt uit een ongewenste en verborgen zwangerschap of vanwege een psychose. Een voorbeeld van deze groep is casus 5.1.

De op een na grootste groep (zwarte cirkel) bestaat uit mannelijke daders die voornamelijk hun biologische zonen doden uit wraak of bij *extended suicide*. Hierbij gebruiken ze een wapen. Deze groep hebben we de *overheersende* groep genoemd, omdat de daders de behoefte hebben om controle over de gezinsrelaties te houden. Wanneer de dader de controle dreigt te verliezen, gaat hij over tot het doden van zijn kinderen. Een voorbeeld betreft casus 5.2. Hoewel de doding in deze casus uiteindelijk als psychotisch is gecodeerd, zijn er aanwijzingen dat de doding ook een wraakactie was tegen de moeder van het kind. De categorie 'biologische ouder' karakteriseert beide subtypen kinderdoding en om deze reden is er een overlap in cirkels in Figuur 5.12 gemaakt. Altruïstische doding, als losstaand van de andere drie categorieën, kan als een aparte groep worden aangemerkt, waarschijnlijk omdat dit type doding slechts 3 zaken omvat.

Figuur 5.12 MCA-visualisatie van typen kinderdoding

De laatste en kleinste groep (grijze cirkel) betreft stiefouders die hun stiefkinderen zodanig mishandelen dat zij komen te overlijden. Deze groep hebben we daarom de *battered child* groep genoemd. Fysiek geweld zit tussen de blauwe cirkel en grijze cirkel in, omdat dit type modus in beide groepen voornamelijk voorkomt.

Casus 5.1 Neonaticide

Toen Lotte haar baby zag huilen en schoppen raakte zij in paniek. Wat moest zij doen? Hoe moest zij dit aan haar ouders uitleggen? En haar vriend? Hoe moest zij hen vertellen dat zij haar zwangerschap geheim heeft gehouden en dat zij in haar eentje op de wc was bevallen van haar kind? Helemaal in shock stapte zij de douche in. Toen zij een paar minuten later uit de douche kwam zag zij dat haar baby, die nog steeds in de wc lag, niet meer leefde. Lotte maakte de badkamer schoon, en vertrok met haar kind omwikkeld in een hemdje in haar tas naar huis. Ze heeft jarenlang de bevalling en het sterven van haar baby verborgen gehouden totdat haar familie het babylijkje in een koffer op zolder vond.

Voor haar omgeving waren deze gebeurtenissen een schok. Lotte had een liefdevolle jeugd, maar die werd overschaduwd door ernstige ziektes van Lottes ouders. Daardoor moest Lotte al vroeg volwassen worden: voor persoonlijke ontwikkeling en ontplooiing was, vooral in haar tienerjaren, geen ruimte. In plaats daarvan ging zij zorgen voor haar ouders, en leerde Lotte om een zelfstandig leven te voeren. Ondanks deze tegenslagen leek Lotte stabiel en positief in het leven te staan. Pas toen zij zwanger werd, werden haar onderliggende problemen duidelijk. Ergens was Lotte wel blij met haar zwangerschap, maar ze overwoog alsnog een abortus. Wat kon zij als 18-jarige een kind nou bieden? Uit gegevens van de abortuskliniek bleek dat een abortus door de al te gevorderde zwangerschap niet meer mogelijk was. Tegenover haar familie en haar toenmalige vriend ontkende Lotte haar zwangerschap, en ook uit haar eigen beleving verbande Lotte de zwangerschap. Haar gevoelens tegenover het ongeborn kind leken volledig geblokkeerd en zo voelde Lotte ook geen band toen zij in de woning van haar vriend beviel. Toen ze op de daaropvolgende dag naar de huisarts ging, vertelde zij dat zij een miskraam had en daarbij liet ze achterwege hoever ze in haar zwangerschap was.

Het beeld van de sterke Lotte veranderde toen het babylijkje op zolder werd gevonden. Op het moment van ontdekking was het lichaam van het kindje al sterk ontbonden. Samen met de bevindingen uit het pathologisch onderzoek werd duidelijk dat het kind levend geboren was. De rechtbank vond bewezen dat het kindje waarschijnlijk door onderkoeling en nalatig handelen is overleden; de daadwerkelijke doodsoorzaak was in de autopsie echter niet meer te achterhalen.

Uiteindelijk werd Lotte als minder toerekeningsvatbaar beschouwd. De rechtbank acht het als bewezen dat Lotte door de vrees voor de ontdekking van de bevalling en haar gebrekkig ontwikkelde gevoelsleven niet op een adequate wijze had kunnen handelen na de geboorte. Het oordeel bevatte een voorwaardelijke vrijheidsstraf van acht maanden en een verplichte behandeling in een psychiatrische kliniek om een vergelijkbare situatie in de toekomst te voorkomen, mocht Lotte opnieuw ongepland zwanger raken.

5.2.2 *Kinderdoding versus kindermishandeling*

In de vergelijking kinderdoding-kindermishandeling zijn verschillende groepen te ontdekken. Zoals Figuur 5.13 laat zien, onderscheidt kindermishandeling zich van kinderdoding door de relatie tussen dader-slachtoffer, het motief en de leeftijd van het slachtoffer. Kindermishandeling (zwarte cirkel) wordt voornamelijk gepleegd door een man en/of een stiefouder waar het draait om een uit de hand gelopen ruzie. De slachtoffers van kindermishandeling zijn 11 jaar of ouder.

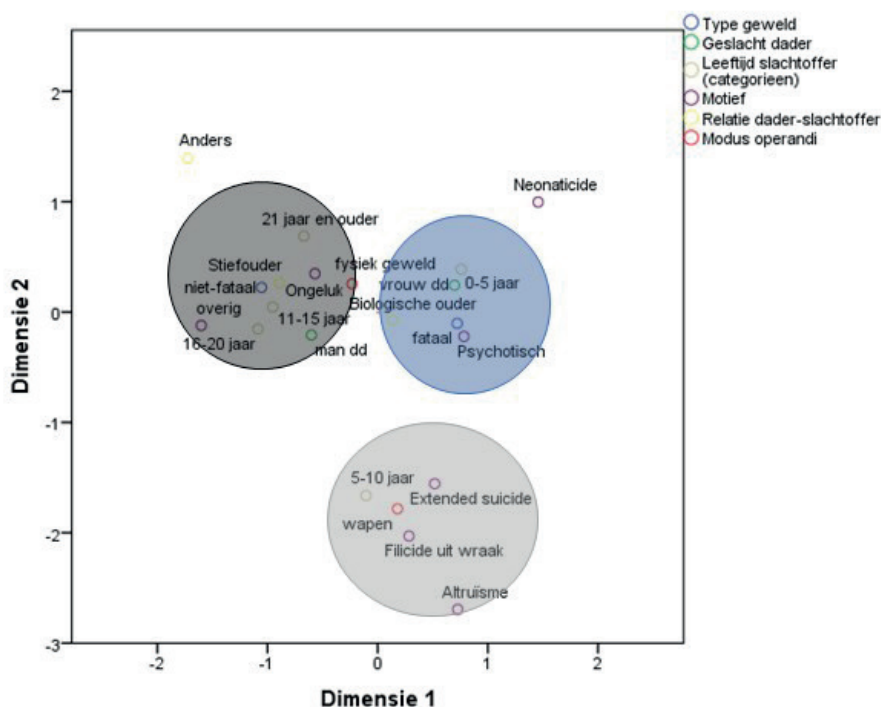
Casus 5.2 Psychotische doding uit wraak

De epilepsie startte toen Maarten tien jaar oud was. Een later neurologisch onderzoek bevestigde dat de epilepsie een persoonlijkheidsverandering tot gevolg had, die zich in Maarten vooral kenmerkte door zijn woede-uitbarstingen en psychologische instabiliteit. “Ik merkte dat, ik ontdek dat ik voelde dat ik domme olifantje ben, dat ik weinig

begrijp. Ik merk dat ik sinds klein me moeilijk kan beheersen.” Vooral bij gevoelens van onmacht en spanning en in complexe situaties, wanneer hij het overzicht kwijtraakte, had Maarten moeite zijn impulsen onder controle te houden en raakte hij ontremd. Daarnaast had Maarten ook last van een beperkt geestesvermogen, waardoor hij problemen had met communicatie. In zijn jeugd leidde dat tot confrontaties met zijn familie, met name zijn moeder. Zij haalde Maarten enkele jaren naar haar eigen vlucht naar Nederland, maar tot die tijd moest Maarten in een verzorgingstehuis verblijven. Na de hereniging met zijn moeder en haar nieuwe partner bleef de familiesituatie problematisch. Maarten gaf zijn moeder bijvoorbeeld de schuld van zijn ongelukkig huwelijk dat in 2001 op wens van Maarten gearrangeerd werd. Al snel wou Maarten niet meer getrouwd zijn, maar volgens hem bleef zij maar terugkomen. “Ze wil altijd bij me blijven.” Uiteindelijk raakte zijn vrouw ongewenst zwanger van Maartens eerste en enige zoon, Kevin. Hoewel Maarten zijn vrouw tot abortus wilde dwingen, heeft zij Kevin besloten te houden.

In de loop van de jaren raakte Maarten steeds meer sociaal geïsoleerd. Kevin en zijn moeder sliepen maar zelden in het huis bij zijn vader Maarten. Ze waren bang voor hem en zijn woedeaanvallen, die hem regelmatig overvielen. Zijn vrouw werd daarbij meer dan één keer het doelwit van zijn agressie. Niemand durfde Maarten aan te geven bij de hulpverlening omdat al de kleinste ergernissen hem konden prikkelen. Daarnaast manipuleerde en controleerde Maarten zijn familie sterk – alleen hij mocht bijvoorbeeld een sleutel van het huis hebben. Misschien was de ontdekking van het feit dat zijn vrouw en zoon alsnog een sleutel konden bemachtigen de impuls die leidde tot de dood van Kevin. Op de dag van het delict ging Kevin na school naar zijn vader omdat zijn moeder moest werken. Wat precies gebeurde blijft onduidelijk, omdat Maarten aangaf tijdens de daad in de war en geïrriteerd te zijn geweest. De rechtbank acht echter ook dat Maarten door opportune overwegingen niet verder meewerkte aan een verduidelijking. Wel is duidelijk dat Maarten en zijn zoon ruzie hadden, onder andere over het feit dat Kevin het huis niet wilde opruimen. “Kevin luistert altijd naar zijn moeder. Ik voel me gepest door hem en zijn moeder omdat hij niet luistert.” Toen de buurman na een harde knal is gaan kijken, vond hij Kevin in een grote plas bloed met een aantal messteken op de grond liggen. Ondanks medische hulp is Kevin overleden. De politie trof Maarten in een verwarde toestand aan en tijdens een eerste verhoor zei hij: “Mijn vrouw heeft mij gehypnotiseerd. Ik ga over vijf minuten dood. Ik heb mijn zoon neergestoken.” Pas door het psychologisch en neurologisch onderzoek van de rechtbank komen Maartens beperkingen aan het licht. Uiteindelijk besloot de rechtbank dat hij niet toerekeningsvatbaar is om voor de doodslag van zijn zoon vervolgd te worden. Maarten werd terbeschikkingstelling met dwangverpleging opgelegd.

Figuur 5.13 MCA-visualisatie van kinderdoding versus kindermishandeling

Kinderdoding onderscheidt zich van kindermishandeling aan de hand van de twee grootste groepen die geïdentificeerd zijn in Figuur 5.12. Ten eerste wordt kinderdoding (blauwe cirkel) voornamelijk door de *verborgen en verwarde* groep gepleegd: de biologische ouder doodt het kind, de dader is voornamelijk vrouw en het slachtoffer heeft een leeftijd tussen 0-5 jaar. De doding wordt voornamelijk in psychotische toestand gedaan.

Maar ook de *overheersende* groep onderscheidt zich van de groep kindermishandelingen. De dodingen worden gepleegd uit wraak, uit altruïstische motieven of wanneer de dader na de kinderdoding suïcide pleegt. In deze gevallen wordt voornamelijk een wapen gebruikt om het kind te doden en het slachtoffer heeft een leeftijd tussen de 5-10 jaar. Een voorbeeld hiervan is te lezen in casus 5.3.

De *battered child* groep kent vele overeenkomsten met de kindermishandelingsgroep, en is daarom niet te zien in Figuur 5.13.

Casus 5.3 Altruïstische doding

“Hij wou niet meer terug, hij wou geen pijn meer voelen,” beweerde Maria toen ze werd gevraagd om haar motieven voor het doden van haar 9-jarige zoon Idris. Tijdens het onderzoek bij het Pieter Baan Centrum bleek Maria te lijden aan paranoïde waanvoorstellingen die haar lieten geloven dat niet alleen de jeugdzorg, maar ook de vader van Idris, haar zoon heeft mishandeld. Volgens haar kon Idris het niet meer aan en zij kon niks voor hem doen, “ze [jeugdzorg] wouden hem van mij afpakken”.

Drie jaar nadat Maria als jonge vrouw naar Nederland was gekomen heeft zij de vader van Idris ontmoet, maar al kort na de geboorte van hun zoon heeft Idris’ vader de relatie verbroken. Maria’s bezitterige en jaloerse aard en haar agressief gedrag hadden hem de deur uitgejaagd. “Ik heb voor de veiligheid van Idris gekozen om weg te gaan. Ik hoop dat Maria zou inzien welk waardevolle schat zij in haar leven had gekregen,” vertelde de vader aan de politie. Maria stond er vanaf dat moment alleen voor met haar jonge kind: Idris’ vader had niet alleen een nieuwe familie, maar ook het contact met Maria’s familie was verbroken omdat Maria geloofde dat ze haar beledigden en kwaad wilden. Ze was werkeloos en moest leven van een bijstandsuitkering. Behandelingen tegen het agressief gedrag van Idris hebben uiteindelijk niet gewerkt: op 3-jarige leeftijd werd Idris vanwege gedragsproblemen naar een medisch kinderdagverblijf verplaatst, waar geconstateerd werd dat de ruzies tussen Maria en Idris’ vader, maar ook Maria’s onvoorspelbaar gedrag hebben geleid tot een trauma bij het jonge kind. Enkele jaren later werd Idris uit huis geplaatst en in pleeggezinnen gezet. Tot aan Idris’ dood waren meer dan 100 hulpverleners betrokken bij deze zaak.

Vanaf dat moment was Maria overtuigd dat de jeugdzorg een complot tegen haar en Idris voerde. “Die sadisten van Jeugdzorg, het is niet te stoppen, voor niemand niet. Ik zag voor me wat er al gebeurd was en wat ze van plan waren.” Deel van Maria’s waanvoorstelling was de gedachte dat haar zoon seksueel misbruikt was door een andere jongen die verbleef in de hulpinstelling. “Ik heb 1000 keren het misbruik gemeld, daar werd om gelachen. Ze hebben een jongen van 18 jaar de kans gegeven om mijn zoon te molesteren. Dat werd gebagatelliseerd. Ik zag mijn zoon van het ene naar het andere tehuis worden gesleept. Ik moest toekijken naar de verloedering van mijn zoon.” Maria zag in haar waanvoorstellingen geen uitweg tegen de overmacht van Jeugdzorg. Niemand die haar wou helpen, niemand die aan haar kant stond. Ze was gekrenkt en woedend om de verlating van haar kind. “Wanhoop! Desperaat! Niemand die me helpt. Ik zag het niet meer. Het was de hel op aarde.”

Na drie jaar in deze toestand te hebben geleefd besloot Maria om een eind aan deze “hel” te maken. Volgens Maria smeekte Idris haar “Laat me niet zo leven!”, waarop Maria vervolgens met een mes haar zoon neerstak. Nadat ze tot God had gebeden om haar zoon in de hemel op te nemen, belde Maria de politie om te vertellen dat er een ongeluk was gebeurd. Toen de verbalisanten arriveerden gaf zij toe dat de dood van haar kind geen ongeluk was, maar dat “zij het had gedaan”. Tegen de politie verklaarde Maria haar daad: “De daad is niet goed, maar het leek me de enige uitweg. Die sadisten van Jeugdzorg, het is niet te stoppen, voor niemand niet. (...) Hij stierf voor mijn ogen.

Ik ben bang voor de pijn die ik nog moet krijgen. Ik voel dat ik mijn kind heb bevrijd uit de klauwen van die sadisten, maar ik moet nog rouwen, mijn zoon is weg.” Maria werd veroordeeld voor doodslag en kreeg als straf tbs met dwangverpleging.

6 Reflectie

Fataal huiselijk geweld laat een diepe indruk achter bij de samenleving en de weerslag op de nabestaanden kan ernstig en langdurig zijn. Wanneer er een doding in huiselijke kring plaatsvindt, wordt niet zelden bevraagd, hoe deze gebeurtenis voorkomen had kunnen worden, en in hoeverre er waarschuwingssignalen waren, die politie en haar partners in de veiligheidsketen hadden kunnen signaleren. In Nederland is echter nog weinig verdiepend empirisch onderzoek gedaan naar daders en slachtoffers van fataal huiselijk geweld en de kenmerken die gepaard gaan met partnerdoding en kinderdoding. Dit heeft tot gevolg dat het tot op heden moeilijk is om (politie)strategieën te formuleren met als doel fataal huiselijk geweld te voorkomen. Dit onderzoek had als doel om op basis van empirisch materiaal inzicht te krijgen in de kenmerken die fataal huiselijk geweld onderscheiden van niet-fataal huiselijk geweld. Hierbij hebben we specifiek gekeken naar partnerdoding en kinderdoding. We hopen met deze bevindingen een aantal eerste empirische stappen te hebben gezet in de aanpak van fataal huiselijk geweld.

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen van deze studie op een rij gezet, evenals de implicaties die dit heeft voor de politie en haar werkzaamheden in zaken van huiselijk geweld. Daarnaast besteden we kort aandacht aan de beperkingen van deze studie.

6.1 Belangrijkste bevindingen

Delicts-, individuele en relationele kenmerken van fataal en niet-fataal huiselijk geweld

Ten eerste is een vergelijkingsanalyse gemaakt van kenmerken op delicts-, individueel en relationeel niveau tussen fataal en niet-fataal partnergeweld. Hieruit blijkt dat er verschillen te vinden zijn. Zo was partnerdoding vaak het gevolg van ruzie, krenking of angst voor verlating. Het motief voor niet-fataal partnergeweld betrof voornamelijk een uit de hand gelopen ruzie. Daarnaast verschilden beide groepen in modus operandi. Daders die hun partner doodden, gebruikten voornamelijk een wapen, terwijl daders in de niet-fatale groep voornamelijk fysiek geweld gebruikten. Op individueel niveau zijn er verschillen gevonden in leeftijd, geslacht en woonsituatie. Hoewel in alle drie de groepen de meeste slachtoffers vrouwen waren en de meeste daders mannen, waren kleine verschillen waar te nemen tussen de daders die hun partner doodden en daders die hun partners mishandelden. Daders die hun partners mishandelden, waren bijna allemaal man en hun partners waren bijna allemaal vrouw. In de fatale groep was bijna 1 op de 5 slachtoffers een man en 1 op de 6 daders was een vrouw. Tevens waren

de slachtoffers en daders van partnerdoding een stuk ouder dan de slachtoffers en daders van niet-fataal partnergeweld. Daarnaast woonden slachtoffers van partnermishandeling vaker alleen dan slachtoffers van partnerdoding. Dit gegeven hangt samen met de relatie tussen slachtoffer en dader. Zo was ongeveer de helft van de daders van partnermishandeling gescheiden van hun partner ten tijde van het delict. Dit percentage was met 31 procent een stuk lager in de partnerdodingszaken. In de overige zaken hadden de dader en het slachtoffer nog een relatie toen de moord werd begaan. Een laatste verschil betreft eerder huiselijk geweld jegens het slachtoffer. In de meeste niet-fatale zaken was het slachtoffer eerder mishandeld door zijn of haar partner. In de partnerdodingszaken was dit niet het geval.

Daarnaast is een vergelijking van delicts-, individuele en relationele kenmerken tussen kinderdoding en kindermishandeling gedaan. Omdat er te weinig zaken onderzocht waren in de groep poging tot kinderdoding is deze groep buiten de analyses gelaten. In de een-op-een vergelijking van kenmerken tussen kinderdoding en kindermishandeling vonden we vrijwel geen verschillen op delictsniveau. De kinderen in beide groepen hadden te maken met fysiek geweld dat achter gesloten deuren plaatsvond. Het grootste verschil betrof het motief. Kinderdoding kwam voornamelijk voort uit ernstige pathologie bij de dader, waarbij de ouder het kind doodde en daarna suïcide pleegde, een psychose of zware depressie bij de dader ertoe leidde dat hij/zij het kind doodde of de dader het kind doodde vanuit vermeende altruïstische motieven. In de kindermishandelingszaken was ruzie tussen het kind en de ouder het meest voorkomende motief. Op individueel niveau waren alleen verschillen in leeftijd significant verschillend tussen de groepen. Slachtoffers van kinderdoding waren gemiddeld 8 jaar jonger dan de slachtoffers van kindermishandeling. Ook de daders van kinderdoding waren gemiddeld genomen 9 jaar jonger dan de daders van kindermishandeling. Op relationeel niveau zijn geen verschillen tussen de groepen gevonden.

Een heterogene groep

Bij de beantwoording van de vraag: Wat onderscheidt fataal huiselijk geweld van niet-fataal huiselijk geweld? zijn multiële correspondentie analyses uitgevoerd. Dit onderzoek – net als eerdere empirische studies op dit gebied – laat echter geen uniform ‘profiel’ zien van de dader, noch van het slachtoffer van beide vormen van geweld. Uit de analyse is gebleken dat onder partnerdodingsen ruwweg drie subtypen kunnen worden onderscheiden, elk met hun eigen delicts-, individuele en relationele kenmerken. In de grootste groep (genaamd de *virgin killers* groep, zie ook Dobash e.a., 2009) zijn de dader en het slachtoffer getrouwd, en heeft, zover bekend, niet eerder huiselijk geweld plaatsgevonden. De dader doodt zijn partner vanwege angst voor verlating of in een psychotische toestand. De doding vindt voornamelijk achter gesloten deuren plaats en er wordt veelal een wapen gebruikt om het slachtoffer te doden. De op een na grootste groep (genaamd de *blaffende en bijtende* groep) omvat partnerdodingsen waarbij de dader en het slachtoffer van elkaar gescheiden zijn. In hun relatie kwam eerder huiselijk geweld voor. Een veelvoorkomend motief in deze subcategorie vormt krenking. Het delict vindt in een publieke ruimte plaats. De derde en kleinste groep (ge-

naamd de *disharmonische* groep) bestaat uit daders die samenwonen met het slachtoffer ten tijde van het delict, en waarbij het slachtoffer vanwege een ruzie of een ander motief (bijv. door financiële problemen of doordat de dader met zijn minnares een leven wil opbouwen) door fysiek geweld om het leven wordt gebracht.

In de analyse naar kinderdoding zijn ook drie subtypen te onderscheiden. Het eerste en grootste te onderscheiden subtype – de zogenaamde *verborgen en verwarde* groep – bestaat uit de neonaticides en kinderdodingen die voornamelijk worden gepleegd door een dader in een psychotische toestand. De daders zijn meestal vrouwen die hun biologische dochters doden. Het tweede subtype – de *overheersende* groep – bestaat uit mannelijke daders die voornamelijk hun biologische zonen doden uit wraak of bij *extended suicide*. Hierbij gebruiken ze een wapen. Het laatste en kleinste subtype – de *battered child* groep – betreft stiefouders die hun stiefkinderen zodanig mishandelen dat zij komen te overlijden.

Wat onderscheidt fataal huiselijk geweld van niet-fataal huiselijk geweld?

Desalniettemin kunnen we, ondanks een zekere mate van heterogeniteit, in de data een aantal aparte fatale en niet-fatale categorieën onderscheiden. De verschillen tussen de groepen fataal en niet-fataal geweld betroffen met name factoren op delicts- en relationeel niveau. Ze omvatten factoren zoals het gebruik van een wapen, middelengebruik ten tijde van het delict, het motief, de relatiestatus tussen dader en slachtoffer en of eerder huiselijk geweld tussen hen heeft plaatsgevonden. Daarbij draait het om de combinatie van kenmerken, die fataal van niet-fataal geweld onderscheidt.

Zo onderscheidt de subcategorie partnerdoding zich bijvoorbeeld van partnermishandeling doordat er bij de doding een wapen wordt gebruikt, de dader gehandeld heeft uit angst voor verlating en waar niet eerder huiselijk geweld is geweest. De bestudeerde partnermishandelingscasussen vinden vooral in de context van een ruzie plaats, met fysiek geweld ten gevolge, waarbij de dader ten tijde van het delict middelen heeft gebruikt en waarbij de dader eerder gewelddadig is geweest tegen het slachtoffer. Bij de door ons bestudeerde fatale zaken van partnergeweld, komt het beeld van de eerder beschreven ‘*virgin killer*’ sterk naar voren, ofwel van daders die geen geschiedenis van gewelddadig gedrag laten zien voorafgaand aan de partnerdoding. In dergelijke gevallen zijn dader en slachtoffer veelal getrouwd, en doodt de dader zijn partner met een wapen in hun eigen huis, vanuit een angst voor verlating, of sterk beïnvloed door een psychotische toestand. Een tweede groep fatale zaken bestaat uit mannelijke, gekrenkte daders, die hun ex-partner doden na een scheiding, veelal in een publieke setting (de *blaffende en bijtende* groep).

De subcategorie kinderdoding onderscheidt zich hoofdzakelijk van kindermishandeling door de relatie tussen dader en slachtoffer en leeftijd van het slachtoffer. Zo lieten onze data zien dat voornamelijk biologische ouders – en voornamelijk moeders – betrokken zijn bij het doden van hun jonge kind (de *verborgen en verwarde* groep). Stiefouders – en met name stiefvaders – zijn vaker betrokken bij kindermishandeling die het gevolg is van een ruzie, veelal met een ouder slachtoffer. De groep fatale zaken in onze dataset sluit nauw aan bij eerder beschreven typologieën van kinderdoding

(Bourget & Bradford, 1990), waarbij in onze data neonaticide, kinderdoding als ongeluk, kinderdoding uit wraak, de extended suicide, en kinderdoding uit pseudo-altruïsme empirisch naar voren komen.

6.2 Implicaties

De politie en haar partners in de veiligheidsketen worden op dagelijkse basis met huiselijk geweld geconfronteerd. Het blijft een van de grootste uitdagingen om in dergelijke situaties een gedegen inschatting te maken voor de kans op toekomstig geweld, inclusief de kans op toekomstig excessief geweld. De resultaten van dit onderzoek laten in de eerste plaats zien, dat – om bij de titel van dit onderzoek te blijven – niet iedere hond heeft gebloft, voordat hij beet. Met andere woorden, een significant deel van de daders, de zogenaamde ‘virgin killers’ (Dobash e.a., 2007) van zowel partnerdoding als kinderdoding was niet eerder gewelddadig geweest tegen het slachtoffer. Voor de politiepraktijk betekent dit, hoe ongemakkelijk ook, dat deze ‘rode vlag’ als waarschuwingssignaal vaak niet aanwezig is, ofwel dat veel van deze fatale zaken vrijwel niet te voorkomen zijn door louter te kijken naar eerder gewelddadig gedrag. Omgekeerd lieten de resultaten zien, dat niet-fatale zaken veelal werden gekenmerkt door eerder huiselijk geweld, alcoholgebruik en druggebruik. Het kan voor de politiepraktijk waardevol zijn, in het licht van deze resultaten, deze niet-fatale, ‘blaffende’ groep ook als zodanig te benaderen.

Daarnaast bieden de resultaten aanknopingspunten op het gebied van interventie bij nog onderbelichte groepen, te weten koppels die ten tijde van het delict enige tijd gescheiden waren, dan wel een scheiding doormaakten. Vooral de eerste categorie, is er een die nadere aandacht verdient. Onze resultaten lieten zien, dat hoewel dader en slachtoffer niet meer bij elkaar wonen, het beoogde slachtoffer juist door de scheiding een verhoogd risico op slachtofferschap loopt. In dergelijke gevallen kan scheiding gepaard gaan met sterke gevoelens van krenking van de dader – die in extreme gevallen zijn ex-partner doodt, al dan niet op een openbare plaats. Hetzelfde geldt voor de tweede onderbelichte groep, te weten koppels bij wie het delict voorkomt uit een directe dreiging tot scheiding of verlating. In deze gevallen doodt de dader zijn partner uit angst voor verlating, al dan niet gepaard gaande met gevoelens van jaloezie, in een ultieme poging zijn partner te weerhouden hem te verlaten. Deze gevallen benadrukken de noodzaak voor de politie en haar partners om alert te zijn op aanhoudende dreiging van ex-partners en hun aanhoudende pogingen opnieuw een relatie met hun ex-vrouw of ex-vriendin aan te gaan. Met andere woorden, ook al vormen beide partners geen gezamenlijk huishouden meer, dit impliceert nog niet dat het gevaar voor de – veelal vrouwelijke – ex-partner daarmee geweken is.

Wanneer we onze aandacht verleggen naar kindermishandeling en kinderdoding, zien we ook hier een categorie van dodingen waarbij geen eerder geweld is geconstateerd. De neonaticides (dodingen van pasgeborenen) vormen hier een aparte categorie: de slachtoffers zijn nog ongebooren, moeders houden de zwangerschap verborgen, en geven geen enkele indicatie van de op handen zijnde geboorte. De verborgen aard van de

zwangerschap en het delict, maakt interventie door politiepersoneel vrijwel onmogelijk. Voor zover preventiemaatregelen mogelijk zijn, dienen deze vooral te worden gezocht in de (prenatale) gezondheidssector. Een eerste aparte categorie die de aandacht verdient in termen van preventie, vormen kinderdodingen uit wraak of altruïsme, al dan niet gepaard gaande met suïcide, of een poging daartoe, van de dader. Waarschuwingsignalen, die we weliswaar niet in dit onderzoek hebben kunnen coderen en analyseren maar wel in eerder onderzoek hebben gevonden (zie bijvoorbeeld Liem, 2010), betreffen eerdere dreigingen het kind te doden en eerdere dreigingen suïcide te plegen. Vaak vormt de directe aanleiding van het kind gescheiden te worden, bijvoorbeeld door uithuisplaatsing van het kind, of door een rechterlijke uitspraak op het gebied van echtscheiding of voogdijschap. In zulke situaties dienen betrokken instanties, waaronder de politie, alert te zijn op de aanwezigheid van jonge kinderen in het huishouden, eerdergenoemde dreigingen, en achteruitgang van de psychische conditie van de betrokken ouder. Dergelijke alertheid is tevens geboden bij de tweede aparte categorie, te weten kinderdood voortvloeiende uit psychotische motieven van de (vaak vrouwelijke) dader. Hierbij geldt, dat aandacht dient uit te gaan naar een verslechtering van de psychische conditie van de ouder, met name wanneer deze ouder – in de afwezigheid van een (sterk) sociaal vangnet – zorg draagt voor jonge kinderen. Tot slot lieten onze data een in het oog springende aparte groep niet-fatale zaken van kindermishandeling zien, veelal gepleegd door stiefvaders, waarin (oudere) stiefzonen in de context van een ruzie het slachtoffer worden. Bij deze groep kunnen preventiemaatregelen te vinden zijn in het de-escaleren van spanningen tussen stiefouder en stiefkind en het alert zijn op de aanwezigheid van wapens in het huishouden, die bij een dergelijk – merendeels fysiek – conflict tot een fatale uitkomst kunnen leiden.

6.3 Tekortkomingen

Hoewel we door het koppelen van data uit diverse bestanden in staat zijn geweest om een nagenoeg compleet overzicht te geven van fataal huiselijk geweld in Nederland, is onze aanpak niet zonder tekortkomingen.

In de eerste plaats betreft dit beperkingen in de databronnen, die we ter beschikking hadden. De BVH, ofwel de Basis Voorziening Handhaving van de Nederlandse politie, vormde een belangrijke informatiebron. Dit systeem betreft echter een incidentregistratiesysteem, door sommigen anekdotisch omschreven als een ‘dagboek’. Het systeem bevat een grote hoeveelheid aan informatie, die echter voor andere doeleinden (denk aan operationele doeleinden) wordt verzameld in plaats van voor onderzoeksdoeleinden. Daarnaast wordt een zaak in BVH geregistreerd op het moment van opname, terwijl zaken over langere tijd kunnen doorlopen en, hoe meer informatie wordt verzameld, van type misdrijf kunnen veranderen. Het systeem biedt echter geen duidelijk overzicht van het verloop van de zaak. Tevens leken er onjuistheden in registraties op te treden: zo was er een aanzienlijke hoeveelheid zaken in BVH die als huiselijk geweld aangemerkt waren, die bij nader inzien geen huiselijk geweld betroffen. Tot slot omvat BVH alleen lichtere vergrijpen, hetgeen een mogelijke vertekening zou kunnen geven

van onze ‘controlegroep’ van niet-fatale zaken. Het zou mogelijk zijn, dat met de inclusie van zwaardere, niet-fatale zaken, een minder scherp onderscheid te maken is tussen ernstig huiselijk geweld en fataal huiselijk geweld.

Een tweede beperking in dit ambitieuze project vormde de door ons verkregen toestemming strafdossiers van niet-fatale zaken in te zien en te coderen. De verkregen toestemming bleef beperkt tot het arrondissementsparket Oost-Nederland. Hoewel de regio Oost-Nederland ruim 3 miljoen inwoners telt, en stedelijke gebieden zoals Almere, Arnhem, Zutphen en Zwolle heeft, vormt deze geografische selectie een mogelijke selectiebias.

Daarnaast waren we door de gebruikte databronnen afhankelijk van registratiedata en bleven kenmerken vaak onbekend, omdat ze niet expliciet werden genoemd in de processen-verbaal, dan wel in de bestudeerde strafdossiers. Dit bemoeilijkt de vergelijkingen tussen groepen, waardoor we genoodzaakt waren om de variabelen in te dikken, dan wel bepaalde bevindingen niet in dit onderzoek te presenteren door de te kleine aantallen. Zo hadden we nauwelijks informatie over aanwezige persoonlijkheidsproblematiek, de aard en omvang van het strafblad, en andere gegevens die een nader onderscheid tussen de twee groepen kunnen maken.

Tot slot zijn de aantallen fatale zaken relatief beperkt gebleven. Enerzijds is dit een positieve bevinding, aangezien dit de relatief lage moordratio weerspiegelt. Anderzijds kan de reden voor een relatief laag aantal zaken gelegen zijn in het feit, dat mogelijke partner- dan wel kinderdodingen die op het moment van coderen nog onopgelost waren, niet zijn geïncludeerd. Dit gaat voornamelijk om neonaticide- en infanticidezaken, waarbij de doodsoorzaak vaak moeilijk is vast te stellen. Vooral in de vergelijking kinderdoding-kindermishandeling bleven de aantallen klein en moeten alle bevindingen met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. De relatief kleine onderzoekspopulatie heeft ons er tevens van weerhouden om zogenaamde *familicides*, ofwel het doden van zowel de (ex-)partner als de kinderen, als aparte categorie te bespreken en beschouwen (Liem & Koenraadt, 2008b). Ook was het vanwege de aantallen niet mogelijk om binnen de onderzoekspopulatie een vooropgesteld onderscheid te maken naar bepaalde subtypen partnerdodingen en kinderdodingen. Daarentegen hebben we getracht door middel van Multipele Correspondentie Analyses licht te laten schijnen op subgroepen die uit onze data naar voren kwamen. Hoewel we de gehele populatie van fataal huiselijk geweld in ons bestand hadden, blijft toekomstig onderzoek gebaat bij een grotere onderzoekspopulatie om de nuances weer te geven en met grotere zekerheid de overeenkomsten en verschillen tussen fataal en niet-fataal huiselijk geweld te beschrijven.

6.4 Vervolgonderzoek

Hoewel het huidige onderzoek in staat is geweest om een eerste beeld te schetsen van de wijze waarop fataal en niet-fataal huiselijk geweld in brede termen van elkaar verschillen, weten we nog onvoldoende over de dynamiek die dergelijke casussen kenmerkt en van elkaar onderscheidt. Welke levensgebeurtenissen hebben zich in het le-

ven van dader, slachtoffer, en in hun relatie afgespeeld voorafgaand aan het delict? Hoe verhouden deze gebeurtenissen zich tot elkaar en het delict? Hoe is de voorgeschiedenis in politiecontact, of contact met andere instellingen, in deze zaken verlopen? Wat was de aard van dit contact? En in hoeverre verschillen fatale zaken van niet-fatale zaken in termen van hun voorgeschiedenis?

Om een diepgaandere vergelijking aan te gaan tussen fatale en niet-fatale zaken van huiselijk geweld, en om lering te trekken uit de tekortkomingen van huidig onderzoek, zou vervolgonderzoek zich, behalve op BHV-data, tevens moeten richten op data van uit Summ-IT, waar zwaardere zaken van – onder andere – huiselijk geweld in zijn opgenomen. Idealiter zou vervolgonderzoek zich tevens uitstrekken tot (zeer) stedelijke arrondissementsparketten, om zo politiediensten werkend in deze gebieden, van data-gedreven advies te kunnen voorzien.

Toekomstig onderzoek zou voorts kunnen profiteren van recente inzichten op het gebied van het verband tussen geweld in de thuissituatie en geweld in het publieke domein (Dijkstra, Lünemann, Boer, Lünemann & Moors, 2019). Zo kan nader worden stilgestaan bij de vragen in hoeverre de plegers van kindermishandeling en partnermishandeling ook buitenshuis gewelddadig gedrag vertonen, en vice versa? En in hoeverre er sprake is van vergelijkbare factoren, die beide vormen van geweldplegers met elkaar verbinden, en waar de politie naar kan handelen om geweldsescalatie in beide settings te voorkomen.

Om een antwoord te kunnen bieden op bovenstaande vragen, met daarin specifieke aandacht voor de rol van eerdere gebeurtenissen en contacten met politie, zou toekomstig kwalitatief onderzoek uitkomst kunnen bieden. Dit kan onder andere worden gedaan op basis van dossieranalyse, met behulp van een *life history calendar* (Nelson, 2010), een longitudinale onderzoekstechniek waarbij relevante gebeurtenissen, ofwel uitkomsten, op een tijdslijn gerangschikt worden. Naast het in kaart brengen van relevante gebeurtenissen en het tijdstip waarop deze gebeurtenissen plaatsvonden (*event history*), omvat deze methode de interpretaties en verklaringen van de levensgebeurtenissen (*life history*) van de actoren die niet op een gestandaardiseerde manier (dat wil zeggen met een gestructureerde vragenlijst) kunnen worden onderzocht. Deze kwalitatieve benadering biedt de mogelijkheid om de rol van eerdere gebeurtenissen, de verhouding tussen de betrokken actoren, en tot slot eventuele mogelijkheden voor interventie, nader te belichten. Zo zou vervolgonderzoek niet alleen gericht kunnen zijn op de fatale, dan wel niet fatale uitkomst, maar ook op eerdere relevante gebeurtenissen, die, zoals uit deze studie blijkt, gerelateerd zijn aan het delict. Hierbij valt te denken aan de timing en impact van relatieproblematiek en echtscheiding, financiële problematiek, verergering van de psychische gesteldheid, verandering in aard van contact tussen dader en slachtoffer, en de momenten waarop instanties – waaronder de politie – kunnen handelen om escalatie van conflict te voorkomen.

6.5 Tot slot

Met inachtneming van bovenstaande beperkingen, is dit het eerste onderzoek in Nederland dat in een vergelijkend onderzoek tracht de kenmerken voor fataal huiselijk geweld te identificeren. Het onderzoek toont aan dat een belangrijk deel van de bijtende honden niet eerder heeft geblaft, maar dat blaffende honden ook zeker kunnen bijten. Het 'blaffen' dient derhalve niet te worden gezien als een 'silver bullet', ofwel een centraal verklarende factor voor het verschil tussen een fatale of niet-fatale afloop van een zaak. Wel bieden voornamelijk relationele factoren een startpunt bij het formuleren van interventies en gepaste oplossingen om toekomstig gewelddadig gedrag in huiselijke kring te verkleinen. Echter, *wanneer* deze blaffende honden gaan bijten is een moeilijke en nog onbeantwoorde vraag. De complexiteit en samenhang van kenmerken die ten grondslag liggen aan fataal huiselijk geweld zal in toekomstig onderzoek nader onderzocht moeten worden.

7 Referenties

- Abdi, H. & Valentin, D. (2007). Multiple correspondence analysis. In: N. Salkind (Ed.), *Encyclopedia of Measurement and Statistics*. Thousands Oaks, CA: Sage.
- Adinkrah, M. (2001). When parents kill: An analysis of filicides in Fiji. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 45(2), 144-158.
- Aldridge, M.L. & Browne, K.D. (2003). Perpetrators of spousal homicide: A review. *Trauma, Violence and Abuse*, 4(3), 265-276.
- Alink, L., Prevoo, M., Berkel, S. van, Liniting, M., Klein-Velderman, M. & Pannebakker, F. (2018). *NPM-2017: Nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen*. Leiden University: Institute of Education and Child Studies.
- Anderson, R., Ambrosino, R., Valentine, D. & Lauderdale, M. (1983). Child deaths attributed to abuse and neglect: An empirical study. *Children and Youth Services Review*, 5(1), 75-89.
- Anglemyer, A., Horvath, T. & Rutherford, G. (2014). The accessibility of firearms and risk for suicide and homicide victimization among household members: A systematic review and meta-analysis. *Annals of Internal Medicine*, 160(2), 101-110.
- Bacchus, L.J., Ranganathan, M., Watts, C. & Devries, K. (2018). Recent intimate partner violence against women and health: A systematic review and meta-analysis of cohort studies. *BMJ Open*. doi: 10.1136/bmjopen-2017-019995.
- Baralic, I., Savic, S., Alempijevic, D., Jecmenica, D., Sbutega-Milosevic, G. & Obradovic, M. (2010). Child homicide on the territory of Belgrade. *Child Abuse and Neglect*, 34(12), 935-942.
- Belfrage, H. & Rying, M. (2004). Characteristics of spousal homicide perpetrators: A study of all cases of spousal homicide in Sweden 1990-1999. *Criminal Behavior and Mental Health*, 14, 121-133.

- Belknap, J., Larson, D., Abrams, M. L., Garcia, C., & Anderson-Block, K. (2012). Types of intimate partner homicides committed by women: Self-defense, proxy/retaliation, and sexual proprietariness. *Homicide Studies*, 16, 359-379.
- Bijleveld, C. & Smit, P. (2006). Homicide in the Netherlands: On the structuring of homicide typologies. *Homicide Studies*, 10(3), 195-219.
- Boles, S.M. & Miotto, K. (2003). Substance abuse and violence: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 8(2), 155-174.
- Booth, A. & Johnson, D. (1988). Premarital cohabitation and marital success. *Journal of Family Issues*, 9(2), 255-272.
- Bourget, D. & Bradford, J. (1990). Homicidal parents. *Canadian Journal of Psychiatry*, 35(3), 233-238.
- Bourget, D., Grace, J. & Whitehurst, L. (2007). A review of maternal and paternal filicide. *J Am Acad Psychiatry Law*, 35(1), 74-82.
- Breitman, N., Shackelford, T.K. & Block, C.R. (2004). Couple age discrepancy and risk of intimate partner homicide. *Violence and Victims*, 19(3), 321-342.
- Bridger, E., Strang, H., Parkinson, J. & Sherman, L.W. (2017). Intimate partner homicide in England and Wales 2011-2013: Pathways to prediction from multi-agency domestic homicide reviews. *Cambridge Journal of Evidence-Based Policing*, 1(2-3), 93-104.
- Caman, S. (2017). *Intimate partner homicide rates and characteristics*. Karolinska Institutet, Stockholm.
- Caman, S., Howner, K., Kristiansson, M. & Sturup, S. (2016). Differentiating intimate partner homicide from other homicide: A Swedish population-based study of perpetrator, victim and incident characteristics. *Psychology of Violence*. doi: 10.1037/vio0000059.
- Campbell, J.C., Glass, N., Sharps, P.W., Laughon, K. & Bloom, T. (2007). Intimate partner homicide: Review and implications of research and policy. *Trauma, Violence and Abuse*, 8(3), 246-269.
- Campbell, J.C., Koziol-McLain, J., Webster, D., Block, C.R., Campbell, D., Curry, M.A., ... Wilt, S.A. (2004). Research results from a national study of intimate partner homicide: The Danger Assessment instrument.

- Campbell, J.C., Webster, D., Koziol-McLain, J., Block, C.R., Campbell, D., Curry, M.A., ... Wilt, S.A. (2003). Assessing risk factors for intimate partner homicide. *NIJ Journal*, 250, 14-19.
- Campbell, J.C., Webster, D.W. & Glass, N. (2009). The Danger Assessment: Validation of a Lethality Risk Assessment Instrument for Intimate Partner Femicide. *Journal of Interpersonal Violence*, 24(4), 653-674.
- Chesler, P. (2010). Worldwide trends in honor killings. *Middle East Quarterly*, 17(2), 3-11.
- Corradi, C. & Stöckl, H. (2014). Intimate partner homicide in 10 European countries: Statistical data and policy development in a cross-national perspective. *European Journal of Criminology*, 11(5), 601-618.
- Cunha, O.S. & Goncalves, R.A. (2016). Severe and less severe intimate partner violence: From characterization to prediction. *Violence and Victims*, 31(2), 235-250.
- Cussen, T. & Bryant, W. (2015). *Domestic/family homicide in Australia*. Research in practice no. 38. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Daly, M., & Wilson, M. (1988). *Homicide*. New York: Aldine de Gruyter.
- Daly, M., Wiseman, K.A. & Wilson, M.I. (1997). Women with children sired by previous partners incur excess risk of uxoricide. *Homicide Studies*, 1(1), 61-71.
- Dawson, M., Bunge, V.P. & Balde, T. (2009). National trends in intimate partner homicides: Explaining declines in Canada, 1976 to 2001. *Violence Against Women*, 15(3), 276-306.
- Dijkstra, S., Lünemann, M., Boer, A., Lünemann, K. & Moors, H. (2019). *Huiselijk geweld en geweld in de publieke ruimte. Een meta-analytisch literatuur- en expertonderzoek naar de relatie tussen huiselijk geweld, kindermishandeling en geweld in de publieke ruimte*. Utrecht: WODC, Bureau Dijkstra, Verwey-Jonker Instituut, EMMA.
- Dobash, R.E., Dobash, R.P. & Cavanagh, K. (2009). 'Out of the blue': Men who murder an intimate partner. *Feminist Criminology*, 4(3), 194-225.
- Dobash, R.E., Dobash, R.P., Cavanagh, K. & Lewis, R. (2004). Not an ordinary killer – Just an ordinary guy: When men murder an intimate women partner. *Violence Against Women*, 10(6), 577-605.

- Dobash, R.E., Dobash, R.P., Cavanagh, K. & Medina-Ariza, J. (2007). Lethal and non-lethal violence against an intimate female partner: Comparing male murderers to non-lethal abusers. *Violence Against Women*, 13(4), 329-353.
- Dugan, L., Nagin, D.S. & Rosenfeld, R. (2003). Exposure reduction or retaliation? The effects of domestic violence resources on intimate-partner homicide. *Law and Society Review*, 37(169-198).
- Eijkern, L. van, Downes, R. & Veenstra, R. (2018). *Slachtofferschap van huiselijk geweld: Preventieonderzoek naar de omvang, aard, relaties en gevolgen van slachtoffer- en plegerschap*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum, Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Elisha, E., Idisis, Y., Timor, U. & Addad, M. (2010). Typology of intimate partner homicide: Personal, interpersonal, and environmental characteristics of men who murdered their female intimate partner. *Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 54, 494-516.
- Ellonen, N., Kääriäinen, J., Lethi, M. & Aaltonen, M. (2015). Comparing trends in infanticides in 28 countries, 1960-2009. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 16(2), 175-193.
- Eriksson, L. & Mazerolle, P. (2013). A general strain theory of intimate partner homicide. *Aggression and Violent Behavior*, 18, 462-470.
- Farooque, R.S., Stout, R.G. & Ernst, F.A. (2005). Heterosexual intimate partner homicide: Review of ten year of clinical experience. *Journal of Forensic Sciences*, 50(3), 648-651.
- Ferwerda, H., & Leiden, I. van (2005). Eerwraak of eengerelateerd geweld? Naar een werkdefinitie. Den Haag: WODC.
- Finkelhor, D. & Omrod, R. (2001). Homicides of children and youth. *Juvenile Justice Bulletin*, 12, 1-12.
- Fleegler, E.W., Lee, L.K., Monuteaux, M.C., Hemenway, D. & Mannix, R. (2013). Firearm legislation and firearm-related fatalities in the United States. *JAMA Intern Med.*, 173(9), 732-740.
- Fox, J.A. & Fridel, E.E. (2017). Gender differences in patterns and trends in U.S. homicide, 1976-2015. *Violence and Gender*, 4(2), 37-43.

- Friedman, S.H., Hrouda, D.R., Holden, C.E., Noffsinger, S.G. & Resnick, P.J. (2005). Filicide-suicide: Common factors in parents who kill their children and themselves. *Journal of the American Academy for Psychiatry and Law*, 33(4), 496-504.
- Garcia, L., Soria, C. & Hurwitz, E.L. (2007). Homicides and intimate partner violence: A literature review. *Trauma, Violence and Abuse*, 8(4), 370-383.
- Gelles, R.J. & Straus, M.A. (1988). *Intimate violence*. New York, NY: Simon & Schuster.
- Global Study on Homicide. (2018). *Gender-related killing of women and girls*. Vienna: UNODC.
- Graham, L.M., Sahay, K.M., Rizo, C.F., Messing, J.T. & Macy, R.J. (2019). The validity and reliability of available intimate partner homicide and reassault risk assessment tools: A systematic review. *Trauma, Violence and Abuse*. doi:10.1177/1524838018821952.
- Granath, S., Hagstedt, J., Kivivuori, J., Lehti, M., Ganpat, S.M., Liem, M. & Nieuwbeerta, P. (2011). *Homicide in Finland, the Netherlands and Sweden. A first study on the European Homicide Monitor Data*. Stockholm: Swedisch Council for Crime Prevention.
- Haapasalo, J. & Petäjä, S. (1999). Mothers who killed or attempted to kill their child: life circumstances, childhood abuse, and types of killing. *Violence and Victims*, 14(3), 219-239.
- Heide, K.M. (1993). Weapons used by juveniles and adults to kill parents. *Behavioral Sciences & the Law*, 11, 397-405.
- Hendricks, B., Werner, T., Shipway, L., & Turinetti, G.J. (2006). Recidivism among spousal abusers: Predictions and program evaluation. *Journal of Interpersonal Violence*, 21, 703-716.
- Holden, C.E., Stephenson Burland, A. & Lemmen, C.A. (1996). Insanity and filicide: Women who murder their children. *New Directions for Mental Health Services*, 69, 25-34.
- Horn, J. van, Scholing, A. & Mulder, J. (2006). Recidive bij plegers van partnergeweld. *Tijdschrift voor Criminologie*, 48(4), 331-344.
- Ioannou, M. & Hammond, L. (2015). The changing face of homicide research: The shift in empirical focus and emerging research trends. *Journal of Criminal Psychology*, 5(3), 157-162.

- Iratzoqui, A. & McCutcheon, J. (2018). The influence of domestic violence in homicide cases. *Homicide Studies*, 22(2), 145-160.
- Janssen, J. (2014). Dodelijke eerzaken in Nederland. *Tijdschrift voor Politie*, 76(6), 6-10.
- Johnson, H. & Hotton, T. (2003). Losing control: Homicide risk in estranged and intact intimate relationships. *Homicide Studies*, 7(1), 58-84.
- Karlsson, L.C., Antfolk, J., Putkonen, H., Amon, S., Guerreiro, J.S., de Vogel, V., ... Weizmann-Henelius, G. (2019). Familicide: A systematic literature review. *Trauma, Violence, & Abuse*. doi: 10.1177/1524838018821955.
- Kauppi, A., Kumpulainen, K., Karkola, K., Vanamo, T. & Merikanto, J. (2010). Maternal and paternal filicides: A retrospective review of filicides in Finland. *Journal of American Academy of Psychiatry and Law*, 38(2), 229-238.
- Kellermann, A.L., Rivara, F.P., Rushforth, N.B., Banton, J.G., Reay, D.T., Francisco, J.T., ...Somes, G. (1993). Gun ownership as a risk factor for homicide in the home. *The New England Journal of Medicine*, 329, 1084-1091.
- Kivivuori, J. & Lethi, M. (2012). Social correlates of intimate partner homicide in Finland. Distinct or shared with other homicide types? *Homicide Studies*, 16(1), 60-77.
- Koenraadt, F. (2003). Doding van een pasgeborene – een verborgen delict. In: T. I. Oei & M. S. Groenhuijsen (Eds.), *Actuele ontwikkelingen in de forensische psychiatrie* (pp. 201-226). Deventer: Kluwer.
- Koenraadt, F. & Liem, M. (2007). Kinderen (als fataal slachtoffer) van hun ouders. In: F. Koenraadt & M. Liem (Eds.), *Het kind als slachtoffer. Patronen en preventie van (fataal) geweld in gezinsverband* (pp. 11-30). Amsterdam: Dutch University Press.
- Koenraadt, F. & Liem, M. (2010). Fataal huiselijk geweld: Doding van eigen kind, partner of ouder. *Justitiële Verkenningen*, 36(8), 100-114.
- Krischer, M.K., Stone, M.H., Sevecke, K. & Steinmeyer, E.M. (2007). Motives for maternal filicide: Results from a study with female forensic patients. *International Journal of Law and Psychiatry*, 30(3), 191-200.
- Krueger, R.F., Caspi, A., Moffitt, T.E., White, J. & Stouthamer-Loeber, M. (1996). Delay of gratification, psychopathology, and personality: Is low self-control specific to externalizing problems? *Journal of Personality*, 64(1), 107-129.

- Krüger, P. (2015). Prevalence and phenomenology of neonaticide in Switzerland, 1980-2010: A retrospective study. *Violence & Victims*, 30(2), 194-207.
- Kuhns, J.B., Wilson, J.S., Clodfelter, T.A., Maguire, E.R. & Ainsworth, S.A. (2011). A meta-analysis of alcohol toxicology study findings among homicide victims. *Addiction*, 106(1), 62-72.
- Lee, C. & Lathrop, S. (2010). Child abuse-related homicide in New Mexico: A 6-year retrospective review. *Journal of Forensic Sciences*, 55(1), 100-103.
- Leth, P.M. (2009). Intimate partner homicide. *Forensic Science, Medicine and Pathology*, 5(3), 199-203.
- Lewis, C.F., Baranoski, M.V., Buchanan, J.A. & Benedek, E.P. (1998). Factors associated with weapon use in maternal filicide. *Journal of Forensic Science*, 43(3), 613-618.
- Lewis, C.F. & Brunce, S.C. (2003). Filicidal mothers and the impact of psychosis on maternal filicide. *Journal of the American Academia for Psychiatry and Law*, 31(4), 459-470.
- Liem, M. (2010). *Homicide followed by suicide. An empirical analysis*. Utrecht University, Utrecht.
- Liem, M., Jong, I. de & Maanen, J. van (2018). Partnerdoding in Nederland. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 4.
- Liem, M., Ganpat, S.M., Granath, S., Hagstedt, J., Kivivuori, J., Lehti, M. & Nieuwbeerta, P. (2013). Homicide in Finland, the Netherlands, and Sweden: First findings from the European Homicide Monitor. *Homicide Studies*, 17(1), 75-95.
- Liem, M., Geene, K. & Koenraadt, F. (2007). *Partnerdoding door etnische minderheden*. Amsterdam: Dutch University Press.
- Liem, M. & Haarhuis, S. (2015). De epidemiologie van kinderdoding in Nederland, 2009-2014. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 14, 56-77.
- Liem, M., Hengeveld, M. & Koenraadt, F. (2009). Domestic homicide followed by parasuicide: A comparison with homicide and parasuicide. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53(5), 497-516.
- Liem, M. & Koenraadt, F. (2007). Homicide-suicide in the Netherlands: A study of newspaper reports, 1992-2005. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 18(4), 482-493.

- Liem, M. & Koenraadt, F. (2008a). Filicide: A comparative study of maternal versus paternal child homicide. *Criminal Behavior and Mental Health*, 18, 166-176.
- Liem, M. & Koenraadt, F. (2008b). Familicide: A comparison with spousal and child homicide by mentally disordered perpetrators. *Criminal Behavior and Mental Health*, 5, 306-318.
- Liem, M. & Koenraadt, F. (2018). *Domestic homicide: Patterns and Dynamics*: New York/Londen: Routledge.
- Liem, M. & Leissner, N. (2016). Fataal geweld. In: M. Liem & E. Muller (Eds.), *Geweld en geweldsbeheersing*. Deventer: Kluwer.
- Lysell, H., Dahlin, M., Langstrom, N., Lichtenstein, P. & Runeson, B. (2016). Killing the mother of one's child: Psychiatric risk factors among male perpetrators and offspring health consequences. *Journal of Clinical Psychiatry*, 77(3), 342-347.
- Mariano, T.Y., Chang, H.C. & Myers, W.C. (2014). Toward a more holistic understanding of filicide: A multidisciplinary analysis of 32 years of U.S. arrest data. *Forensic Science International*, 236, 46-53.
- McFarlane, J., Campbell, J.C. & Watson, K. (2002). Intimate partner stalking and femicide: Urgent implications for women's safety. *Behavioral Sciences and the Law*, 20(1-2), 51-68.
- McManus, M.A., Almon, L., Rhodes, H. & Brian, D.J. (2015). The co-occurrence of risk factors for intra-familial child homicides and suspicious child deaths in England and Wales. *Journal of Investigating Child Deaths*, 1(1), 60-70.
- Messing, J.T. & Thaller, J. (2013). The average predictive validity of intimate partner violence risk assessment instruments. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(7), 1537-1558.
- Mouzos, J. & Shackelford, T.K. (2004). A comparative, cross-national analysis of partner-killing by women in cohabiting and marital relationships in Australia and the United States. *Aggressive Behavior*, 30(3), 206-216.
- Nelson, I.A. (2010). From quantitative to qualitative: Adapting the Life History Calendar method. *Field Methods*, 22(4), 413-428.
- Norris, S.M., Huss, M.T. & Palarea, R.E. (2011). A pattern of violence: Analyzing the relationship between intimate partner violence and stalking. *Violence and Victims*, 26(1), 103-115.

- Oram, S., Flynn, S.M., Shaw, J., Appleby, L. & Howard, L.M. (2013). Mental illness and domestic homicide: A population-based descriptive study. *Psychiatric Services*, 64(10), 1006-1011.
- Pritchard, C. & Sharples, A. (2008). 'Violent' deaths of children in England and Wales and the major developed countries 1974-2002: Possible evidence of improving child protection? *Child Abuse Review*, 17, 297-312.
- Putkonen, H., Weizmann-Henelius, G., Lindberg, N., Eronen, M. & Häkkinen, H. (2009). Differences between homicide and filicide offenders; Results of a nationwide register-based case-control study. *BMC Psychiatry*, 9(27). doi: 10.1186/1471-244X-9-27.
- Resnick, P. (1970). Murder of the newborn: A psychiatric review of neonaticide. *The American Journal of Psychiatry*, 126(10), 1414-1420.
- Rougé-Maillart, C., Jousset, N., Gaudin, A., Bouju, B. & Penneau, M. (2005). Women who kill their children. *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology*, 26(4), 320-326.
- Rye, S. & Angel, C. (2019). Intimate partner homicide in Denmark 2007-2017: Tracking potential predictors of fatal violence. *Cambridge Journal of Evidence-Based Policing*, 3(1-2), 37-53.
- Sabri, B., Stockman, J.K., Campbell, J.C., O'Brien, S., Campbell, D., Callwood, G.B., ... Hart-Hyndman, G. (2014). Factors associated with increased risk for lethal violence in intimate partner relationships among ethnically diverse black women. *Violence Vict.*, 29(5), 719-741.
- Shackelford, T.K. (2001). Cohabitation, marriage and murder: Woman-killing by male romantic partners. *Aggressive Behavior*, 27, 284-291.
- Sharps, P.W., Campbell, J.C., Campbell, D., Gary, F. & Webster, D. (2003). Risky mix: Drinking, drug use, and homicide. *National Institute of Justice Journal*, 250, 8-13.
- Shepard, M.F., Falk, D.R. & Elliott, B.A. (2002). Enhancing coordinated community responses to reduce recidivism in cases of domestic violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 17, 551-569.
- Spencer, C.M. & Stith, S.M. (2018). Risk factors for male perpetration and female victimization of intimate partner homicide: A meta-analysis. *Trauma, Violence and Abuse*. doi: 10.1177/1524838018781101.

- Spinelli, M.G. (2001). A systematic investigation of 16 cases of neonaticide. *American Journal of Psychiatry*, 158, 811-813.
- Stöckl, H., Devries, K., Rotstein, A., Abrahams, N., Campbell, J., Watts, C. & Moreno, C.G. (2013). The global prevalence of intimate partner homicide: A systematic review. *The Lancet*, 382, 859-865.
- Storey, J.E. & Hart, S.D. (2014). An examination of the Danger Assessment as a victim-based risk assessment instrument for lethal intimate partner violence. *Journal of Threat Assessment and Management*, 1(1), 56-66.
- Straus, M.A., Gelles, R.J. & Steinmetz, S.K. (2006). *Behind closed doors: Violence in the American family*. New York: Routledge.
- Swatt, M. L. & He, N. (2006). Exploring the difference between male and female intimate partner homicides. Revisiting the concept of situated transactions. *Homicide Studies*, 10(4), 279-292.
- Thomas, K.A., Dichter, M. E., & Matejkowski, J. (2011). Intimate versus nonintimate partner murder: A comparison of offender and situational characteristics. *Homicide Studies*, 15(3), 291-311.
- Trabold, N., McMahon, J., Alsobrooks, S., Whitney, S. & Mittal, M. (2018). A systematic review of intimate partner violence interventions: State of the field and implications for practitioners. *Trauma, Violence and Abuse*. doi: 10.1177/1524838018767934.
- Universiteit Leiden. (2019). *Dutch Homicide Monitor, Coding Book*. from www.europeanhomicide.com
- Weizmann-Henelius, G., Gronroos, M., Putkonen, H., Eronen, M., Lindberg, N. & Hakkanen-Nyholm, H. (2012). Gender-specific risk factors for intimate partner homicide: A nationwide register-based study. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(8), 1519-1539.
- West, S.G. (2007). An overview of filicide. *Psychiatry*, 4(2), 48-57.
- Wijk, A. van, Leiden, I. van & Ferwerda, H. (2017). Murder and the long-term impact on co-victims: A qualitative, longitudinal study. *International Review of Victimology*, 23(2), 1-13.
- Wijs-Heijlaerts, K.J. de, Verheugt, A.J. & Oei, T.I. (2012). The psyche of women committing neonaticide: A psychological study of women who kill their newborn children.

In T.I. Oei & M.S. Groenhuijsen (Eds.), *Progression in forensic psychiatry* (Vol. 435-450). Deventer: Kluwer.

Wilson, M. & Daly, M. (1993). An evolutionary psychological perspective on male sexual proprietariness and violence against wives. *Violence and Victims*, 8(3), 271-294.

Wilson, M., Daly, M. & Daniele, A. (1995). Familicide: The killing of spouse and children. *Aggressive Behavior*, 21, 275-291.

Yasumi, K. & Kageyama, J. (2009). Filicide and fatal abuse in Japan, 1994-2005: Temporal trends and regional distribution. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 16, 70-75.

Bijlage 1

Scoringsformulier

DUTCH DOMESTIC HOMICIDE MONITOR SCORING FORM – PERPETRATOR

For every perpetrator in a homicide case, we use the scoring form PERPETRATOR. Please note that a case can involve more than one perpetrator. Make sure the # of scoring forms for a case equals the # perpetrators in that specific case. Use the coding manual to score this form.

Scored by:

Date:

CASE INFORMATION

Serial number

Date of homicide

Address of homicide
(street & city)

First name perp.

Last name perp.

Address perp.

Date of birth perp.

Case number (parketnr)

BSN-number

GBA-number

Principal perpetrator

☐ Yes

☐ Yes

Number of perpetrators / victims

Perpetrators

Victims

Other perpetrators in case

First name:	Last name:	DOB:	Parkeetr:	GBA-number	BSN-number
_____	_____	_____	_____	_____	_____
First name:	Last name:	DOB:	Parkeetr:	GBA Number	BSN-number
_____	_____	_____	_____	_____	_____
First name:	Last name:	DOB:	Parkeetr:	GBA Number	BSN-number
_____	_____	_____	_____	_____	_____

Victims in case

First name:	Last name:	DOB:	GBA Number	BNS-number
_____	_____	_____	_____	_____
First name:	Last name:	DOB:	GBA Number	BNS-number
_____	_____	_____	_____	_____
First name:	Last name:	DOB:	GBA Number	BNS-number
_____	_____	_____	_____	_____

CASE DESCRIPTION

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

INDIVIDUAL CHARACTERISTICS**Background characteristics**

Gender ☐ Male ☐ Female ☐ Unknown

Age (at time of crime)

Birth country

Birth country of
perp's parents

Mother: _____

Father: _____

Citizenship

Living situation

- ☐ Cohabiting with partner ☐ Cohabiting with both (step)parents (household: how many stepchildren____ other combination (half-siblings)____ combined household (previous relat with new relat____))
- ☐ Cohabiting with one (step)parent
- ☐ Living alone ☐ Cohabiting with friend ☐ Temporarily living with someone
- ☐ Homeless ☐ Closed institution ☐ Other: _____
- ☐ Unknown

Civil status

- ☐ Married ☐ Cohabitants ☐ In a boyfriend/girlfriend relationship ☐ Single
- ☐ Divorced ☐ Widowed ☐ Unknown

Recent relationship problems
with victim (divorce,
separation, extreme conflicts)

☐ No ☐ Yes ☐ Unknown

If Yes specify:

When did the problems start: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago
☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago

Recent escalation (of violent
behavior)

☐ No ☐ Yes ☐ Unknown

If yes specify: _____

When: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago
☐ 1 till 6 months ago ☐ 6 till 12 month ago ☐ longer than 12 months ago
☐ Other: _____

☐ Not applicable   ☐ No chance of escalation   ☐ Some chance of escalation
☐ High chance of escalation

Perp. perception of the chance of escalation Specify: _____
 _____
 _____

☐ No attempted was made   ☐ No the perpetrator only threatened with strangulation
☐ Yes, there was an attempt   ☐ Unknown   ☐ Not applicable

Has the perpetrator attempted to strangle the current victim (or any previous intimate partners) If yes specify: _____

When: ☐ 0-1 day ago   ☐ 1 day till 1 week ago   ☐ 1 week till 1 month ago
☐ 1 till 6 months ago   ☐ 6 till 12 month ago   ☐ longer than 12 months ago
☐ Other: _____

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Children (please also note children >18) If yes Age child(ren): _____

Number of children: _____

Sex child(ren): Male: _____ Female: _____ ☐ Unknown

Sex child(ren): Male _____ Female _____ ☐ Unknown

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown   ☐ Not applicable

Stepchildren (please also note stepchildren >18) If yes Age child(ren): _____

Number of stepchildren: _____

Sex child(ren): ☐ Male   ☐ Female   ☐ Unknown

☐ In the home of the victim   ☐ In the home of the perpetrator
☐ With the other biological parent   ☐ Joint custody   ☐ Unknown
☐ Other: _____

Living situation children

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist that the victim was pregnant
☐ Yes, some indications exist that the perpetrator was pregnant
☐ Yes, there are sure indications that the victim was pregnant
☐ Yes, there are sure indications that the perpetrator was pregnant
☐ Unknown   ☐ Not applicable
☐ Someone else: _____

Pregnancy

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications
☐ Unknown   ☐ Not applicable

Previous threats/violence during pregnancy If yes specify: _____

Professional status

- ☐ Working class   ☐ Intermediate   ☐ Managers   ☐ Retired
☐ Unemployed   ☐ Sick-listed   ☐ Not yet of school age   ☐ Student
☐ Military Service   ☐ Stay at home parent   ☐ Asylum seeker
☐ Imprisoned or in institution   ☐ Other: _____
☐ Unknown

Problems relating to work or finances (chronic unemployment, unstable employment or financial troubles)

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

If yes specify: _____

- When** did the problems start: ☐ 0-1 day ago   ☐ 1 day till 1 week ago
☐ 1 week till 1 month ago   ☐ longer than 1 month ago

Educational status

- ☐ Not completed compulsory school   ☐ Compulsory school   ☐ Higher education
☐ Occupational education   ☐ Not started school   ☐ Enrolled in compulsory school
☐ Enrolled in higher education
☐ Enrolled in occupational education   ☐ Unknown

Is perp an alcoholic?

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

Is perp a drug addict?

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

Does the perp have a mental illness?

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist   ☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown
 If yes specify (when available, give the official DSM-diagnosis): _____

Does the perp have a personality disorder (problems with anger, impulsivity, or behavioral instability)

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

If yes specify: _____

IQ (score)

If IQ is absent indicate score: _____

- ☐ Zwakbegaafd   ☐ Laag gemiddeld   ☐ Gemiddeld   ☐ Hoog gemiddeld
☐ Hoogbegaafd   ☐ Unknown

Did the perpetrator display controlling behavior

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

If yes specify: _____

Did the perp. display jealous behavior/attitudes

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

If yes specify: _____

Family risk factors (perp. previous experience in family)

Perpetrator is/was being abused ☐ No ☐ Yes, physical ☐ Yes, sexual ☐ Yes, mental ☐ Unknown
 By: _____

For a period of: _____

Perp witnessed (family) violence in past ☐ No ☐ Yes, physical abuse ☐ Yes, sexual abuse ☐ Yes, mental abuse
☐ Unknown
 For a period of: _____

Witnessed violence during: ☐ Childhood (0-15) ☐ Adolescence (15-20)
☐ Adulthood

Risk factors other family members (can be more than one) ☐ Alcohol abuse ☐ Drug abuse ☐ Family member(s) with psychological problems
☐ Criminal history ☐ Other: _____
 Who: _____

Unstable family situation during childhood ☐ Financial problems ☐ Divorcing/divorced ☐ Death of family member
☐ Out of home placement ☐ Parent arrested/in jail ☐ Brother/sister in jail
☐ Gun ownership ☐ Parent/brother/sister/other family member previously convicted for _____
☐ Other _____

Criminal history

Violent history ☐ No ☐ Yes ☐ Unknown

Use of weapon in any previous crime ☐ No ☐ Yes ☐ Unknown ☐ Non-applicable

Past assault of family members ☐ No ☐ Yes ☐ Unknown
 If yes who: _____

Past assault of strangers or acquaintances ☐ No ☐ Yes ☐ Unknown

Past violation of conditional release or community supervision ☐ No ☐ Yes ☐ Unknown

---

Past violation of
restraining order   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Previous sentenced
for homicide   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

If yes specify: _____

Previous sentenced
for violence   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

If yes specify: _____

Previous sentenced
for domestic violence   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

If yes specify (victim?): _____

Previous sentenced
for sexual crime(s)   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Previous sentenced
for robbery   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Previous sentenced
for property crimes   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Previous sentenced
for drug crimes   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Previous sentenced
for traffic offenses   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Previous sentenced
for other crimes   ☐ No ☐ Yes: _____
   ☐ Unknown

Number of previous
convictions   _____

Spousal assault history

Past physical assault

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

By whom: _____

Past sexual assault

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

By whom: _____

Past jealousy

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

By whom: _____

Past use of a weapon

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

By whom: _____

Prior IPV treatment

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Past threats of death

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

By whom: _____

Previous threats by perp. towards victim

☐ No   ☐ Yes, but without it being reported to the police
☐ Yes, and it has been reported to the police   ☐ Yes, according to the perp:

_____

If Yes when: ☐ 0-1 day ago   ☐ 1 day till 1 week ago   ☐ 1 week till 1 month ago
☐ longer than 1 month ago   ☐ Unknown

Previous threats by victim towards perp

☐ No   ☐ Yes, but without it being reported to the police
☐ Yes, and it has been reported to the police   ☐ Yes, according to the perp:

_____

If Yes when: ☐ 0-1 day ago   ☐ 1 day till 1 week ago   ☐ 1 week till 1 month ago
☐ longer than 1 month ago   ☐ Unknown

Previous violence by perp towards victim

☐ No   ☐ Yes, but without it being reported to the police
☐ Yes, and it has been reported to the police   ☐ Yes, according to the perp:

_____

If Yes when: ☐ 0-1 day ago   ☐ 1 day till 1 week ago   ☐ 1 week till 1 month ago
☐ longer than 1 month ago   ☐ Unknown

	☐ No ☐ Yes, but without it being reported to the police ☐ Yes, and it has been reported to the police ☐ Yes, according to the perp:
--	--

Previous violence by victim towards perp	_____ If Yes when: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago ☐ Unknown
---	--

Attitudes that support or condone spousal assault	☐ No, nothing in the case indicates this ☐ Yes, some indications exist ☐ Yes, there are sure indications ☐ Unknown
--	--

Perpetrator has previously threatened to commit suicide	☐ No ☐ Yes If Yes specify: _____ When: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago
--	---

Perpetrator has previously attempted to commit suicide	☐ No ☐ Yes If Yes specify: _____ When: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago
---	---

Perpetrator has previously threatened to hurt the children	☐ No ☐ Yes If Yes specify: _____ When: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago
---	---

Perpetrator has previously attempted to hurt the children	☐ No ☐ Yes If Yes specify: _____ When: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago
--	---

Perpetrator had previously hurt the children	☐ No ☐ Yes If Yes specify: _____ When: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago
---	---

Perp. had a new intimate partner at the time of the incident	☐ No ☐ Yes If Yes specify: _____
---	--

Professional care

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown
Previous professional care
(can be more than one and the options are not mutually exclusive)

If Yes specify: ☐ Mental health care   ☐ Physical health care   ☐ Institutionalized ☐
 Not institutionalized   ☐ Other _____

Current professional care
(during the time of the homicide)

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Specify: _____

Other identified risk factors

CRIME CHARACTERISTICS

Background characteristics

Month the crime was committed	_____
Year the crime was committed	_____
Day the crime was committed	☐ Monday ☐ Tuesday ☐ Wednesday ☐ Thursday ☐ Friday ☐ Saturday ☐ Sunday
Crime committed during public holiday	☐ Yes ☐ No
Time the crime was committed	☐ Morning (6 ⁰⁰ -12 ⁰⁰) ☐ Afternoon (12 ⁰⁰ -18 ⁰⁰) ☐ Evening (18 ⁰⁰ -00 ⁰⁰) ☐ Night (0 ⁰⁰ -6 ⁰⁰)
When was the police notified	☐ Before the crime ☐ After the crime ☐ Other: _____
How did the crime become known to the police?	☐ Victim ☐ Perp. ☐ The children ☐ Relative ☐ Witness/bystander ☐ Police ☐ Person on duty
Was the crime fatal or non-fatal	☐ Fatal ☐ Non-fatal
When was the body discovered (date)	_____
Time of death	_____
When did victim de cease	☐ Before prof. medical care ☐ During prof. medical care ☐ After prof. medical care ☐ Unknown
Crime scene	☐ Private home, resident unknown ☐ Private home of victim and perpetrator ☐ Private home of perpetrator ☐ Private home of victim ☐ Private home of other person ☐ Institution ☐ Hotel ☐ Inside car/vehicle ☐ Park, forest, or recreational area ☐ Shop, restaurant , bar, park ☐ Street, road, public transportation or public place ☐ Workplace ☐ Other: _____ ☐ Unknown
Perp's relation to area where crime was committed	☐ Living in another region/area/city ☐ Living in the same region/area/city ☐ Unknown

☐ Yes ☐ No ☐ Unknown

Access to gun

If Yes how (legal or illegal/work related) _____

Type homicide

☐ Partner killing ☐ Child killing within family ☐ Infanticide
☐ Other familial killing ☐ Criminal milieu (rip deals, narcotics affairs etc.)
☐ Robbery killing: commercial business (shop, bank, taxi etc.)
☐ Robbery killing: private home ☐ Robbery killing: street (civilian victim)
☐ Nightlife violence ☐ Killing by mentally disturbed person (non-family)
☐ Other in non-criminal milieu ☐ Killing by children not family related
☐ Child killed by adult, not family related ☐ Sexual
☐ Other: _____

Relationship

Relationship between victim 1 and perp ☐ They didn't know each other ☐ They knew each other: _____
 (use coding manual to score this question) ☐ Other: _____

Relationship between victim 2 and perp ☐ They didn't know each other ☐ They knew each other: _____
 (use coding manual to score this question) ☐ Other: _____

Relationship between accomplice 1 and perp ☐ They didn't know each other ☐ They knew each other: _____
 (use coding manual to score this question) ☐ Other: _____

Relationship between accomplice 2 and perp ☐ They didn't know each other ☐ They knew each other: _____
 (use coding manual to score this question) ☐ Other: _____

Relationship between accomplice 3 and perp ☐ They didn't know each other ☐ They knew each other: _____
 (use coding manual to score this question) ☐ Other: _____

Modus operandi

Modus	☐ Poisoning ☐ Exposure to corrosive or hot substances ☐ Hanging/Strangulation ☐ Drowning ☐ Firearm ☐ Bomb/Explosive ☐ Smoke or fire ☐ Knife or other sharp object ☐ Blunt object ☐ Axe ☐ Push or shove from or in front of something ☐ Motor vehicle ☐ Hitting, kicking or violence without weapon ☐ Other: _____ ☐ Unknown
Knife used	☐ Knife not used ☐ Knife used ☐ Unknown
Placement of stabs	☐ Left chest ☐ Throat ☐ Abdomen/stomach ☐ Back ☐ Right chest ☐ Other body parts ☐ Knife used but didn't enter victim's body ☐ Unknown
Number of stabs	_____
Firearm used	☐ Firearm not used ☐ Legal firearm ☐ Illegal firearm ☐ Unknown
Type of firearm used	☐ Firearm not used ☐ Pistol, revolver or other handgun ☐ Rifle, shotgun or other long gun ☐ Machine gun ☐ Unknown
Use of violence during crime	☐ Victim did not use violence ☐ Victim used violence in self-defense ☐ Victim used violence first or in a non-self-defense manner ☐ Unknown

Suicide

Perpetrator's suicide	☐ No ☐ Yes ☐ Suicide attempt only ☐ Perpetrator unknown ☐ Unknown
Suicide time	☐ Perpetrator didn't commit suicide ☐ 0-1 hours after the homicide ☐ 1-24 hours after the homicide ☐ 24 hours to 1 week after the homicide ☐ more than 1 week after the homicide ☐ Unknown
Suicide method	☐ The perpetrator didn't commit suicide ☐ Overdose, legal substance ☐ Overdose, illegal substance ☐ Hanging, suffocation, strangulation ☐ Drowning ☐ Firearm ☐ Explosives ☐ Smoke or fire ☐ Knife/cutting ☐ Blunt object ☐ Jumping in front of or from something ☐ Motor vehicle ☐ Other: _____ ☐ Unknown

Motives

Revenge ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown

Jealousy ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown

Separation ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown

Triviality ☐ No, other motive ☐ Yes, fight started by perp ☐ Yes, fight started by victim
☐ Yes, but instigator unknown ☐ Unknown

Hate crime ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown

'Eerwraak'/krenking ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown
 If **Yes** specify (i.e. what was the role of other familymembers)
 _____

Perpetrator was threatened ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown

Mental illness ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown

Altruism ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown

Financial, but not criminal in itself ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown

Criminal for financial purposes ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown

Sexual ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown

Other criminal nature ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown

Other motive ☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown

Other

Was homicide drug-related	☐ No ☐ Yes, psychopharmacological ☐ Yes, economic-compulsive ☐ Yes, systemic ☐ Unknown
Was the perpetrator under the influence of alcohol at time of crime	☐ No, nothing in the case indicates this ☐ Yes, some indications exist ☐ Yes, there are sure indications ☐ Unknown
Was the perpetrator under the influence of drugs at time of crime	☐ No, nothing in the case indicates this ☐ Yes, some indications exist ☐ Yes, there are sure indications ☐ Unknown
Type of drugs taken	☐ Cannabis ☐ Cocaine ☐ Opiates, Ecstasy ☐ Amphetamine ☐ GHB ☐ Sedatives and tranquilizers ☐ Other ☐ Unknown ☐ Not applicable
Amount of drugs taken	☐ Less than one dose ☐ One dose ☐ Two doses ☐ Three doses ☐ Four doses ☐ Five doses ☐ More than five doses ☐ Unknown ☐ Not applicable
Were drugs (il)legal	☐ Legal ☐ Illegal/Illicit ☐ Unknown ☐ Not applicable
Other crimes at time of crime	☐ No, no other crimes were committed against the individual in the homicide event ☐ Sexual assault against the individual ☐ Other crime against perp: _____ ☐ The perp was the witness of a crime ☐ Unknown
Robbery killing: what did perp steal	☐ Money (to buy drugs) ☐ Money (for purposes unknown) ☐ Goods (to exchange/sell for drugs) ☐ Goods (for purposes unknown) ☐ Drugs (to foresee in one's costly drug use) ☐ Other ☐ Unknown ☐ Not applicable
Economic-compulsive: What did the perp (intended to) obtain?	☐ Cannabis ☐ Cocaine ☐ Opiates, Ecstasy ☐ Amphetamine ☐ GHB ☐ Sedatives and tranquilizers ☐ Other drugs ☐ Money (to buy drugs) ☐ Goods (to exchange/sell for drugs) ☐ Unknown ☐ Not applicable
Systemic homicide: how can the homicide be described?	☐ Rip deal (not drug-related) ☐ Rip deal (drug related) ☐ Turf war (not drug-related or unknown) ☐ Turf war (drug-related) ☐ Retaliation/revenge (drug-related) ☐ Other feud (not drug-related/unknown) ☐ Other feud (drug-related) ☐ Unknown ☐ Not applicable

POLICE AND CRIMINAL JUSTICE

Investigation by the police

Year the crime was reported to police _____

Crime investigated by police

☐ Murder   ☐ Manslaughter   ☐ Assault lead. to death
☐ Infanticide   ☐ Assault   ☐ Other: _____
☐ Unknown

Other crimes committed during crime?

☐ No, no other crimes were committed against individual in homicidal event
☐ Sexual Assault   ☐ Other crime against the individual: _____
☐ Unknown

Where there eyewitnesses?

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

If yes specify who: _____

Did a bystander intervene

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown   ☐ Not applicable

If yes specify: _____

Who intervened: ☐ Child   ☐ Parent
☐ Family relative (who _____)
☐ Acquaintance   ☐ Other _____   ☐ Unknown

What was the outcome of the intervention of the bystander?

☐ De-escalation   ☐ Escalation   ☐ Unknown   ☐ Not applicable

Specify: _____

Is the crime solved?

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

When was the perpetrator arrested?

_____

Prosecution

Is the suspect prosecuted of homicide

- ☐ No, there is no suspect   ☐ No, the suspect has not yet been arrested
☐ No, the suspect is too young to be prosecuted
☐ No, the suspect is deceased   ☐ No, other reason: _____
☐ Yes   ☐ Yes, but only of other crime(s)   ☐ Unknown
-

Is the suspect prosecuted for attempted murder/manslaughter

- ☐ No, there is no suspect   ☐ No, the suspect has not yet been arrested
☐ No, the suspect is too young to be prosecuted   ☐ No, the suspect is deceased
☐ No, other reason: _____
☐ Yes for attempted manslaughter   ☐ Yes for attempted murder
☐ Yes, but only of other crime(s)   ☐ Unknown
-

Psychological report done

- ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown
By whom: ☐ Pieter Baan Centrum   ☐ NIPF dubbelrapportage
☐ NIPF enkelrapportage   ☐ Alleen reclassering
☐ Other _____
-

Degree of accountability

- ☐ Fully accountable   ☐ Slightly reduced accountability   ☐ Reduced accountability
☐ Strongly reduced accountability   ☐ Fully unaccountable   ☐ Unknown
-

Advice given in psychological report (mental health report)

_____

Prosecutor's charge

_____

Sentencing

Has the perp been sentenced

- ☐ No, perpetrator found not guilty   ☐ No, perpetrator not held accountable for actions due to mental illness   ☐ No, perpetrator deceased
☐ No, not sentenced for other reasons   ☐ Yes, of homicide
☐ Yes, of attempted homicide   ☐ Yes, of attempted manslaughter
☐ Yes, of other crimes   ☐ Unknown

Perp. sanctioned to

- ☐ Perpetrator not sanctioned   ☐ Prison   ☐ Acute Psychiatric care
☐ Long term psychiatric care   ☐ Prison and psychiatric care   ☐ Youth Prison
☐ Youth prison and Psychiatric care   ☐ Youth Institutional treatment
☐ Youth prison & Youth Inst. Treatment   ☐ Other: _____
☐ Unknown

Length sentence in years

_____

Is there an appeal?

- ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

By whom: _____

Sentence in appeal

- ☐ Perpetrator not sanctioned   ☐ Prison   ☐ Acute Psychiatric care
☐ Long term psychiatric care   ☐ Prison and psychiatric care   ☐ Youth Prison
☐ Youth prison and Psychiatric care   ☐ Youth Institutional treatment
☐ Youth prison & Youth Inst. Treatment
☐ Other: _____
☐ Unknown

Length sentence on appeal

_____

DUTCH DOMESTIC HOMICIDE MONITOR SCORING FORM – VICTIM

For every victim in a homicide case, we use the scoring form VICTIM. Please note that a case can involve more than one victim. Make sure the # of scoring forms for a case equals the # victims in that specific case. Use the coding manual to score this form.

Scored by: _____

Date: _____

CASE INFORMATION

Serial number _____

Date of homicide _____

Address of homicide
(street & city) _____

First name victim _____

Last name victim _____

Address victim _____

Date of birth victim _____

Case number (parketnr) _____

BSN-number _____

GBA-number _____

Principal victims ☐ Yes

☐ Yes

Number of perpetrators /
victims _____ Perpetrators

_____ Victims

Other victims in case

First name:	Last name:	DOB:	Parketnr:	GBA-number	BSN-number
First name:	Last name:	DOB:	Parketnr:	GBA Number	BSN-number
First name:	Last name:	DOB:	Parketnr:	GBA Number	BSN-number

Victims in case

First name:	Last name:	DOB:	GBA Number	BNS-number
First name:	Last name:	DOB:	GBA Number	BNS-number
First name:	Last name:	DOB:	GBA Number	BNS-number

CASE DESCRIPTION

[illegible]

INDIVIDUAL CHARACTERISTICS

Background characteristics

Gender ☐ Male ☐ Female ☐ Unknown

Age (at time of crime)

Birth country

Birth country of victims parents

Mother: _____

Father: _____

Citizenship

Living situation

- ☐ Cohabiting with partner ☐ Cohabiting with both (step)parents (household: how many stepchildren____other combination (half-siblings)____)
 combined household (previous relat with new relat____)
☐ Cohabiting with one (step)parent
☐ Living alone ☐ Cohabiting with friend ☐ Temporarily living with someone
☐ Homeless ☐ Closed institution ☐ Other: _____
☐ Unknown

Civil status

- ☐ Married ☐ Cohabitants ☐ In a boyfriend/girlfriend relationship ☐ Single
☐ Divorced ☐ Widowed ☐ Unknown

Recent relationship problems with perp. (divorce, separation, extreme conflicts)

☐ No ☐ Yes ☐ Unknown

If Yes specify:

_____
 _____

When did the problems start: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago
☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago

Recent escalation (of violent behavior)

☐ No ☐ Yes ☐ Unknown

If yes specify: _____

When: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago
☐ 1 till 6 months ago ☐ 6 till 12 month ago ☐ longer than 12 months ago
☐ Other: _____

Victims perception of the chance of escalation

☐ Not applicable   ☐ No chance of escalation   ☐ Some chance of escalation
☐ High chance of escalation

Specify: _____
 _____
 _____

Has the victim attempted to strangle the current victim (or any previous intimate partners)

☐ No attempted was made   ☐ No the perpetrator only threatened with strangulation
☐ Yes, there was an attempt   ☐ Unknown   ☐ Not applicable

If yes specify: _____

When: ☐ 0-1 day ago   ☐ 1 day till 1 week ago   ☐ 1 week till 1 month ago
☐ 1 till 6 months ago   ☐ 6 till 12 month ago   ☐ longer than 12 months ago
☐ Other: _____

Children (please also note children >18)

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

If yes Age child(ren): _____

Number of children: _____

Sex child(ren): Male: _____ Female: _____ ☐ Unknown

Sex child(ren): Male _____ Female _____ ☐ Unknown

Stepchildren (please also note stepchildren >18)

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown   ☐ Not applicable

If yes Age child(ren): _____

Number of stepchildren: _____

Sex child(ren): ☐ Male   ☐ Female   ☐ Unknown

Living situation children

☐ In the home of the victim   ☐ In the home of the perpetrator
☐ With the other biological parent   ☐ Joint custody   ☐ Unknown
☐ Other: _____

Pregnancy

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist that the victim was pregnant
☐ Yes, some indications exist that the perpetrator was pregnant
☐ Yes, there are sure indications that the victim was pregnant
☐ Yes, there are sure indications that the perpetrator was pregnant
☐ Unknown   ☐ Not applicable
☐ Someone else: _____

Previous threats/violence during pregnancy

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications
☐ Unknown   ☐ Not applicable

If yes specify: _____

Professional status

- ☐ Working class   ☐ Intermediate   ☐ Managers   ☐ Retired
☐ Unemployed   ☐ Sick-listed   ☐ Not yet of school age   ☐ Student
☐ Military Service   ☐ Stay at home parent   ☐ Asylum seeker
☐ Imprisoned or in institution   ☐ Other: _____
☐ Unknown

Problems relating to work or finances (chronic unemployment, unstable employment or financial troubles)

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

If yes specify: _____

When did the problems start: ☐ 0-1 day ago   ☐ 1 day till 1 week ago
☐ 1 week till 1 month ago   ☐ longer than 1 month ago

Educational status

- ☐ Not completed compulsory school   ☐ Compulsory school   ☐ Higher education
☐ Occupational education   ☐ Not started school   ☐ Enrolled in compulsory school
☐ Enrolled in higher education
☐ Enrolled in occupational education   ☐ Unknown

Is victim an alcoholic?

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

Is victim a drug addict?

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

Does the victim have a mental illness?

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

If yes specify (when available, give the official DSM-diagnosis): _____

Does the victim have a personality disorder (problems with anger, impulsivity, or behavioral instability)

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

If yes specify: _____

IQ (score)

If IQ is absent indicate score: _____

- ☐ Zwakbegaafd   ☐ Laag gemiddeld   ☐ Gemiddeld   ☐ Hoog gemiddeld
☐ Hoogbegaafd   ☐ Unknown

Did the victim display controlling behavior

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

If yes specify: _____

Did the victim display jealous behavior/attitudes

- ☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

If yes specify: _____

Family risk factors

	☐ No ☐ Yes, physical ☐ Yes, sexual ☐ Yes, mental ☐ Unknown
Victim is/was being abused	By: _____
	For a period of: _____
	☐ No ☐ Yes, physical abuse ☐ Yes, sexual abuse ☐ Yes, mental abuse ☐ Unknown
Victim witnessed (family) violence in past	For a period of: _____
	Witnessed violence during: ☐ Childhood (0-15) ☐ Adolescence (15-20) ☐ Adulthood
Risk factors other family members (can be more than one)	☐ Alcohol abuse ☐ Drug abuse ☐ Family member(s) with psychological problems ☐ Criminal history ☐ Other: _____ Who: _____
Unstable family situation during childhood	☐ Financial problems ☐ Divorcing/divorced ☐ Death of family member ☐ Out of home placement ☐ Parent arrested/in jail ☐ Brother/sister in jail ☐ Gun ownership ☐ Parent/brother/sister/other family member previously convicted for _____ ☐ Other _____

Criminal history

Violent history	☐ No ☐ Yes ☐ Unknown
Use of weapon in any previous crime	☐ No ☐ Yes ☐ Unknown ☐ Non-applicable
Past assault of family members	☐ No ☐ Yes ☐ Unknown If yes who: _____
Past assault of strangers or acquaintances	☐ No ☐ Yes ☐ Unknown
Past violation of conditional release or community supervision	☐ No ☐ Yes ☐ Unknown

---

Past violation of
restraining order   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Previous sentenced
for homicide   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

If yes specify: _____

Previous sentenced
for violence   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

If yes specify: _____

Previous sentenced
for domestic violence   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

If yes specify (victim?): _____

Previous sentenced
for sexual crime(s)   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Previous sentenced
for robbery   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Previous sentenced
for property crimes   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Previous sentenced
for drug crimes   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Previous sentenced
for traffic offenses   ☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Previous sentenced
for other crimes   ☐ No ☐ Yes: _____
                                 ☐ Unknown

Number of previous
convictions   _____

Spousal assault history

Past physical assault

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

By whom: _____

Past sexual assault

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

By whom: _____

Past jealousy

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

By whom: _____

Past use of a weapon

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

By whom: _____

Prior IPV treatment

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Past threats of death

☐ No, nothing in the case indicates this   ☐ Yes, some indications exist
☐ Yes, there are sure indications   ☐ Unknown

By whom: _____

Previous threats by perp towards victim

☐ No   ☐ Yes, but without it being reported to the police
☐ Yes, and it has been reported to the police   ☐ Yes, according to the perp:

_____

If Yes when: ☐ 0-1 day ago   ☐ 1 day till 1 week ago   ☐ 1 week till 1 month ago
☐ longer than 1 month ago   ☐ Unknown

Previous threats by victim towards perp

☐ No   ☐ Yes, but without it being reported to the police
☐ Yes, and it has been reported to the police   ☐ Yes, according to the perp:

_____

If Yes when: ☐ 0-1 day ago   ☐ 1 day till 1 week ago   ☐ 1 week till 1 month ago
☐ longer than 1 month ago   ☐ Unknown

Previous violence by perp towards victim

☐ No   ☐ Yes, but without it being reported to the police
☐ Yes, and it has been reported to the police   ☐ Yes, according to the perp:

_____

If Yes when: ☐ 0-1 day ago   ☐ 1 day till 1 week ago   ☐ 1 week till 1 month ago
☐ longer than 1 month ago   ☐ Unknown

	☐ No ☐ Yes, but without it being reported to the police ☐ Yes, and it has been reported to the police ☐ Yes, according to the perp: _____
Previous violence by victim towards perp	If Yes when: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago ☐ Unknown
Attitudes that support or condone spousal assault	☐ No, nothing in the case indicates this ☐ Yes, some indications exist ☐ Yes, there are sure indications ☐ Unknown
Victim has previously threatened to commit suicide	☐ No ☐ Yes If Yes specify: _____ When: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago
Victim has previously attempted to commit suicide	☐ No ☐ Yes If Yes specify: _____ When: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago
Victim has previously threatened to hurt the children	☐ No ☐ Yes If Yes specify: _____ When: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago
Victim has previously attempted to hurt the children	☐ No ☐ Yes If Yes specify: _____ When: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago
Victim had previously hurt the children	☐ No ☐ Yes If Yes specify: _____ When: ☐ 0-1 day ago ☐ 1 day till 1 week ago ☐ 1 week till 1 month ago ☐ longer than 1 month ago
Victim had a new intimate partner at the time of the incident	☐ No ☐ Yes If Yes specify: _____

Professional care

Previous professional care
(can be more than one and the
options are not mutually
exclusive)

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

If Yes specify: ☐ Mental health care   ☐ Physical health care   ☐ Institutionalized ☐
Not institutionalized   ☐ Other _____
_____
_____

Current professional care
(during the time of the
homicide)

☐ No   ☐ Yes   ☐ Unknown

Specify: _____
_____
_____

Other identified risk factors

CRIME CHARACTERISTICS

Type homicide

- Type homicide**
- ☐ Partner killing   ☐ Child killing within family   ☐ Infanticide   ☐ Other familial killing   ☐ Criminal milieu (rip deals, narcotics affairs etc.)
☐ Robbery killing: commercial business (shop, bank, taxi etc.)
☐ Robbery killing: private home   ☐ Robbery killing: street (civilian victim)
☐ Nightlife violence   ☐ Killing by mentally disturbed person (non-family)
☐ Other in non-criminal milieu   ☐ Killing by children not family related
☐ Child killed by adult, not family related   ☐ Sexual
☐ Other: _____

Relationship

Relationship between victim 1 and perp   ☐ They didn't know each other   ☐ They knew each other: _____
(use coding manual to score this question)
☐ Other: _____

Relationship between victim 2 and perp   ☐ They didn't know each other   ☐ They knew each other: _____
(use coding manual to score this question)
☐ Other: _____

Relationship between accomplice 1 and perp   ☐ They didn't know each other   ☐ They knew each other: _____
(use coding manual to score this question)
☐ Other: _____

Relationship between accomplice 2 and perp   ☐ They didn't know each other   ☐ They knew each other: _____
(use coding manual to score this question)
☐ Other: _____

Relationship between accomplice 3 and perp   ☐ They didn't know each other   ☐ They knew each other: _____
(use coding manual to score this question)
☐ Other: _____

Modus operandi

Modus	☐ Poisoning ☐ Exposure to corrosive or hot substances ☐ Hanging/Strangulation ☐ Drowning ☐ Firearm ☐ Bomb/Explosive ☐ Smoke or fire ☐ Knife or other sharp object ☐ Blunt object ☐ Axe ☐ Push or shove from or in front of something ☐ Motor vehicle ☐ Hitting, kicking or violence without weapon ☐ Other: _____ ☐ Unknown
Knife used	☐ Knife not used ☐ Knife used ☐ Unknown
Placement of stabs	☐ Left chest ☐ Throat ☐ Abdomen/stomach ☐ Back ☐ Right chest ☐ Other body parts ☐ Knife used but didn't enter victim's body ☐ Unknown
Number of stabs	_____
Firearm used	☐ Firearm not used ☐ Legal firearm ☐ Illegal firearm ☐ Unknown
Type of firearm used	☐ Firearm not used ☐ Pistol, revolver or other handgun ☐ Rifle, shotgun or other long gun ☐ Machine gun ☐ Unknown
Use of violence during crime	☐ Victim did not use violence ☐ Victim used violence in self-defense ☐ Victim used violence first or in a non-self-defense manner ☐ Unknown

Motives

Revenge	☐ No, other motive	☐ Yes	☐ Unknown
Jealousy	☐ No, other motive	☐ Yes	☐ Unknown
Separation	☐ No, other motive	☐ Yes	☐ Unknown
Triviality	☐ No, other motive ☐ Yes, fight started by perp ☐ Yes, fight started by victim ☐ Yes, but instigator unknown ☐ Unknown		
Hate crime	☐ No, other motive	☐ Yes	☐ Unknown
'Eerwraak'/krenking	☐ No, other motive ☐ Yes ☐ Unknown If Yes specify (i.e. what was the role of other familymembers) <hr/>		
Perpetrator was threatened	☐ No, other motive	☐ Yes	☐ Unknown
Mental illness	☐ No, other motive	☐ Yes	☐ Unknown
Altruism	☐ No, other motive	☐ Yes	☐ Unknown
Financial, but not criminal in itself	☐ No, other motive	☐ Yes	☐ Unknown
Criminal for financial purposes	☐ No, other motive	☐ Yes	☐ Unknown
Sexual	☐ No, other motive	☐ Yes	☐ Unknown
Other criminal nature	☐ No, other motive	☐ Yes	☐ Unknown
Other motive	☐ No, other motive	☐ Yes	☐ Unknown

Other

Was homicide drug-related ☐ No ☐ Yes, psychopharmacological ☐ Yes, economic-compulsive ☐ Yes, systemic ☐ Unknown

Was the victim under the influence of alcohol at time of crime ☐ No, nothing in the case indicates this ☐ Yes, some indications exist ☐ Yes, there are sure indications ☐ Unknown

Was the victim under the influence of drugs at time of crime ☐ No, nothing in the case indicates this ☐ Yes, some indications exist ☐ Yes, there are sure indications ☐ Unknown

Type of drugs taken ☐ Cannabis ☐ Cocaine ☐ Opiates, Ecstasy ☐ Amphetamine ☐ GHB ☐ Sedatives and tranquilizers ☐ Other ☐ Unknown ☐ Not applicable

Amount of drugs taken ☐ Less than one dose ☐ One dose ☐ Two doses ☐ Three doses ☐ Four doses ☐ Five doses ☐ More than five doses ☐ Unknown ☐ Not applicable

Were drugs (il)legal ☐ Legal ☐ Illegal/Illicit ☐ Unknown ☐ Not applicable

Other crimes at time of crime ☐ No, no other crimes were committed against the individual in the homicide event ☐ Sexual assault against the individual ☐ Other crime against perp: _____ ☐ The perp was the witness of a crime ☐ Unknown

Robbery killing: what did perp steal ☐ Money (to buy drugs) ☐ Money (for purposes unknown) ☐ Goods (to exchange/sell for drugs) ☐ Goods (for purposes unknown) ☐ Drugs (to foresee in one's costly drug use) ☐ Other ☐ Unknown ☐ Not applicable

Economic-compulsive: What did the perp (intended to) obtain? ☐ Cannabis ☐ Cocaine ☐ Opiates, Ecstasy ☐ Amphetamine ☐ GHB ☐ Sedatives and tranquilizers ☐ Other drugs ☐ Money (to buy drugs) ☐ Goods (to exchange/sell for drugs) ☐ Unknown ☐ Not applicable

Systemic homicide: how can the homicide be described? ☐ Rip deal (not drug-related) ☐ Rip deal (drug related) ☐ Turf war (not drug-related or unknown) ☐ Turf war (drug-related) ☐ Retaliation/revenge (drug-related) ☐ Other feud (not drug-related/unknown) ☐ Other feud (drug-related) ☐ Unknown ☐ Not applicable

Bijlage 2   Tabellen

Tabel B.1 Kenmerken van fataal versus niet-fataal partnergeweld op delictsniveau

	Fataal		Niet-fataal					
	<i>Partner-doding (n = 185)</i>		<i>Partner-mishandeling (n = 173)</i>		<i>Vershil partnerdoding-partnermishandeling</i>	<i>Poging tot partner-doding (n = 55)</i>		<i>Vershil partnerdoding-poging tot partnerdoding</i>
	N	%	N	%		N	%	
Motief					$\chi^2 = 109.736$, df = 7, p = 0.000			$\chi^2 = 15.396$, df = 7, p = 0.031
<i>Krenking</i>	35	22	37	23		10	18	
<i>Angst voor verlating/scheiding</i>	30	19	5	3		13	24	
<i>Ruzie</i>	40	25	117	72		20	36	
<i>Zelfverdediging</i>	2	1	0	0		0	0	
<i>Psychotische toestand</i>	28	17	1	1		9	16	
<i>Eerwraak</i>	7	4	0	0		1	2	
<i>Overig</i>	19	12	1	1		2	4	
Totaal	161	100	161	100		55	100	
Onbekend	24		12			0		
Modus operandi					$\chi^2 = 244.982$, df = 5, p = 0.000			$\chi^2 = 42.280$, df = 5, p = 0.000
<i>Fysiek geweld</i>	7	4	131	76		20	36	
<i>Wurging, verstikking</i>	47	27	11	7		5	9	
<i>Vuurwapen</i>	23	14	0	0		1	2	
<i>Steekwapen</i>	79	46	2	1		23	42	
<i>Slagwapen</i>	10	6	4	2		3	5.5	
<i>Anders</i>	5	3	24	14		3	5.5	
Totaal	171	100	172	100		55	100	
Onbekend	14		1			0		
Locus delicti					$\chi^2 = 24.809$, df = 1, p = 0.000			n.s.
<i>Privé</i>	162	88	112	73		45	82	
<i>Publiek</i>	22	12	58	27		10	18	
Totaal	184	100	170	100		55	100	
Onbekend	1		3			0		

	Fataal		Niet-fataal					
	<i>Partner-doding (n = 185)</i>		<i>Partner-mishandeling (n = 173)</i>		<i>Verskil partnerdoding-partnermishandeling</i>	<i>Poging tot partnerdoding (n = 55)</i>		<i>Verskil partnerdoding-poging tot partnerdoding</i>
	N	%	N	%		N	%	
Middelengebruik ttv delict door slachtoffer					n.v.t.			$\chi^2 = 18.185$, df = 1, p = 0.000
<i>Ja</i>	20	14	13	46		23	45	
<i>Nee</i>	123	86	15	54		28	55	
Totaal	143	100	28	100		51	100	
Onbekend	42		145			4		
Middelengebruik ttv delict door dader					n.v.t.			$\chi^2 = 11.259$, df = 1, p = 0.001
<i>Ja</i>	47	33	35	92		30	59	
<i>Nee</i>	96	67	3	8		21	41	
Totaal	143	100	38	100		51	100	
Onbekend	42		135			4		

n.v.t. = de aantallen zijn te klein om significante verschillen te bepalen. n.s. = niet significante verschillen tussen de groepen.

Tabel B.2 Individuele kenmerken van slachtoffers van fataal versus niet-fataal partnergeweld

	Fataal		Niet-fataal					
	<i>Partnerdoding (n = 185)</i>		<i>Partnermis- handeling (n = 173)</i>		<i>Vershil partnerdo- ding-partnermishan- deling</i>	<i>Poging tot partner- doding (n = 55)</i>		<i>Vershil partnerdoding- poging tot partnerdoding</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		<i>M</i>	<i>SD</i>	
Leeftijd	41.41	15.48	33.23	11.08	$t(321) = 5.31, p = 0.000$	37.69	12.28	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>		<i>N</i>	<i>%</i>	
Geslacht					$\chi^2 = 6.577, df = 1, p = 0.010$			n.s.
<i>Man</i>	36	20	17	10		16	29	
<i>Vrouw</i>	149	80	156	90		39	71	
Totaal	185	100	173	100		55	100	
Geboorteland					n.v.t.			$\chi^2 = 6.422, df = 2, p = 0.040$
<i>Nederland</i>	98	65	4	24		41	84	
<i>Overig westers</i>	8	5	5	29		1	2	
<i>Overig niet-westers</i>	46	30	8	47		7	14	
Totaal	152	100	17	100		49	100	
Onbekend	33		156			6		
Woonsituatie					$\chi^2 = 12.606, df = 4, p = 0.013$			n.s.
<i>Woont samen met partner</i>	103	62	76	49		38	70	
<i>Woont bij (stief) ouder(s)</i>	12	7	11	7		1	2	
<i>Woont alleen, al dan niet met kinderen</i>	39	24	63	41		15	28	
<i>Verblijft op een tijdelijk adres</i>	9	6	5	3		0	0	
<i>Overig</i>	2	1	0	0		0	0	
Totaal	165	100	155	100		54	100	
Onbekend	20		18			1		
Werk					n.v.t.			n.s.
<i>Ja</i>	42	51	27	33		21	47	
<i>Nee</i>	44	49	13	67		24	53	
Totaal	86	100	40	100		45	100	
Onbekend	99		133			10		

	Fataal		Niet-fataal					
	<i>Partnerdoding</i> (n = 185)		<i>Partnermis-handeling</i> (n = 173)		<i>Vershil partnerdoding-partnermishandeling</i>	<i>Poging tot partnerdoding</i> (n = 55)	<i>Vershil partnerdoding-poging tot partnerdoding</i>	
	M	SD	M	SD		M	SD	
Verslaving aan middelen					n.v.t.			$\chi^2 = 8.888$, df = 1, p = 0.003
<i>Ja</i>	14	10	3	16		11	29	
<i>Nee</i>	126	90	16	84		27	71	
Totaal	140	100	19	100		38	100	
Onbekend	45		154			17		

n.v.t. = de aantallen zijn te klein om significante verschillen te bepalen. n.s. = niet significante verschillen tussen de groepen.

Tabel B.3 Individuele kenmerken van daders van fataal versus niet-fataal partnergeweld

	Fataal		Niet-fataal					
	Partner-doding (n = 185)		Partnermis-handeling (n = 173)		Vershil partner-doding-partner-mishandeling	Poging tot partner-doding (n = 55)		Vershil partnerdoding-poging tot partnerdoding
	M	SD	M	SD		M	SD	
Leeftijd	42.38	14.03	35.18	11.60	t (355) = 5.260, p = 0.000	37.67	10.01	
	N	%	N	%		N	%	
Geslacht					n.s.			$\chi^2 = 4.536$, df = 4, p = 0.033
Man	155	84	156	90		39	70.9	
Vrouw	30	16	17	10		16	29.1	
Totaal	185	100	173	100		55	100	
Geslacht daders (dd) – slachtoffers (sl)					n.s.			n.s.
Mannelijke dd – vrouwelijke sl	150	81	155	89		38	69	
Vrouwelijke dd – mannelijke sl	28	15	15	9		17	31	
Mannelijke dader – mannelijke sl	7	4	1	1		0	0	
Vrouwelijke dd – vrouwelijke sl	0	0	2	1		0	0	
Totaal	185	100	173	100		55	100	
Geboorteland					n.v.t.			$\chi^2 = 9.968$, df = 5, p = 0.007
Nederland	121	69	10	48		37	71	
Overig westers	4	2	1	4		6	12	
Overig niet-westers	51	29	10	48		9	17	
Totaal	176	100	21	100		52	100	
Onbekend	9		152			3		
Woonsituatie					n.s.			n.s.
Woont samen met partner	101	63	75	66		37	68	
Woont bij (stief) ouder(s)	10	6	7	6		1	2	
Woont alleen, al dan niet met kinderen	33	21	25	22		13	24	
Verblijft op een tijdelijk adres	8	5	3	3		2	4	
Overig	8	5	3	3		1	2	
Totaal	160	100	113	100		54	100	
Onbekend	25		60			1		

	Fataal		Niet-fataal					
	<i>Partnerdoding</i> (<i>n</i> = 185)		<i>Partnermis-handeling</i> (<i>n</i> = 173)		<i>Vershil partnerdoding-partner-mishandeling</i>	<i>Poging tot partnerdoding</i> (<i>n</i> = 55)		<i>Vershil partnerdoding-poging tot partnerdoding</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		<i>M</i>	<i>SD</i>	
Werk					n.v.t.			n.s.
<i>Ja</i>	48	48	30	77		29	57	
<i>Nee</i>	51	52	9	23		22	43	
Totaal	99	100	39	100		51	100	
Onbekend	86		134			4		
Verslaving aan middelen					n.v.t.			$\chi^2 = 11.252$, $df = 1$, $p = 0.001$
<i>Ja</i>	42	29	39	93		27	56	
<i>Nee</i>	101	71	3	7		21	44	
Totaal	143	100	42	100		48	100	
Onbekend	42		131			7		

n.v.t. = de aantallen zijn te klein om significante verschillen te bepalen. n.s. = niet significante verschillen tussen de groepen.

Tabel B.4 Relationele kenmerken van fataal versus niet-fataal partnergeweld

	Fataal		Niet-fataal				
	<i>Partnerdoding</i> (n = 185)		<i>Partnermishandeling</i> (n = 173)		<i>Verschil partnerdoding-partnermishandeling</i>	<i>Poging tot partnerdoding</i> (n = 55)	<i>Verschil partnerdoding-poging tot partnerdoding</i>
	N	%	N	%		N	%
Relatie dader-slachtoffer					$\chi^2 = 18.970$, df = 3, p = 0.000		
<i>Getrouwd</i>	62	34	26	16		22	41
<i>Samenwonend</i>	32	17	30	18		17	31
<i>Verkering (niet samenwonend)</i>	33	18	27	17		7	13
<i>Gescheiden</i>	56	31	81	49		8	15
Totaal	183	100	164	100		54	100
Onbekend	2		9			1	
Relatie gekenmerkt door bezitterigheid/jaloezie					n.v.t.		
<i>Ja</i>	36	67	22	88		15	34
<i>Nee</i>	18	33	3	12		29	66
Totaal	54	100	25	100		44	100
Onbekend	131		148			9	
Eerder huiselijk geweld jegens slachtoffer					$\chi^2 = 55.439$, df = 1, p = 0.000		
<i>Ja</i>	47	39	107	84		29	64
<i>Nee</i>	73	61	21	16		16	36
Totaal	120	100	128	100		45	100
Onbekend	65		45			10	
Eerder huiselijk geweld jegens dader					n.s.		
<i>Ja</i>	13	15	4	3		11	24
<i>Nee</i>	73	85	115	97		35	76
Totaal	86	100	119	100		46	100
Onbekend	99		54			9	

n.v.t. = de aantallen zijn te klein om significante verschillen te bepalen. n.s. = niet significante verschillen tussen de groepen.

Tabel B.5 Kenmerken van fataal versus niet-fataal geweld tegen kinderen op delictsniveau

	Fataal		Niet-fataal					
	<i>Kinderdoding (n = 116)</i>		<i>Kindermishandeling (n = 72)</i>		<i>Vershil kinderdoding-kindermishandeling</i>	<i>Poging tot kinderdoding (n = 10)</i>		<i>Vershil kinderdoding-poging tot kinderdoding</i>
	N	%	N	%		N	%	
Aantal daders-slachtoffers per zaak					n.s.			n.v.t.
<i>1 dader en 1 slachtoffer</i>	76	68	48	67		8	80	
<i>1 dader en > 1 slachtoffer</i>	15	13	14	19		2	20	
<i>> 1 dader en 1 slachtoffer</i>	20	18	10	14		-	-	
<i>> 1 dader en > 1 slachtoffer</i>	1	1	-	-		-	-	
Totaal	112	100	72	100		10	100	
Onbekend	4		0			0		
Motief					n.v.t.			n.v.t.
<i>Neonaticide</i>	30	27	0	0		0	0	
<i>Pathologische filicide</i>								
<i>Doding uit altruïsme</i>	3	3	0	0		0	0	
<i>Extended suicide</i>	23	20	0	0		0	0	
<i>Psychotische doding</i>	16	14	0	0		1	10	
<i>Ongeluk</i>	34	30	0	0				
<i>Krenking</i>	0	0	2	3		3	30	
<i>Ruzie</i>	0	0	52	81		6	60	
<i>Wraak</i>	6	5	10	16		0	0	
<i>Eerwraak</i>	1	1	0	0		0	0	
Totaal	113	100	64	100		10	100	
Onbekend	3		8			0		
Modus operandi								n.v.t.
<i>Fysiek geweld</i>	31	35	52	74		4	40	
<i>Wurging, verstikking</i>	28	32	2	3		-	-	
<i>Vuurwapen</i>	5	6	-	-		-	-	
<i>Steekwapen</i>	7	8	-	-		1	10	
<i>Slagwapen</i>	1	1	6	9		1	10	
<i>Anders</i>	16	18	10	14		4	40	
Totaal	88	100	70	100		10	100	
Onbekend	28		2			0		

Bijlage 2 TABELLEN

	Fataal		Niet-fataal					
	<i>Kinderdoding (n = 116)</i>		<i>Kindermishandeling (n = 72)</i>		<i>Vershil kinderdoding-kindermishandeling</i>	<i>Poging tot kinderdoding (n = 10)</i>		<i>Vershil kinderdoding-poging tot kinderdoding</i>
	N	%	N	%		N	%	
Locus delicti								n.v.t.
<i>Privé</i>	100	87	69	96		9	90	
<i>Publiek</i>	15	13	3	4		1	10	
Totaal	115	100	72	100		10	100	
Onbekend	1		0			0		
Middelengebruik ttv delict door dader(s)								
<i>Ja</i>	17	26	7	87.5	n.v.t.	4	40	n.v.t.
<i>Nee</i>	48	74	1	12.5		6	60	
Totaal	65	100	8			10	100	
Onbekend	51		64			0		

n.v.t. = de aantallen zijn te klein om significante verschillen te bepalen. n.s. = niet significante verschillen tussen de groepen.

Tabel B.6 Individuele kenmerken van slachtoffers van fataal versus niet-fataal tegen kinderen

	Fataal		Niet-fataal					
	<i>Kinderdoding (n = 130)</i>		<i>Kindermishandeling (n = 78)</i>		<i>Vershil kinderdoding-kindermishandeling</i>	<i>Poging tot kinderdoding (n = 14)</i>	<i>Vershil kinderdoding-poging tot kinderdoding</i>	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		<i>M</i>	<i>SD</i>	
Leeftijd	3.30	4.59	11.7	5.58	$t(195) = -11.390$, $p = 0.000$	3.4	4.7	n.v.t.
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>		<i>N</i>	<i>%</i>	
Geslacht					n.s.			n.v.t.
<i>Jongen</i>	68	57	41	53		8	57	
<i>Meisje</i>	51	43	37	47		6	43	
Totaal	119	100	78	100		14	100	
<i>Onbekend</i>	11		0			0		
<i>Relatie ouder-kind*</i>					$\chi^2 = 7.850$, $df = 2$, $p = 0.020$			n.v.t.
<i>Biologische ouder</i>	115	93	63	81		11	79	
<i>Stiefouder</i>	9	7	13	17		3	21	
<i>Anders</i>	0	0	2	2		-	-	
Totaal	124	100	78	100		14	100	
<i>Onbekend</i>	6		0			0		
<i>Woonsituatie</i>					n.s.			n.v.t.
<i>Woont bij (stief)ouders</i>	109	90	77	99		13	93	
<i>Anders</i>	12	9	1	1		1	7	
Totaal	121	100	78	100		14	100	
<i>Onbekend</i>	9		0			0		

n.v.t. = de aantallen zijn te klein om significante verschillen te bepalen. n.s. = niet significante verschillen tussen de groepen.

Tabel B.7 Individuele kenmerken van daders van fataal versus niet-fataal geweld tegen kinderen

	Fataal		Niet-fataal					
	<i>Kinderdoding (n = 137)</i>		<i>Kindermishandeling (n = 81)</i>		<i>Vershil kinderdoding-kindermishandeling</i>	<i>Poging tot kinderdoding (n = 10)</i>		<i>Vershil kinderdoding-poging tot kinderdoding</i>
	M	SD	M	SD		M	SD	
Leeftijd	31.4	9.59	40.4	9.24	t(184) = -6.459, p = 0.000	30.5	8.8	n.v.t.
	N	%	N	%		N	%	
Geslacht					$\chi^2 = 13.747$, df = 1, p = 0.000			n.v.t.
<i>Man</i>	57	44	57	70		9	90	
<i>Vrouw</i>	72	56	24	30		1	10	
Totaal	129	100	81	100		10	100	
<i>Onbekend</i>	8		0			0		
Relatiestatus daders					$\chi^2 = 10.231$ df = 3, p = 0.017			n.v.t.
<i>Getrouwd</i>	27	26	28	42		3	30	
<i>Samenwonend</i>	32	31	12	18		6	60	
<i>Verkering (niet samenwonend)</i>	19	19	5	8		-	-	
<i>Gescheiden</i>	24	24	21	32		1	10	
Totaal	102	100	66	100		10	100	
<i>Onbekend</i>	35		15			0		
Woonsituatie					n.s.			n.v.t.
<i>Woont samen met partner</i>	67	68	47	65		8	80	
<i>Woont bij (stief) ouder(s)</i>	10	10	3	4		-	-	
<i>Woont alleen, al dan niet met kinderen</i>	16	16	20	28		2	20	
<i>Verblijft op een tijdelijk adres</i>	76	6	2	3		-	-	
Totaal	99	100	72	100		10	100	
<i>Onbekend</i>	38		9			0		
Verslaving					n.v.t.			n.v.t.
<i>Ja</i>	9	19	10	91		7	78	
<i>Nee</i>	39	81	1	9		2	22	
Totaal	48		11	100		9	100	
<i>Onbekend</i>	89		70			1		

n.v.t. = de aantallen zijn te klein om significante verschillen te bepalen. n.s. = niet significante verschillen tussen de groepen.

Tabel B.8 Relationale kenmerken van daders van fataal versus niet-fataal geweld tegen kinderen

	Fataal		Niet-fataal					
	<i>Kinderdoding</i> (n = 130)		<i>Kindermishandeling</i> (n = 78)		<i>Vershil kinderdoding-kindermishandeling</i>	<i>Poging tot kinderdoding</i> (n = 10)	<i>Vershil kinderdoding-poging tot kinderdoding</i>	
	N	%	N	%		N	%	
Eerder huiselijk geweld jegens slachtoffer					n.v.t.			n.v.t.
<i>Ja</i>	26	46	29	59		5	56	
<i>Nee</i>	30	54	20	41		4	44	
Totaal	56	100	49	100		9	100	
Onbekend	74		29			1		
Eerder huiselijk geweld jegens andere gezinsleden					n.v.t.			n.v.t.
<i>Ja</i>	26	46	20	57		5	63	
<i>Nee</i>	30	54	15	43		3	37	
Totaal	56	100	35	100		8	100	
Onbekend	74		43			2		

n.v.t. = de aantallen zijn te klein om significante verschillen te bepalen. n.s. = niet significante verschillen tussen de groepen.

Leden Redactieraad Programma Politie & Wetenschap

Voorzitter	prof. em. dr. H.G. van de Bunt Erasmus Universiteit Rotterdam
Leden	mr. drs. C. Bangma Politie, Eenheid Midden-Nederland mr. W.M. de Jongste Projectbegeleider Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum Ministerie van Justitie en Veiligheid dr. P.P.H.M. Klerks Raadadviseur Parket-Generaal, Openbaar Ministerie prof. em. dr. P. van Reenen Van Reenen-Russel Consultancy b.v. Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM) Universiteit Utrecht drs. M.H.M. van Tankeren Operational auditor/onderzoeker, Politie, Eenheid Den Haag
Secretariaat	Programmabureau Politie & Wetenschap Politieonderwijsraad Koninginnegracht 62 2514 AG Den Haag Postbus 25842 2502 HV Den Haag www.politieenwetenschap.nl

Uitgaven in de reeks Politiewetenschap

1. ***Kerntaken van de politie. Een inventarisatie van heersende opvattingen***
C.D. van der Vijver, A.J. Meershoek & D.F. Slobbe, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2001
2. ***Bevoegdheden overd(r)acht. Een onderzoek naar delegatie en mandaat van beheersbevoegdheden in de politiepraktijk***
H.B. Winter & N. Struiksmā, Pro Facto B.V., Universiteit Groningen, 2002
3. ***Sturing van politie en politiewerk. Een verkennend onderzoek tegen de achtergrond van een veranderende sturingscontext en sturingsstijl***
J. Terpstra, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2002
4. ***Woninginbrekers en zware jongens. Daders vanuit het voormalig Joegoslavië aan het woord***
M. van San, E. Snel & R. Boers, Risbo, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2002
5. ***Zeg me wie je vrienden zijn. Allochtone jongeren en criminaliteit***
F.M.H.M. Driessen, B.G.M. Völker, H.M. Op den Kamp, A.M.C. Roest & R.J.M. Molenaar, Bureau Driessen, Utrecht, 2002
6. ***Op deugdelijke grondslag. Een explorerende studie naar private forensische accountancy***
J. van Wijk, W. Huisman, T. Feuth & H.G. van de Bunt, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2002
7. ***Voorbij de dogmatiek. Publiek-private samenwerking in de veiligheidszorg***
A.B. Hoogenboom & E.R. Muller, COT, Den Haag, 2003
8. ***Hennepteelt in Nederland. Het probleem van de criminaliteit en haar bestrijding***
F. Bovenkerk, W.I.M. Hogewind, D. Korf & N. Milani, Willem Pompe Instituut, Universiteit Utrecht, 2003
9. ***Politiekennis in ontwikkeling. Een onderzoek naar het verzamelen en veredelen van informatie voor het Politie Kennis Net***
I. Bakker & C.D. van der Vijver, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2003

- 10a. ***Politie en geweld. Een verkenning van politiereacties op geweldsincidenten in vier Nederlandse regiokorpsen***
C.J.E. In 't Velt, W.Ph. Stol, P.P.H.M. Klerks, H.K.B. Fobler, R.J. van Treeck & M. de Vries, NPA-Politie Onderwijs- en Kenniscentrum, LSOP, Apeldoorn, 2003
- 10b. ***Geweldige informatie? Onderzoek naar de informatiehuishouding van geweldsmeldingen bij de politie***
R. van Overbeeke, O. Nauta, A. Beerepoot, S. Flight & M. Rietveld, DSP-groep, Amsterdam, 2003
11. ***Blauwe Bazen. Het leiderschap van korpschefs***
R.A. Boin, P. 't Hart & E.J. van der Torre, Departement Bestuurskunde, Universiteit Leiden/COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2003
12. ***Over de grens. Een verkenning van projecten voor probleemjeugd in Duitsland, Engeland en Zweden***
I. van Leiden, G. Verhagen & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2003
13. ***Integriteit in het dagelijkse politiewerk. Mening en ervaringen van politiemensen***
J. Naeyé, L.W.J.C. Huberts, C. van Zweden, V. Busato & B. Berger, Centrum voor Politiewetenschappen, VU Amsterdam, 2004
14. ***Politiestraatwerk in Nederland. Noodhulp en gebiedswerk: inhoud, samenhang, verandering en sturing***
W. Ph. Stol, A.Ph. van Wijk, G. Vogel, B. Foederer & L. van Heel, Nederlandse Politieacademie, Onderzoeksgroep, LSOP, Apeldoorn, 2004
15. ***De kern van de taak. Kerncompetenties van de politie als criterium voor de afbakening van kerntaken in de praktijk***
A. Mein, A. Schutte & A. van Sluis, ES&E, Den Haag, 2004
16. ***Professionele dienstverlening en georganiseerde criminaliteit. Hedendaagse integriteitsdilemma's van advocaten en notarissen***
F. Lankhorst & J.M. Nelen, Vrije Universiteit Amsterdam, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Sectie Criminologie, Amsterdam, 2004
17. ***Paradoxaal Politiebestel. Burgemeesters, Openbaar Ministerie en Politiechefs over de sturing van de politie***
L.W.J.C. Huberts, S. Verberk, K. Lasthuizen & J.H.J. van den Heuvel, Vrije Universiteit Amsterdam/B&A Groep, 's-Gravenhage, 2004
18. ***Illegale vuurwapens in Nederland: smokkel en handel***
A.C. Spapens & M.Y. Bruinsma, IVA, Tilburg, 2004

19. ***Samenwerking en netwerken in de lokale veiligheidszorg***
J. Terpstra & R. Kouwenhoven, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2004
20. ***Uit balans: politie en bestel in de knel. State-of-the-art: bundeling van kennis en inzicht***
H.G. van de Bunt, A.B. Hoogenboom, L.W.J.C. Huberts, E.R. Muller, J. Terpstra, C.D. van der Vijver & C. Wiebrens, 2004 Redactie: G.C.K. Vlek, C. Bangma, C. Loef & E.R. Muller
21. ***Politie en media. Feiten, fictie en imagopolitiek***
H. Beunders & E.R. Muller, Erasmus Universiteit Rotterdam/COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Leiden, 2005 (2e druk 2009)
22. ***Integriteit van de politie. State-of-the-art: wat we weten op basis van Nederlands onderzoek***
L.W.J.C. Huberts & J. Naeyé, Centrum voor Politie- en Veiligheidswetenschappen/ Vrije Universiteit, Amsterdam, 2005
23. ***De sociale organisatie van mensensmokkel***
R. Staring, G. Engbersen, H. Moerland, N. de Lange, D. Verburg, E. Vermeulen & A. Weltevrede; m.m.v. E. Heyl, N. Hoek, L. Jacobs, M. Kanis & W. van Vliet, Erasmus Universiteit Rotterdam: Criminologie – Sociologie – Risbo, 2005
24. ***In elkaar verlengde? Publieke en private speurders in Nederland en België***
U. Rosenthal, L. Schaap J.C. van Riessen, P. Ponsaers & A.H.S. Verhage, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Universiteit Gent, 2005
25. ***De strafrechtelijke rechtshulpverlening van Nederland aan de lidstaten van de Europese Unie. De politieke discussie, het juridische kader, de landelijke organisatie en de feitelijke werking***
C.J.C.F. Fijnaut, A.C. Spapens & D. van Daele, Universiteit van Tilburg, Vakgroep Strafrechtwetenschappen, 2005
26. ***Niet zonder slag of stoot. De geweldsbevoegdheid en doorzettingskracht van de Nederlandse politie***
J. Naeyé, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam, 2005
27. ***Preventief fouilleren. Een analyse van het proces en de externe effecten in tien gemeenten***
E.J. van der Torre & H.B. Ferwerda, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2005

28. ***Zedenmisdrijven in Nederland. Aangiften- en verdachtenanalyses op basis van HKS-gegevens***
A.Ph. van Wijk, S.R.F. Mali, R.A.R. Bullens, L. Prins & P.P.H.M. Klerks, Politieacademie Onderzoeksgroep, Apeldoorn, Vrije Universiteit Amsterdam. KLPD, 2005
29. ***Groepszedenmisdrijven onder minderjarigen. Een analyse van een Rotterdamse casus***
I. van Leiden & J. Jakobs, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2005
30. ***Omgaan met conflictsituaties: op zoek naar goede werkwijzen bij de politie***
O. Adang, N. Kop, H.B. Ferwerda, J. Heijnemans, W. Olde Nordkamp, P. de Paauw & K. van Woerkom, Onderzoeksgroep Politieacademie, Apeldoorn/ Advies en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2006
31. ***De strategische analyse van harddrugsscenes. Hoofddlijnen voor politie en beleid***
E.J. van der Torre, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2006
- 32a. ***Cijfers en stakeholders. Prestatiesturing en de gevolgen voor de maatschappelijke en politiekbestuurlijke relaties van de politie***
A. van Sluis, L. Cachet, L. de Jong, C. Nieuwenhuizen & A. Ringeling, Centre for Local Democracy, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2006
- 32b. ***Operationele betrokkenheid. Prestatiesturing en bedrijfsvoering Nederlandse politie***
A.B. Hoogenboom, Nivra-Nyenrode, Breukelen, 2006
- 32c. ***Op prestaties gericht. Over de gevolgen van prestatiesturing en prestatieconvenanten voor sturing en uitvoering van het politiewerk***
M.P.C.M. Jochoms, F. van der Laan, W. Landman, P.S. Nijmeijer & A. Sey, Politieacademie, Apeldoorn/Twynstra Gudde, Amersfoort/Universiteit van Amsterdam, 2006
33. ***Het nieuwe bedrijfsmatig denken bij de politie. Analyse van een culturele formatie in ontwikkeling***
J. Terpstra & W. Trommel, IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente 2006
34. ***De legitimiteit van de politie onder druk? Beschouwingen over grondslagen en ontwikkelingen van legitimiteit en legitimiteitstoekenning***
Bundel onder redactie van C.D. van der Vijver & G.C.K. Vlek, IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente/Politie & Wetenschap, 2006

35. ***Naar beginselen van behoorlijke politiezorg***
M.J. Dubelaar, E.R. Muller & C.P.M. Cleiren, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universteit Leiden, 2006
- 36a. ***Asielmigratie en criminaliteit***
J. de Boom, G. Engbersen & A. Leerkes, Risbo Contractresearch BV/ Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2006
- 36b. ***Criminaliteitspatronen en criminele carrières van asielzoekers***
M. Althoff & W.J.M. de Haan, m.m.v. S. Miedema, Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Rijksuniversiteit Groningen, 2006
- 36c. ***'Ik probeer alleen maar mijn leven te leven'. Uitgeprocdeerde asielzoekers en criminaliteit***
A. Leerkes, Risbo Contractresearch BV/Erasmus Universiteit, Rotterdam; Amsterdamse School voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek/Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 2006
37. ***Positie en expertise van de allochtone politiedewerker***
J. Broekhuizen, J. Raven & F.M.H.M. Driessen, Bureau Driessen, Utrecht, 2007
38. ***Lokale politiechefs. Het middenkader van de basispolitiezorg***
E. J. van der Torre, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2007
39. ***Niet verschenen***
40. ***Conflict op straat: strijden of mijden? Marokkaanse en Antilliaanse jongeren in interactie met de politie***
N. Kop, Martin Euwema, m.m.v. H.B. Ferwerda, E. Giebels, W. Olde Nordkamp & P. de Paauw, Politieacademie, Apeldoorn, Universiteit Utrecht, 2007
41. ***Opsporing onder druk***
C. Liedenbaum & M. Kruijsen, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2008
42. ***Symbolen van orde en wanorde. Broken windows policing en de bestrijding van overlast en buurtverval***
B. van Stokkom, Centrum voor Ethiek, Radboud Universiteit Nijmegen, 2008
43. ***Verkeershandhaving: prestaties leveren, problemen aanpakken***
G. Meershoek & M. Krommendijk, IPIT, Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2008

44. ***De frontlinie van opsporing en handhaving. Stelselmatige bedreigingen door burgers als contrastrategie***
M.J.G. Jacobs, M.Y. Bruinsma & J.W.M.J. van Poppel, IVA Tilburg, 2008
- 45a. ***'Kracht van meer dan geringe betekenis'. Deel A: Politiegeweld in de basispolitiezorg***
R. Bleijendaal, J. Naeyé, P. Chattellon & G. Drenth, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
- 45b. ***'Kracht van meer dan geringe betekenis'. Deel B: Sturing en toetsing van de politieke geweldsbevoegdheid***
G. Drenth, J. Naeyé & R. Bleijendaal, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
- 45c. ***Agressie en geweld tegen politiemensen. Beledigen, bedreigen, tegenwerken en vechten***
J. Naeyé & R. Bleijendaal, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
- 45d. ***Belediging en bedreiging van politiemensen***
J. Naeyé, m.m.v. M. Bakker & C. Grijsen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2009
- 45e. ***Uitgangspunten voor politieoptreden in agressie- en geweldssituaties***
J. Naeyé, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010
46. ***Wijkagenten en hun dagelijks werk. Een onderzoek naar de uitvoering van gebiedsgebonden politiewerk***
J. Terpstra, 2008
47. ***Bijzonder zijn ze allemaal! Vergelijkend onderzoek naar reguliere en bijzondere opsporing***
W. Faber, A.A.A. van Nunen & C. la Roi, Faber Organisatievernieuwing, Oss, 2009
48. ***Gouden bergen. Een verkennend onderzoek naar Nigeriaanse 419-fraude: achtergronden, daderkenmerken en aanpak***
Y.M.M. Schoenmakers, E. de Vries Robbé & A.Ph. van Wijk, Politieacademie, Apeldoorn/Bureau Beke, Arnhem, 2009
49. ***Het betwiste politiebestedel. Een vergelijkend onderzoek naar de ontwikkeling van het politiebestedel in Nederland, België, Denemarken, Duitsland, Engeland & Wales***
A. Cachet, A. van Sluis, Th. Jochoms, A. Sey & A. Ringeling, Erasmus Universiteit Rotterdam/Politieacademie, Apeldoorn/Korps landelijke politiediensten, Driebergen, 2009
50. ***Leven met bedreiging. Achtergronden bij aangiften van bedreiging van burgers***
B. Bieleman, W.J.M. de Haan, J.A. Nijboer & N. Tromp, Intraval & Rijksuniversiteit Groningen, 2010

- 51a. *Het publieke belang bij private preventie. Een economische analyse van inbraakpreventiebeleid***
B.A. Vollaard, TILEC/Universiteit van Tilburg, 2009
- 51b. *Het effect van langdurige opsluiting van veelplegers op de maatschappelijke veiligheid***
B.A. Vollaard, TILEC/Universiteit van Tilburg, 2010
- 52. *Lokale politiek over politie***
T.B.W.M. van der Torre-Eilert, H. Bergsma & M.J. van Duin, met medewerking van R. Eilert, LokaleZaken, Rotterdam, 2010
- 53a. *Trainen onder stress. Effecten op de schietvaardigheid van politieambtenaren***
R.R.D. Oudejans, A. Nieuwenhuys & G.P.T. Willemsen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010
- 53b. *Schieten of niet schieten? Effecten van stress op schietbeslissingen van politieambtenaren***
A. Nieuwenhuys, G.P.T. Willemsen & R.R.D. Oudejans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2012
- 53c. *Politievaardigheden onder stress. Het optimaliseren van aanhouding en zelfverdediging in de praktijk***
P.G. Renden, A. Nieuwenhuys, G.P.T. Willemsen & R.R.D. Oudejans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2015
- 53d. *Effectief omgaan met acute stress. Effecten van aanleg en trainingservaring op de schietprestatie onder druk***
A. Landman, A. Nieuwenhuys & R.R.D. Oudejans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2015
- 54. *Politie en publiek. Een onderzoek naar de communicatievormen tussen burgers en blauw***
H.J.G. Beunders, M.D. Abraham, A.G. van Dijk & A.J.E. van Hoek, DSP-groep, Amsterdam/Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2011
- 55. *Managing collective violence around public events: an international comparison***
O.M.J. Adang with cooperation from: S.E. Bierman, E.B. Brown, J. Dietermann, C. Putz, M. Schreiber, R. van der Wal, J. Zeitner, Police Science & Research Programme, Apeldoorn, 2011
- 56. *Stads- en regionscan in de grootste Brabantse gemeenten. De achtergronden van onveilige GVI-scores***
B.M.W.A. Beke, E.J. van der Torre, M.J. van Duin, COT, Den Haag; LokaleZaken, Rotterdam & Beke Advies, Arnhem, 2011

57. ***De mythe ontrafeld? Wat we weten over een goed politieleiderschap***
W. Landman, M. Brussen & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2011
58. ***Proactief handhaven en gelijk behandelen***
J. Svensson, H. Sollie & S. Saharso, Vakgroep Maatschappelijke Risico's en Veiligheid, Institute of Governance Studies, Universiteit Twente, Enschede, 2011
- 59a. ***De sterkte van de arm: feiten en mythes***
J.H. Haagsma, T.M. Rumke, I. Smits, E. van der Veer & C.J. Wiebrens, Andersson Elffers Felix, Utrecht, 2012
- 59b. ***Blauw, hier en daar. Onderzoek naar de sterkte van de politie in Nederland, België, Denemarken, Engeland & Wales en Nordrhein-Westfalen***
J.H. Haagsma, I. Smits, H. Waarsing & C.J. Wiebrens, Andersson Elffers Felix, Utrecht, 2012
60. ***De nachtdienst 'verlicht'***
M.C.M. Gordijn, Rijksuniversiteit Groningen, 2012
61. ***Opsporing Verzocht. Een quasi-experimentele studie naar de bijdrage van het programma Opsporing Verzocht aan de oplossing van delicten***
J.G. van Erp, F. van Gastel & H.D. Webbink, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2012
62. ***Jeugdige zedendelinquenten en recidive. Een onderzoek bij jeugdige zedendelinquenten naar de voorspellende waarde van psychiatrische stoornissen en psychosociale problemen voor (zeden)recidive***
C. Boonmann, L.M.C. Nauta-Jansen, L.A. 't Hart-Kerkhoffs, Th.A.H. Doreleijers & R.R.J.M. Vermeiren, VUmc De Bascule, Duivendrecht, 2012
63. ***Hoe een angsthuis een jokkebrok herkent***
J. Jolij, Rijksuniversiteit Groningen, 2012
64. ***Politie en sociale media. Van hype naar onderbouwde keuzen***
A. Meijer, S. Grimmelikhuijsen, D. Fictorie, M. Thaens, P. Siep, Universiteit Utrecht, Center for Public Innovation, Rotterdam, 2013
65. ***Wapengebruik. Van inzicht in modus operandi naar een effectieve aanpak***
M.S. de Vries, Universiteit Twente, Enschede, 2013
66. ***Politieverhalen. Een etnografie van een belangrijk aspect van politieculturen***
M.J. van Hulst, Tilburg University, Tilburg, 2013
67. ***Recherchebazen. Een empirisch onderzoek naar justitieel politieleiderschap***
E.J. van der Torre, M.J. van Duin & E. Bervoets, LokaleZaken, Rotterdam, 2013

68. ***Driehoeken: overleg en verhoudingen. Van lokaal tot nationaal***
E.J. van der Torre & T.B.W.M. van der Torre-Eilert, m.m.v. E. Bervoets & D. Keijzer, LokaleZaken, Rotterdam, 2013
69. ***Overvallen vanuit daderperspectief. Situationele aspecten van gewelddadige, niet-gewelddadige en afgeblazen overvallen***
W. Bernasco, M.R. Lindegaard & S. Jacques, NSCR, Amsterdam, 2013
70. ***Geweld tegen de politie. De rol van mentale processen van de politieambtenaar***
L. van Reemst, T. Fischer & B. Zwirs, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2013
71. ***Vertrouwen in de politie: trends en verklaringen***
L. van der Veer, A. van Sluis, S. Van de Walle & A. Ringeling, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2013
72. ***Mobiel banditisme. Oost- en Centraal-Europese rondtrekkende criminele groepen in Nederland***
D. Siegel, i.s.m. R. Koenraadt, D. Lyubenova, N. Sovre & A. Troscianczuk, Universiteit Utrecht, 2013
73. ***De ontwikkeling van de criminaliteit van Rotterdamse autochtone en allochtone jongeren van 12 tot 18 jaar. De rol van achterstanden, ouders, normen en vrienden***
F.M.H.M. Driessen, F. Duursma & J. Broekhuizen, Bureau Driessen, Utrecht, 2014
74. ***Speciaal blauw. Verschijningsvormen en overwegingen van specialisatie en despecialisatie binnen de Nederlandse politieorganisatie***
R.J. Morée, W. Landman & A.C. Bos, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2014
75. ***Gevangene van het verleden. Crisissituaties na de terugkeer van zedendelinquenten in de samenleving***
M.H. Boone, H.G. van de Bunt & D. Spiegel, m.m.v. K. van de Ven, Erasmus Universiteit, Rotterdam, Universiteit Utrecht, 2014
76. ***Brandstichters onder vuur. Een empirisch onderzoek naar zaken van brandstichting en hun daders***
L. Dalhuisen & F. Koenraadt, Universiteit Utrecht, 2014
77. ***Van stadswacht naar nieuwe gemeentepolitie? Gemeentelijk toezicht en handhaving in de openbare ruimte***
T. Eikenaar & B. van Stokkom, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2014
78. ***Politiemensen over het strafrecht***
J. Kort, M.I. Fedorova & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2014

79. ***Kijken, luisteren, lezen. De invloed van beeld, geluid en schrift op het oordeel over verdachtenverhoren***
M. Malsch, R. Kranendonk, J. de Keijser, H. Elffers, M. Konter & M. de Boer, NSCR, Amsterdam, 2015
80. ***De mentale gesteldheid van de familierechercheur. Een onderzoek naar werkgerelateerde stress en secundaire posttraumatische groei binnen een bijzondere groep politieambtenaren***
L.J.A. Bollen, M.C. Saan, M.J.J. Kunst, B.W.C. Zwirs & K.F. Kuijpers, Universiteit Leiden, 2015
81. ***Na de vrijlating. Een exploratieve studie naar recidive en re-integratie van jihadistische exgedetineerden***
D.J. Weggemans & B.A. de Graaf, Universiteit Leiden, Universiteit Utrecht, 2015
82. ***Dat heeft iemand anders gedaan! Een studie naar slachtofferschap en modus operandi van identiteitsfraude in Nederland***
L. Paulissen & J. van Wilsem, Universiteit Leiden, 2015
83. ***Demonstratieve kampementen***
B. Roorda, Rijksuniversiteit Groningen, 2015
84. ***Private orbewaarders bij betogingen***
B. Roorda, Rijksuniversiteit Groningen, 2015
85. ***Spelen met weerbaarheid. Belemmerende patronen en doorbrekende handelingsperspectieven bij het ontwikkelen van basisteams***
W. Landman, R. Kouwenhoven & M. Brussen, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2015
86. ***'Onnodige' bureaucratie binnen het basispolitiewerk. Onderzoek naar de achtergronden van een hardnekkig verschijnsel***
J. Kort & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit Nijmegen, 2015
87. ***Politie en GHB-problematiek op het platteland***
T. Nabben & D.J. Korf, Universiteit van Amsterdam, 2016
88. ***Basisteams in de Nationale Politie. Organisatie, taakuitvoering en gebiedsgebonden werk***
J. Terpstra, I. van Duijneveldt, T. Eikenaar, T. Havinga & B. van Stokkom, Radboud Universiteit Nijmegen, 2016
89. ***Samen of apart. De invloed van overleg tussen agenten bij het opstellen van het proces-verbaal***
A. Vredeveltdt, L. Kesteloo & P.J. van Koppen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2016

90. **Overvallen in beeld. Gedrag van daders, slachtoffers en omstanders**
M.R. Lindegaard, W. Bernasco & T. de Vries, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, Amsterdam, 2016
91. **Boeven vangen. Een onderzoek naar proactief politieoptreden**
W. Landman & L. Kleijer-Kool, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2016
92. **VVC onder de aandacht. Een onderzoek naar ZSM en de gevolgen voor het politiewerk**
R. Salet & J. Terpstra, m.m.v. P. Frielink, Radboud Universiteit Nijmegen, 2017
93. **De mogelijke meerwaarde van bodycams voor politiewerk. Een internationaal literatuuronderzoek**
S. Flight, Sander Flight Onderzoek & Advies, Amsterdam, 2017
- 93A **Focus. Evaluatie pilot bodycams Politie Eenheid Amsterdam 2017-2018**
S. Flight, Sander Flight Onderzoek & Advies, Amsterdam, 2019
- 93b **Evaluatie bodycams Landelijke Eenheid; Proeftuin bodycams Dienst Infrastructuur 2018**
S. Flight, Sander Flight Onderzoek & Advies, Amsterdam, 2019
94. **Criminele families in Noord-Brabant. Een verkenning van generatie-effecten in de georganiseerde misdaad**
H. Moors & T. Spapens, EMMA, Den Haag; Tilburg University, Tilburg, 2017
95. **Effectiviteit van het verdachtenverhoor. Een veldstudie naar de relatie tussen verhoortechnieken, de verklaring van verdachten en de aanwezigheid van de advocaat in zware zaken**
W.J. Verhoeven & E. Duinhof, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2017
96. **Van meerdere markten thuis? Overlap in markten van zware en georganiseerde misdaad en de consequenties voor de opsporing**
T. Spapens, m.m.v. M. Bruinsma, Tilburg University, Tilburg, 2017
97. **Horen, zien en zwijgen. Opsporing in dorpen en stadsbuurten met een gesloten leefgemeenschap**
E. Bervoets & M. Bruinsma, Bureau Bervoets, Amersfoort, 2017
98. **Geweld tegen hulpverleners in de psychiatrie. Aard, omvang en aangifte bij de politie**
J.M. Harte, I. van Houwelingen & M.E. van Leeuwen, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2017

99. ***Geëiste en opgelegde straffen bij de strafrechtelijke afhandeling van georganiseerde criminaliteit. Rapportage in het kader van de vijfde ronde van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit***
C.G. van Wingerde & H.G. van de Bunt, Erasmus School of Law, Rotterdam, 2017
100. ***Doorgroei in de misdaad. De criminele carrières en achtergrondkenmerken van jonge daders van een zwaar delict***
V. van Koppen, V. van der Geest & E.R. Kleemans, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2017
101. ***Profielen van Nederlandse outlawbikers en Nederlandse outlawbikerclubs***
A. Blokland, W. van der Leest & M. Soudijn (m.m.v. E. Kleinheerenbrink & I. van Die), Leiden Law School, Leiden, 2017
102. ***Verdachten van terrorisme in beeld. Achtergrondkenmerken, 'triggers' en eerdere politiecontacten***
F. Thijs, E. Rodermond & F. Weerman, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, Amsterdam, 2018
103. ***Burgemeesters in cyberspace. Handhaving van de openbare orde door bestuurlijke maatregelen in een digitale wereld***
W. Bantema, S.M.A. Twickler, S.A.J. Munneke, M. Duchateau & W.Ph. Stol, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden; Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, 2018
104. ***Een bittere pil. Het fenomeen en de aanpak van illegale medicijnenhandel***
I. van Leiden, A. Lenders & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2018
105. ***Vastzitten zonder straf. Over inverzekeringstellingen en schadevergoedingen op basis van artikel 89 Sv***
P. Kruize & P. Gruter, Bureau Ateno, Amsterdam, 2018
106. ***'Ik hou het hier wel uit, hoor'. Mentale weerbaarheid binnen de districts-recherche***
H. Sollié, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2018
107. ***Bestuurlijke bevoegdheden, politie en de lokale aanpak van onveiligheid***
R. Salet & H. Sackers, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2019
108. ***Politie en actief burgerschap: een veilig verbond? Een onderzoek naar samenwerking, controle en (neven)effecten***
V. Lub & T. de Leeuw, m.m.v. A.S. Leerkes & R.J. Kleinhans, Bureau voor Sociale Argumentatie, Rotterdam; Erasmus Universiteit, Rotterdam; Bureau voor Maatschappij, Veiligheid & Deviantie, Rotterdam, 2019

- 109. *Wijkagenten en veranderingen in hun dagelijks werk. Verslag van een onderzoek***
J. Terpstra, m.m.v. A. Evers, Radboud Universiteit, Nijmegen, 2019
- 110. *Naar een efficiëntere noodhulp? Een verkennend actieonderzoek***
A. Scholtens & I. Helsloot, m.m.v. S. Kraaijenbrink, J. Vlagsma, M. Jürgens, D. Mouris & M. Eising, Crisislab, Renswoude, 2019
- 111. *Bestrijding van Outlaw Motorcycle Gangs. Een rechtsvergelijkende studie naar de aanpak van onrechtmatige organisaties in rechtsstatelijk perspectief.***
J. Koornstra, B. Roorda, M. Vols & J.G. Brouwer, Rijksuniversiteit Groningen, 2019
- 112. *Politiestraatgezag en (on)gehoorzaam burgergedrag***
A. Scholtens, M. Helsloot, I. Helsloot, Crisislab, Renswoude, 2019
- 113. *Verkeershandhaving op Nederlandse autosnelwegen; Evaluatie van de werkwijze van het Team EVT, de effecten en de acceptatie van politiecontroles***
Ch. Goldenbeld, A. Stelling-Kończak, S. van der Kint, SWOV, Den Haag, 2019
- 114. *Virtual reality als onderzoeksmethode om inbrekers te doorgronden***
I. van Sintemaartensdijk, J.L. van Gelder, P.A.M. van Lange, M. Otte, J.W. van Prooijen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2019

